Karelia-ammattikorkeakoulu
Restonomi (AMK)

Pikinokka pitkospuilla

Selvitys koiralle soveltuvista patikointipoluista Joensuun seudulla

Raija Pesonen

Opinnäytetyö, joulukuu 2022

www.karelia.fi

Karelia AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2022
Matkailu ja palveluliiketoiminta

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Raija Pesonen

Nimeke
Pikinokka pitkospuilla – Selvitys koiralle soveltuvista patikointipoluista Joensuun seudulla

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön yleisenä tavoitteena oli tuottaa teoreettista ja empiiristä tietoa koiralle sopivista rengasreiteistä Joensuun seudulla. Käytännön tavoitteena oli pienen oppaan laatiminen tämän alueen koiralle soveltuvista reiteistä sen kanssa liikkuvia varten.

Opinnäytetyön aineisto muodostui 14 rengasreitistä, joiden kävely ei edellyttänyt yöpymistä maastossa. Tarkastelun kohteeksi valitut reitit sijaitsevat Pohjois-Karjalan järvialueella ja vaaramaisema-alueella. Aineisto kerättiin vuosina 2020–2021 kävelemällä valitut reitit yhdessä testikoiran kanssa sulan maan aikana olosuhteet huomioiden. Keskeisenä tutkimusmenetelmänä oli havainnointi, jonka avulla saadut tiedot tallennettiin valokuvaamalla ja laatimalla kenttämuistiinpanot.

Opinnäytetyön tuloksena tarkastelluista reiteistä muodostui neljä horisontaalista kategoriaa, jotka ovat kaikki yhtä tärkeitä kuvattaessa koiralle soveltuvia patikointireittejä Joensuun seudulla. Tutkituista 14 reitistä 13 osoittautui koiralle soveltuvaksi.

Tämän opinnäytetyön tutkimustulosten ja niiden perusteella muodostuvan arkitiedon avulla on mahdollista kehittää kävelypalveluja, jotka soveltuvat koiran kanssa käytettäväksi. Lisäksi opinnäytetyön tuloksena syntyneen opaskirjasen avulla koiran kanssa tai ilman koiraa liikkuvat saavat ennakkotietoja tutkituista reiteistä. Jatkotutkimuksena tarkastelua voi laajentaa Pohjois-Karjalan maakunnan muihin osiin, nauhamaisiin reitteihin tai maastossa yöpymistä edellyttäviin reitteihin.

Kieli
Suomi

Sivuja 90
Liitteet 1
Liitesivumäärä 30

Asiasanat
Joensuun seutu, patikointi, reitit, koira

THESIS
December 2022
Degree Programme in Tourism and Hospitality Management
Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Raija Pesonen

Title
Dogs on Duckboards – Study on Hiking Trails Suitable for Dogs in Joensuu Region

Abstract

The general aim of this thesis was to produce theoretical and empirical information on hiking trails suitable for dogs in Joensuu region. The practical goal was to compile a short guide on the trails suitable for dogs in this area.

The material for the thesis consisted of 14 trails, that do not require the hiker spending the night in the terrain. The trails selected for review are located in the lake and hill areas of North Karelia. The data was collected in years 2020-2021 by hiking in the selected trails together with a test dog. These tours were implemented when the ground was unfrozen, taking the conditions into account. The key research method was observation, and photographs and notes were used to record the observations.

The trails studied for this thesis formed four horizontal categories, all of which are equally important in describing trails suitable for dogs in Joensuu region. As a result, 13 of the 14 trails studied for this thesis proved to be suitable for dogs.

With the help of the research results of this thesis and the everyday knowledge of the topic, it is possible to develop hiking services suitable to be used with dogs. In addition, the guide booklet created in this thesis provides preliminary information about the trails studied for people who hike with or without a dog. As further research, the study can be extended to other parts of the province of North Karelia or to other types of hiking trails, such as trails that require the hiker spending the night in the terrain.

Language
Finnish

Pages 90
Appendices 1
Pages of Appendices 30

Keywords
Joensuu region, hiking, trails, dog

Sisältö

1 Opinnäytetyön lähtökohdat 5
1.1 Opinnäytetyön tausta ja tavoite 5
1.2 Asemani opinnäytetyön tekijänä 7
1.3 Opaskirjalle asetettavat vaatimukset 9
2 Retkellä Joensuun seudulla 10
2.1 Pohjois-Karjalan luonto ja Joensuun seutu 10
2.2 Kävelypalvelut 13
2.3 Patikointireittien määrittely 15
2.3.1 Eräretkeilyreitit 17
2.3.2 Retkeilyreitit 17
2.3.3 Luontoreitit 18
2.3.4 Lähireitit 19
2.3.5 Reittien opastus 20
2.4 Ihmisen luontosuhde 23
2.5 Retken ajankohta 25
3 Koira retkellä 29
3.1 Koiraan liittyvä kirjallisuus 29
3.2 Koiralle asetettavat kriteerit 30
3.2.1 Koiran ikä 30
3.2.2 Ylipainoinen koira 30
3.2.3 Sairas koira 31
3.2.4 Koiran stressi 32
3.2.5 Vihainen koira 33
3.3 Koiran hyvinvointi 34
3.4 Koiran turvallisuus 36
3.5 Koiraan liittyvät jokamiehenoikeudet 38
4 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset 39
5 Opinnäytetyön toteuttaminen 40
5.1 Tutkimuskohteen rajaaminen 40
5.2 Opinnäytetyön aineiston hankinta 41
5.2.1 Aineiston hankinnan lähtökohdat 41
5.2.2 Retken suunnittelu ja valmistelu 42
5.2.3 Testikoira 45
5.3 Opinnäytetyön aineisto 46
5.4 Opinnäytetyön aineiston käsittely 48
5.5 Opinnäytetyön aineiston analyysi 48
6 Tulokset ja tulosten tarkastelu 50
6.1 Polkujen soveltuvuus koiralle 50
6.2 Polkujen vaaratekijät 52
6.2.1 Eksyminen 52
6.2.2 Vaaralliset eläimet 54
6.2.3 Reittien turvallisuus 55
6.3 Testikoiran selviytyminen poluilla 61
7 Yhteenveto ja pohdinta 63
8 Opinnäytetyön arviointi 69
8.1 Metodologiset valinnat 69
8.2 Opinnäytetyön luotettavuus 71

8.2.1 Laadullisen tutkimuksen luotettavuus 71
8.2.2 Uskottavuus 72
8.2.3 Siirrettävyys 74
8.2.4 Pysyvyys 75
8.2.5 Vahvistettavuus 77
8.2.6 Muistikuvat ja valemuistikuvat 78
8.3 Eettiset kysymykset 80
8.4 Opinnäytetyön merkitys ja hyödynnettävyys 82
8.5 Avauksia uusiin tutkimuksiin 83
Lähteet 85

Liitteet

Liite 1 Koiralle soveltuvat patikointipolut Joensuun seudulla

1 Opinnäytetyön lähtökohdat

1.1 Opinnäytetyön tausta ja tavoite

Hemmi ja Vuoristo (1993, 12) esittävät matkailun olevan monitieteellinen tutkimusala, josta on vaikeaa jättää pois mitään tieteenhaaraa. Matkailututkimus on perinteisesti yhdistetty maantieteeseen, taloustieteisiin ja sosiologiaan, mutta näiden lisäksi matkailua voidaan luokitella esimerkiksi teeman, motiivin, ajankohdan, kohteen, aktiviteetin tai viipymisajan mukaan. Käsillä oleva opinnäytetyöni liittyy muun muassa teemamatkailuun, jossa tarkoituksena on saavuttaa elämyksiä koiran kanssa liikuttaessa. Tähän yhdistyy omistajan[1] ja koiran hyvinvointi, jossa päämääränä on elämänlaadun parantaminen fyysistä ja henkistä hyvinvointia ja terveyttä lisäämällä. Työni liittyy myös liikuntamatkailuun, koska työn tärkeimpänä tehtävänä on koiralle sopivien patikointikohteiden etsiminen ja Tämän selvitystyön tuloksena koiran omistaja saa tietoa erilaisista patikointi- ja retkeilykohteista. Opinnäytetyöni voi yhdistyä myös matkailuliikuntaan, jolloin liikunta on toissijainen motiivi, ja ensisijaista onkin esimerkiksi luonnon kokeminen yhdessä koiran kanssa. Koska patikointi kohteissa tapahtuu lihasvoimin aidossa tai muokatussa luonnonympäristössä, opinnäytetyöni liittyy myös luontomatkailuun. Luontomatkailu toteutuu joko noudattamalla kestävän kehityksen periaatteita tai olemalla noudattamatta niitä.

Varsinkin Pohjois-Karjalan vaaramaisema-alueiden osalta opinnäytetyöni liittyy pehmeään seikkailumatkailuun, jossa tavoitteena on kokea jotain ainutlaatuista. Erotuksena kovasta seikkailumatkailusta (extreme), pehmeä seikkailumatkailu ei ole erityisen riskialtista eikä vaadi kovia ponnisteluja. Opinnäytetyöni sivuaa myös kulttuurimatkailua siinä mielessä, että joissakin kohteissa (esim. Patvinsuo) on mahdollisuus tutustua kulttuuriperintöön. (Ks. Kleemola 2004; Raninen-Siiskonen 2002.) Lisäksi opinnäytetyöni sijoittuu matkailumaantieteeseen (geography of tourism) tai virkistäytymisen maantieteeseen (geography of recreati-

[1] Tarkoitan tässä opinnäytetyössä koiran omistajalla henkilöä tai henkilöitä, jotka vastaavat koiran ylläpidosta. En viittaa omistaja-termillä juridiseen omistussuhteeseen.

on) ja Suomen maantieteeseen. Matkailumaantiede ja virkistäytymisen maantiede ovat osittain päällekkäisiä, koska niiden keskeiset käsitteet matkailu ja virkistäytyminen sivuavat toisiaan. (Ks. Järviluoma 2006, 20.)

Monet suomalaiset matkailevat ja virkistäytyvät koiran kanssa. Suomalaisen yhteiskunnan ilmapiiri onkin muuttunut aiempaa koiramyönteisemmäksi[2]. Useissa talouksissa on lemmikkinä vähintään yksi koira, jonka kanssa harrastetaan erilaisia asioita. Esimerkiksi retkikumppanina terve koira on aina luotettava ja iloinen, kunhan sen tarpeet otetaan huomioon. On päivänselvää, että koirasta on seuraa ihmiselle, mutta koiran omistaminen lisää sosiaalisuutta myös ihmisten välillä. Varsinkin koiraihmisten välillä koira on yhdistävä tekijä ja keskustelunaihe. Tärkeää on myös, että koira rytmittää omistajansa elämää: ulos on mentävä silloinkin, kun ei viitsisi, myös huonolla säällä. Koira onkin mitä parhain ja innokkain ulkoilukumppani, varsinkin metsäpoluilla. (Ks. Pro koirat 2015.)

Leppänen ja Pajunen (2017) antavat metsäpolkujen tehtäväksi kulkijan tervetulleeksi toivottamisen, kiinnostuksen herättämisen ja erilaisten reittivaihtoehtojen tarjoamisen. Suomessa polut liittyvät metsäkulttuuriin ja arjen historiaan, ja vielä 1900-luvun alussa ne olivat tärkeitä liikkumisväyliä. Ne yhdistivät kyliä toisiinsa ja niitä käytettiin esimerkiksi kuljettaessa kouluun, paimeneen, markkinoille, piikomaan ja riiaamaan. Kauppiaat käyttivät omia polkujaan, ja romaneilla tiedetään olleen omat, maanlaajuiset salapolkuverkostonsa. Polut kuuluivat kiinteästi elämään, ja jokaisen oli osattava liikkua niillä mihin vuodenaikaan tahansa. (Leppänen & Pajunen 2017, 38, 40–41.)

On huomattava, että olemassa olevilla poluilla tulisi kulkea, sillä käyttämättöminä ne katoavat. Tähän liittyen Pohjois-Karjalan poluista on laadittu vaellusreittiopas (ks. Vuorjoki & Virtamo 2004), joka kuitenkin kaipaisi päivittämistä. Vuorjoen ja Virtamon laatiman oppaan perusteella on laadittu myös sähköinen, VisitKarelian ylläpitämä Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas (www.vaellus.info

[2] Tästä esimerkkinä on Joensuun kaupunginhallituksen vuoden 2021 toukokuinen päätös sallia koirien tuonti torille toriaikana. Toimijan suostumuksella koiran saa tuoda myös elintarvikealan asiakastiloihin, kunhan tästä on ilmoitettu asiakkaille sisäänkäynnin yhteydessä. (Jalkanen 2021.)

-sivusto), jota päivitetään. Opinnäytetyöraporttini kirjoitushetkellä koronavirus on rajoittanut elämää myös Pohjois-Karjalassa, ja lisännyt paitsi koirien määrää (Mustonen 2022a; 2022b), myös retkeilyä ja patikointia.

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni Joensuun seudulla sijaitsevia retkeily- ja patikointireittejä, jotka sopivat koiran kanssa kierrettäväksi. Lähtökohta opinnäytetyölleni on vuosikymmenien kokemukseni liikkumisesta luonnossa koiran kanssa. Koiran ottaminen mukaan opinnäytetyön tekemiseen ei ehkä ole kaikkein tavallisin idea. Ajatuksen epäkonventionaalisuus mahdollisti kuitenkin erilaisen tavan tehdä opinnäytetyö, ja antoi tavallaan luvan leikitellä oman tutkijuuteni kanssa. Eikö opinnäytetyön tekeminen voisi olla hauskaa ja nautittavaa?

Suunnitellessaan retkiä maastoon liikkujat tarvitsevat tietoja reiteistä. Opinnäytetyöprosessini keskeisin tulos on tämän raportin liitteenä oleva pieni opas koirille sopivista patikointireiteistä Joensuun seudulla. Näistä reiteistä ei ole aiemmin laadittu minkäänlaista selvitystä, mitä puutetta opinnäytetyöni pyrkii paikkaamaan. Työtäni voivat hyödyntää myös ilman koiraa liikkuvat. Opinnäytetyöni valokuvat ovat ottamiani, ellei kuvatekstin yhteydessä ole mainittu muuta.

1.2 Asemani opinnäytetyön tekijänä

Kylmä ja Juvakka (2007) esittävät tutkijan refleksiivisyyteen kuuluvan tietoisuuden hänen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Tällöin on selvitettävä, kuinka tutkija vaikuttaa tutkimusaineistoonsa ja -prosessiinsa, ja kuvattava lähtökohdat raportissa. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Goman ja Perttula (1999) pitävät erittäin tärkeinä omien ennakkokäsitysten ja viitetaustan tiedostamista, koska ne voivat vaikuttaa analyysiin ja tulkintaan. Tutkijan olisi pystyttävä olemaan mahdollisimman avoin aineistolleen, minkä vuoksi hänen on pohdittava aiempien tietojensa vaikutusta tutkimukseen. (Goman & Perttula 1999, 113.)

Käsitys yhteisestä jaetusta maailmasta syntyy arkitiedon eli tavalliseen jokapäiväisen elämään liittyvän tiedon perusteella. Tästä Niiniluoto (1992a, 8; 1992b, 54) ja Koivunen (1997) käyttävät käsitettä hiljainen tieto. Raivola (1993, 21)

pitää hiljaisen tiedon paljastamista mahdollisena reflektion avulla, jolloin voi lisätä omaa ymmärrystään ja kehittää tilannesidonnaisia teorioita. Anttila (2005, 73) toteaa hiljaista tietoa siirtyvän henkilöltä toiselle, ja esimerkiksi kädentaidoissa on aina sovellettu edellisiltä sukupolvilta periytynyttä hiljaista tietoutta.

Suomalaiset ovat tottuneet liikkumaan metsissä lapsesta saakka, jolloin tähän liittyvää hiljaista tietoa on siirtynyt seuraaville sukupolville. Sama koskee eläimiä. Maalaistaloissa on yleensä ollut koira, jonka hoitamiseen liittyvä osaaminen on siirtynyt eteenpäin sukupolvien ketjussa. Näin on tapahtunut myös minulle. Olen liikkunut metsässä lapsesta saakka, myös yksin. Olen patikoinut, pyöräillyt ja hiihtänyt sekä kerännyt erilaisia metsän antimia. Näin metsä ympäristönä on tullut tutuksi. Olen tottunut toimimaan koirien kanssa, koska perheessämme on ollut koira melkein aina: lapsuusaikani ja koko aikuisikäni kumppaninani on ollut vähintään yksi koira. Olen elänyt niiden kanssa, ja olemme harrastaneet erilaisia asioita yhdessä. Olen perehtynyt koirieni hoitoon, elekieleen ja sairauksiin sekä teoriassa että käytännössä. Tähän opinnäytetyöhöni liittyen katson edukseni myös sen, että olen asunut Joensuun seudulla kauan, jolloin alue on tullut maantieteellisesti ja kasvillisuutensa osalta tutuksi (ks. Grönfors 1982, 177).

Kiertäessäni Joensuun seudun polkuja koiran kanssa olen ollut edellisiltä sukupolvilta metsässä liikkumiseen ja koiraan liittyvää hiljaista tietoa omaksunut havainnoiva osallistuja. Sukupolvikokemusten, yhteisen muistin ja julkisen kuvan rinnalla on kuitenkin myös oma yksityinen muistini. Pikinokan kulkiessa pitkospuilla olen ollut tutkimuskohteeni sisäpuolella havainnoitsijana ja kirjoittajana, osana yhdessä tekemiämme retkiä. Näkemääni ja kokemaani ovat vaikuttaneet myös koulutukseni, aiemmat[3] kokemukseni, omat aikaisemmat muistoni, suhteeni ympäristöön ja muihin kulkijoihin, muiden kommentit ja reaktiot sekä oma mielikuvitukseni ja mielentilani (ks. Virkki 1999, 83–84).

[3] Kuokkala (1992) mainitsee aikaisempien tapahtumien kasautuvan muistiin ja vaikuttavan joka hetki siihen, miten tapahtuma nykyhetkellä koetaan. Asiaa mutkistaa se, että muisti ei ole vain toistava vaan myös uutta luova. (Kuokkala 1992, 23.)

1.3 Opaskirjalle asetettavat vaatimukset

Kuten edellä olen todennut, päätavoitteeni on pienen opaskirjan laatiminen. Mitä tahansa tekstiä laadittaessa kaikkein tärkeintä on pyrkiä kirjoittamaan mahdollisimman laadukkaasti. Waltarin (1994, 14) mukaan kirjoittajalla tulee olla halu kirjoittaa mahdollisimman hyvin. Myös Henriksson (2021, 17) korostaa laadun merkitystä, sillä laatu on lukijan ajattelemista ja huomioon ottamista. Lopulta tekstin laadun määrittää lukija, mutta jokaisella ihmisellä on oma subjektiivinen käsityksensä laadusta (ks. Waltari 1994, 205). Levola (2014) toteaa kirjoittajan tuottavan tekstiä, jonka tarkoitus on koskettaa lukijaa. Kirjoitusvaiheessa voi kuitenkin vain arvailla, tavoittaako kirjoitettu teksti yhtään lukijaa, ja mikä vaikutus sillä on. (Levola 2014, 233–234.)

Ranta & Kortetjärvi-Nurmi (2018) esittävät, että opaskirjaa kirjoitettaessa on aluksi selvitettävä, minkälaiselle uudelle materiaalille on tarvetta. Materiaalin laadinnassa tarvitaan joustavuutta ja sitkeyttä, koska oppaan on valmistuttava tietyssä aikataulussa, kuten yleensä muunkin kirjoitustyön. Oppaan on myös erotuttava toisista samantyyppisistä teoksista, joten siinä on oltava jotain uutta ja omaperäistä. Sen tekeminen vaatii luovuutta, ja sitä on varauduttava uudistamaan. Kirjoittajan on tunnettava kohteensa ja pystyttävä esittämään lukijalle viimeisimmät tiedot ymmärrettävästi. Tarvittaessa materiaalia on yksinkertaistettava, tiivistettävä ja karsittava. (Ranta & Kortetjärvi-Nurmi 2018, 17, 27.)

Ranta & Kortetjärvi-Nurmi (2018) pitävät opaskirjaa aina lukijaa varten kirjoitettuna, jolloin tekstin on oltava selkeää, sujuvaa, johdonmukaista, yksitulkintaista ja rakenteellisesti helppotajuista. Keskeiset asiat on esitettävä siten, että lukijan on helppoa löytää ne, ja tekstiä kannattaa havainnollistaa erilaisten visuaalisten elementtien avulla. (Ranta & Kortetjärvi-Nurmi 2018, 61–64.) Kaikissa teksteissä on myös kirjoittamattomia osia eli ”aukkoja”, jotka lukijan on täydennettävä mielessään. Aukot aktivoivat ja ohjaavat lukijaa, koska liian tarkasti kirjoitettu teksti on pitkästyttävää. (Makkonen 1995, 187.)

Myös Henriksson (2021) korostaa kohderyhmän tiedostamista. Opaskirja ei voi olla kaikille tarkoitettu, koska tällöin se ei todennäköisesti ole suunnattu

kenellekään. (Henriksson 2021, 26.) Ennen opaskirjan saattamista lukijoiden käyttöön on päätettävä, onko lopputulos painettu vai digitaalinen vai molemmat. Yksinkertaisimmillaan e-opas on painetun teoksen sähköinen näköisversio, jonka voi julkaista esimerkiksi PDF-muodossa. Kehittyneemmässä e-oppaassa voi olla multimedialla rikastettuja osia. Tällöin esimerkiksi videot, animaatiot ja äänitiedostot ovat osa opasta, eikä niitä jaeta lukijalle erikseen. (Henriksson 2021, 126; Ranta & Kortetjärvi-Nurmi 2018, 40–42.) Henriksson (2021, 125) pitää e-kirjan heikkoutena sen vaikeaa löydettävyyttä.

Koska oma oppaani on opinnäytetyön suppeahko osa, päädyin vain PDF-muotoon. Karelia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöille asetetut vaatimukset määrittävät osaltaan tekemiäni ratkaisuja, ja koen, ettei tämän opinnäytetyön liitteenä olevaa opasta kannata sellaisenaan painaa.

2 Retkellä Joensuun seudulla

2.1 Pohjois-Karjalan luonto ja Joensuun seutu

Pohjois-Karjalan maakunta[4] on Suomen itäisintä osaa ja laajuudeltaan noin 21 000 km^2. Maakunnan luonnolle tyypillistä ovat vaarat, harjut, metsät, suot ja vesistöt. Maakunta voidaan jakaa karkeasti kahteen alueeseen: Järvi-Suomeen ja Vaara-Karjalaan, joiden välissä kulkee kvartsiittivyöhyke Höytiäisen pohjoispuolelta Pielisen länsirantaa seuraten Kiihtelysvaaran kautta kohti valtakunnan rajaa. Kvartsiittivyöhykkeellä sijaitsee Pohjois-Karjalan vaaramaisema-alue, jonka korkein kohta on Koli. Vyöhykkeen itäpuoli on harvaan asuttua Vaara-Karjalaa, havumetsiä, erämaita ja karuja soita. Alueella on myös rotkolaaksoja

[4] Hemmi ja Vuoristo (1993) määrittelevät Pohjois-Karjalan Suomen vaaramaisema-alueeseen kuuluvaksi yhdessä Kainuun ja Koillismaan kanssa. Vaaramaisema-alueella on järvialueelle ja Lapille ominaisia tunnusmerkkejä, mutta ongelmana on alueen syrjäinen sijainti muuhun järvialueeseen nähden ja erämaan vaatimattomuus Lapin tunturei-hin, kairoihin ja jänkiin verrattuna. (Hemmi & Vuoristo 1993, 97, 100.)

eli uuroja. Kaupungeista Lieksa sijaitsee tällä alueella. Kvartsiittivyöhykkeen länsipuolen järvialueella on suurin osa asutuksesta maiseman ollessa tyypillistä Järvi-Suomea, ja maakunnan suurten järvien (Höytiäinen, Pyhäselkä ja Orivesi) ranta-alueilla maasto on yleensä hyvin tasaista. Kaupungeista Joensuu[5], Kitee ja Outokumpu sijaitsevat tällä alueella. (Pekkanen 2009, 74; Raninen-Siiskonen 2002, 10; Tahvanainen 1984, 20; Vuorjoki & Virtamo 2004, 10–11.)

Kallio- ja maaperän paikallinen vaihtelu tuo metsille poikkeavuutta. Tahvanainen (1984) ohjeistaa maastossa liikkujaa huomioimaan Pohjois-Karjalan harjut, jotka lisäävät lyhyenkin polun haastavuutta. Ensimmäinen Salpausselkä kulkee itärajan yli pohjois-eteläsuuntaisena jonona Kiteen, Tohmajärven ja Värtsilän kautta Kiihtelysvaaraan. Toisen Salpausselän pohjoinen osa kulkee koko Pohjois-Karjalan eteläisen osan läpi Kesälahdelta Kiteen ja entisen Pyhäselän kunnan kautta Joensuuhun. Kontiolahdella harjujonoon liittyy itä-länsisuuntainen Jaamankangas. Tärkeimmät pitkittäisharjut ovat kaakkois-luoteissuuntaisina jaksoina, joista läntisin on Petkeljärven–Putkelan harjujakso. Harjujakson kaakkoisosassa sijaitsee Petkeljärven kansallispuisto. (Tahvanainen 1984, 20–21.)

Pohjois-Karjala on hyvin metsäistä aluetta, mutta Etelä-Suomen metsiin verrattuna maakunnan metsät ovat karumpia. Maakunta sijaitsee kasvien menestymisvyöhykkeillä[6] III–VI, joten on selvää, että kasvillisuudessa esiintyy paljon vaihtelua. Esimerkiksi jaloimmat lehtipuut, kuten tammi, eivät menesty luontaisesti Pohjois-Karjalassa. Maakunnan metsistä suurin osa on kangasmetsiä, mutta myös korpia[7], rämeitä[8] ja lehtomaisia[9] kankaita on jonkin verran.

---

[5] Vuoristo ja Vesterinen (2009) toteavat Joensuun olevan Pohjois-Karjalan matkailualueen keskus. Maakunnassa on paljon maisemakohteita ja mahdollisuuksia erilaisiin aktiviteetteihin. (Vuoristo & Vesterinen 2009, 301.)

[6] Puuvartisten kasvien menestymisvyöhykkeet (I–VIII) perustuvat Ilmatieteenlaitoksen tilastoihin (Kotipuutarha 2021).

[7] Korpi on runsasravinteinen metsäinen suo, jossa kasvillisuutena esiintyvät kuusi, koivu, erilaiset varvut, heinät, ruohot ja sammaleet. Korvella voidaan yleiskielessä tarkoittaa myös synkkää kuusimetsää, sydänerämaata tai syrjäseutua. (Teknikan Sanastokeskus 1998, 28.)

[8] Rämeellä tarkoitetaan karua metsäistä suota, jossa kasvaa kitukasvuisia mäntyjä, puuvartisia varpuja ja rahkasammalta. Tyypillisiä rämevarpuja ovat suopursu, juolukka, vaivero, vaivaiskoivu ja variksenmarja. (Teknikan Sanastokeskus 1998, 28.)

Kallio- ja maaperän paikallinen vaihtelu tuo metsille poikkeavuutta. Tärkein puulaji Pohjois-Karjalassa on mänty, ja mäntyvaltaisuus on huomattavin maakunnan itäosissa. Kuusta esiintyy eniten Valtimon ja Nurmeksen alueilla, ja koivuja maakunnan keskiosissa suurten järvien alueella. Maakunnan itä- ja pohjoisosissa suot ovat aapasoita[10], muualla maakunnassa etupäässä keidassoita[11]. Paikoitellen esiintyy myös näiden sekayhdistelmiä, esimerkiksi Patvinsuo. (Riikonen & Tolvanen 2003, 170, 194; Tahvanainen 1984, 21–23.)

Vuorjoki ja Virtamo (2004) toteavat maakunnan pinta-alasta noin viidesosan olevan vettä. Tästä suurin osa kuuluu Vuoksen vesistöön, joka alkaa Venäjän Karjalasta jatkuen Lieksanjoen kautta Pieliseen. Pielisestä vesistö jatkuu noin 70 kilometriä pitkän Pielisjoen kautta Pyhäselkään ja edelleen Oriveteen. Suurin osa järvistä on humuksen vuoksi ruskehtavia. (Vuorjoki & Virtamo 2004, 13–14, 18.) Vesistöt tuovat vaihtelua polkuihin määrittelemällä niiden kulku-uria ja luomalla virkistys- ja näköalapaikkoja.

Ilmastoltaan Pohjois-Karjalan maakunta on mantereinen, jolloin lämpötilaero talven ja kesän välillä voi olla suuri ja vuodenaikojen vaihtuminen nopeaa. Myös lämpötilaerot maakunnan sisällä voivat olla suuret siirryttäessä lounaasta koilliseen. Kesälahdella vuoden keskilämpötila on kaksi astetta korkeampi ja kesä yli viikon pitempi kuin Pielisen koillispuolella. On todettu, että ero Pohjois-Karjalan lounais- ja koillisosien välillä on lähes yhtä suuri kuin ero Pohjois-Karjalan lounaisosan ja Lounais-Suomen välillä. Ilmaston jyrkät erot näkyvät kasvillisuudessa ja eläimistössä, ja vyöhykejako näkyy myös kallioperä- ja maaperätekijöissä sekä suurien vesistöjen keskittymisessä maakunnan keskiosiin. (Tahvanainen 1984, 20.)

---

[9] Lehto on runsasravinteinen metsä, jonka kasvillisuus on lähinnä lehtipuita ja vaateliaita ruohoja ja heiniä. Suomen uhanalaisista kasveista ja eläimistä huomattava osa esiintyy lehdoissa. (Teknikan Sanastokeskus 1998, 27.)

[10] Aapasuon reunaosat ovat keskiosaa korkeammat, jolloin suo saa valumavesiä ja ravinteita ympäristöstä. Aapasuon keskiosassa voi tyypillisesti esiintyä nevaa ja reunalla rämettä. Neva on avosuo, jonka kasvillisuus on lähinnä saraa ja rahkasammalta. (Teknikan Sanastokeskus 1998, 30.)

[11] Keidassuon reunaosat ovat yleensä keskiosaa matalammat, minkä vuoksi suo saa tarvitsemansa veden sateena (Teknikan Sanastokeskus 1998, 30).

Pohjois-Karjalan maakunta jakautuu Pielisen Karjalaan, Joensuun seutuun ja Keski-Karjalaan[12], joista Joensuun seutu on Itä-Suomen vahvin kasvukeskus. Juuan sijoittuminen toiseen kahdesta ensin mainitusta vaihtelee eri lähteitä tarkasteltaessa. Joensuun kaupungin strategiassa Juuka kuuluu Joensuun seutuun (Joensuu 2021), mutta esimerkiksi Pielisen Karjalan matkailijan oppaassa 2019–2020 Pielisen Karjalaan (Pielisen Karjalan matkailuopas 2019–2020).

Tässä opinnäytetyössäni rajaan Joensuun seudun Tolosen (2005, 2, 5) ja Business Joensuun (2021) esitysten mukaan, jolloin alueeseen kuuluvat Joensuun ja Outokummun kaupungit sekä Ilomantsin[13], Kontiolahden, Liperin ja Polvijärven kunnat. Tällöin Juuan kunta jää tarkastelun ulkopuolelle.

2.2 Kävelypalvelut

Hemmi (2005b) tarkoittaa kävelyllä ja lenkkeilyllä[14] lyhyttä, yleensä muutaman tunnin pituista tai koko päivän kestävää liikunta-aktiviteettia. Kävelyn helppous on siinä, että sitä voi harrastaa missä tahansa. Kävelypalveluilla Hemmi (emt.) tarkoittaa maastoon merkittyjä polkuja, luontopolkuja ja kävelyteitä. Liikkuja odottaa näiltä vaihtelevuutta maastoon, maisemaan ja luontoon liittyen. (Hemmi 2005b, 323.)

Rakennetut kulkuväylät ovat Karjalaisen ja Verhen (1995) mielestä tärkeä peruspalvelujen osa luonnossa liikkujalle, koska niiden avulla voidaan sovittaa yhteen kulkijoiden tarpeita ja luontoympäristöä (kuva 1). Mielenkiintoiset ulkoilureitit houkuttelevat ja ne voivat jopa syventää ihmisen luontosuhdetta. Lisäksi rakennettujen reittien avulla voidaan opastaa, valistaa ja suojella luontoa pitämällä liikkujat merkityllä kulkuväylällä. Reitit myös auttavat mielenkiintoisten ja

[12] Keski-Karjalaa markkinoidaan kesästä 2021 alkaen Sydänkarjalana, johon kuuluvat Kitee, Tohmajärvi, Rääkkylä ja Kesälahti (Suomalainen 2021).
[13] On huomattava, että Ilomantsi ei ole mukana Joensuun seudun seutuyhteistyössä (Mapnall 2021).
[14] Hemmi (2005b) määrittelee eräretkeilyn ja vaeltamisen aidossa luonnonympäristössä tapahtuviksi aktiviteeteiksi, joiden kesto on useita vuorokausia. Kuljettava reitti voi olla merkitty tai merkitsemätön. (Hemmi 2005b, 302.)

elämyksellisten paikkojen saavuttamista, mikä muuten voisi olla vaikeaa. (Karjalainen & Verhe 1995, 21.)

Kuva 1. Kuhasalon mutkitteleva ja esteetön polku houkuttelee liikkujaa.

Borg (1987) pitää luontopolkuja tehokkaimpana tapana yhdistää liikunta luontoharrastukseen. Niiden avulla voi esitellä kulkijalle alueen luonnonnähtävyyksiä ja -ilmiöitä (esim. Elovaaran Harjupolku ja Patvinsuon Mäntypolku), kulttuurikohteita (esim. Patvinsuon Mäntypolku) sekä metsänhoidon menetelmiä (esim. Repokallion polku). Luontopolku voi olla pituudeltaan lähes mitä tahansa, muutamasta sadasta metristä moneen kilometriin. (Borg 1987, 190.) Nykyisin on käytäntönä rakentaa ainakin osa polusta esteettömäksi (esim. Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitin alku ja Kuhasalon luontopolku).

Joensuun seudulla eritasoisia kävelypalveluja on tarjolla runsaasti, koska kaikki alueen kunnat ylläpitävät niitä. Näille palveluille on olemassa omat sivustonsa, joita liikkuja voi käyttää reittisuunnittelunsa tukena. Lisäksi joidenkin reittien karttoja voi ostaa Joensuun kaupungin Carelicum-palvelupisteestä. Varteenotettavia ohjeita saa myös Vuorjoen ja Virtamon (2004) teoksesta ja VisitKarelian ylläpitämästä sähköisestä Pohjois-Karjalan vaellusreittioppaasta.

2.3 Patikointireittien määrittely

Suomen metsissä on paljon eri syistä syntyneitä merkitsemättömiä polkuja. Laaksosen (2011) mukaan reitti ja polku ovat yleiskieltä, ja ne voivat tarkoittaa mitä tahansa lihasvoimin kuljettavaa väylää. Terminä polku ja reitti eivät kerro mitään, mutta esimerkiksi retkeilyreitti ja luontopolku tarkoittavat tietynlaista kulkuväylää. (Laaksonen 2011, 11.)

Polkuja voi jaotella monilla eri tavoilla käyttötarkoituksen, kulkutavan, pituuden (kilometrimäärä), käyttäjien, teeman tai kohderyhmän mukaan. Kulkutavan mukaan jaoteltaessa voidaan erottaa esimerkiksi patikointi-, juoksu-, pyöräily-, ratsastus- ja vesiretkeilyreitit. Ulkoilureitit voidaan jakaa myös sen perusteella, kuinka laajoille alueille ne sijoittuvat. Paikalliset reitit voivat kulkea yhden (esim. Karhunkierros Kuusamossa) tai kahden (esim. Jaaman kierros Joensuussa ja Kontiolahdella) kunnan alueella, ja seudulliset reitit (esim. Karjalan kierros[15]) vielä laajemmalla. Valtakunnalliset reitit sijaitsevat usean maakunnan alueella ja kansainväliset reitit usean valtion alueella. (Karjalainen & Verhe 1995, 26.)

Teeman perusteella ryhmiteltäessä ulkoilureitit voivat olla erä-, kulttuuri- ja historiallisia reittejä, luontopolkuja tai tunturireittejä. Ne voidaan jaotella myös käyttötarkoituksen tai elämyksen mukaan, ja sen perusteella kuinka kaukana asutuksesta ne sijaitsevat. Tällöin voidaan erottaa eräretkeily-, retkeily-, luonto- ja lähireitit (taulukko 1.). (Karjalainen & Verhe 1995, 26–27.)

[15] Karjalan kierros kulkee Joensuun, Nurmeksen, Lieksan, Ilomantsin, Kontiolahden, Juuan ja Valtimon kunnissa (Karjalainen & Verhe 1995, 165).

Taulukko 1. Erilaiset ulkoilureittityypit (soveltaen Karjalainen & Verhe 1995, 27).

Reittityyppi	Käyttötarkoitus	Sijainti	Liikuntamuoto	Reittipohja	Ulkoilumotiivi
Eräretkeilyreitti	Ulkoilu lomalla	Kaukana taajamasta, virkistysalueet, kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, talousmetsät	Vaellus, maastopyöräily, hiihto	Luonnonmukainen tai rakennettu polku, raivattu ura	Virkistys, yksinäisyys, luonnonrauha, luontokokemukset, maisemat, itsensä kehittäminen, ulkoiluharrastus
Retkeilyreitti	Ulkoilu lomalla ja viikonloppuna	Kaukana taajamasta, virkistysalueet, kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, talousmetsät	Patikointi, hiihto, pyöräily, kävely, maastopyöräily	Luonnonmukainen tai rakennettu polku, raivattu ura (ulkoilutie, kevyen liikenteen väylä, yleinen tie)	Virkistys, luonnon rauha, luontokokemukset, maisemat, itsensä kehittäminen, ulkoiluharrastus, sosiaalinen kanssakäynti
Luontoreitti	Ympäristö- ja luontokasvatus	Luonnonsuojelualueet, kiinnostavat luontokohteet	Patikointi, kävely (hiihto, pyöräily)	Luonnonmukainen tai rakennettu polku (ulkoilutie)	Luontoharrastus, luontokokemukset, opetus, maisemat, sosiaalinen kanssakäynti
Lähireitti	Päivittäinen ulkoilu ja kuntoilu, asiointi- ja työmatkaliikenne	Taajamien virkistysalueet, taajamat ja niiden lähialueet	Kävely, hölkkä, juoksu, pyöräily, hiihto	Ulkoilutie, kuntorata, rakennettu tai luonluonnonmukainen polku, kuntorata, kevyen liikenteen väylä, yleinen tie, raivattu ura	Työmatkat, asiointi, virkistys,ulkoiluharrastus, kuntoilu, terveys, sosiaalinen kanssakäynti

Eräretkeily- ja retkeilyreittejä käytetään retkeilyyn ja pitkäaikaiseen ulkoiluun. Ne sijaitsevat taajamien ulkopuolella ja ovat lähireittejä luonnonmukaisempia. Lähireitit sijaitsevat taajamissa tai niiden lähellä, ja ne on kovan käytön vuoksi rakennettava tarpeeksi leveiksi ja kulutusta kestäviksi (esim. Utran saarien kulkuväylät). Luontopolut soveltuvat luonnon tarkkailuun taajamissa tai niiden ulkopuolella. Sama reitti voi vaihdella rakennetusta ulkoilutiestä luonnonmukaiseen kulkuväylään, mikä lisää kiinnostavuutta. Muodoltaan ne ovat nauhamaisia tai rengasreittejä, jotka voivat yhdistyä erilaajuisiksi verkostoiksi. (Karjalainen & Verhe 1995, 26–27.) Joensuun seudulla polkuverkoston muodostavat esimerkiksi Liperin kinttupolut.

Määrittelen tässä opinnäytetyössä esiintyvät liikunta-aktiviteetit patikointi ja kävely vaelluksen alalajeiksi. Patikoinnilla tarkoitan kevyttä päiväretkeilyä, joka ei vaadi yöpymistä maastossa. Vaelluksella sen sijaan tarkoitan kävelyä, joka vaatii yöpymisen maastossa. (Ks. MEK 2010, 26.) Tässä opinnäytetyössäni keskityn patikointireitteihin.

2.3.1 Eräretkeilyreitit

Karjalainen ja Verhe (1995) sekä Nurmi ja Laaksonen (2005) toteavat eräretkeilyreittien olevan vaellusreittejä, jotka sijaitsevat ”erämaisessa, koskemattoman tuntuisessa ja harvaan asutussa maastossa” kaukana asutuksesta ja palveluista. Ne ovat pitempiä kuin retkeilyreitit, ja niillä voi kokea yksinoloa ja erämaaelämyksiä. Eräretkeilyreitit on tarkoitettu vaeltamiseen, ja yleensä niillä ollaan useita vuorokausia. Reittiuran perusmuoto on polku, jolla liikutaan jonossa. (Karjalainen & Verhe 1995, 28, 89; Nurmi & Laaksonen 2005, 11.)

Eräretkeilyreitit ovat yleensä kapeita, luonnonmukaisia polkuja, joiden opasteet ovat kulkuväylien risteyskohdissa. Maisemakokemuksen saamiseksi on tärkeää, ettei kulku-ura ole liian leveä. Näillä reiteillä rakenteita ja palveluja tarvitaan vähän, mutta polut voidaan pohjustaa ja kosteisiin paikkoihin rakentaa pitkospuita ja siltoja. Kulkuväylälle voidaan jättää puiden juuria ja kiviä, mutta liikkumista haittaavat esteet on poistettava. Yöpymiseen käytetään laavuja, autiotupia ja telttoja. (Karjalainen & Verhe 1995, 28, 61, 101; Nurmi & Laaksonen 2005, 11.)

2.3.2 Retkeilyreitit

Retkeilyreiteiksi Karjalainen ja Verhe (1995) sekä Nurmi ja Laaksonen (2005) määrittelevät merkityt, vähintään yhden päivämatkan (10 km) pituiset polut, joita käytetään lähinnä viikonloppuisin ja loma-aikoina. Yleisimmät patikointimatkat ovat 2–5 km, 5–10 km tai 10–15 km. Retkeilyreitit sijaitsevat virkistys- ja retkeilyalueilla, talousmetsissä ja luonnonsuojelualueilla ja niiden varrella on leväh-

dys- ja taukopaikkoja. (Karjalainen & Verhe 1995, 28, 91; Nurmi & Laaksonen 2005, 11.)

Yleensä retkeilyreitit on tarkoitettu patikointiin ja hiihtoon. Vaikka reittipohjan valintaan vaikuttavat kulkutapa, reitin teema ja käytön määrä, patikointi ja hiihto onnistuvat luonnonmukaisilla ja rakennetuilla poluilla tai ulkoiluteilläkin. Kevyen liikenteen väylät ja yleiset tiet (esim. Pahakala Trail, Solan luonto- ja kulttuuripolku) saattavat olla retkeilyreitin osa, mutta on huomattava, että näillä kokemus luonnossa olemisesta hämärtyy. Erikoisteeman avulla voidaan lisätä kohteen houkuttelevuutta. Teema voi perustua luonnonpiirteiden (suot, harjut, kalliomuodostelmat tai vesistöt) ympärille (esim. Särkiselän luontopolku, Elovaaran polut, Kalliojärven kierros, Vekaruksen luontopolku, Petkeljärven Kuikan kierros, Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti) tai reitti voi kertoa alueen historiallisista- ja kulttuurikohteista (esim. Patvinsuon Mäntypolku). (Karjalainen & Verhe 1995, 29, 61.)

2.3.3 Luontoreitit

Borg (1987), Karjalainen ja Verhe (1995) sekä Nurmi ja Laaksonen (2005) toteavat luontoreittien olevan tarkoitettuja ensisijaisesti luonnon tarkkailuun (esim. Patvinsuon Mäntypolku, Elovaaran polut, Vekaruksen luontopolku), jolloin muu liikenne näillä on vähäistä. Ne ovat tavallisesti neulasmattoisia ja hyväkuntoisia rengaspolkuja, jotka kulkevat luonnonsuojelualueella tai mielenkiintoisen luontokohteen tuntumassa. Niiden varrella on yleensä opasteita, mutta saatavana voi olla myös kohteeseen liittyviä opasvihkosia. Käveltävän matkan pituus voi vaihdella muutamasta sadasta metristä kymmeneen kilometriin. Luontoreiteillä liikutaan tavallisesti jalkaisin, ja polun varrella on paikkoja levähtämiseen ja luonnon tarkkailuun. (Borg 1987, 190; Karjalainen & Verhe 1995, 29; Nurmi & Laaksonen 2005, 11; 2011, 12.)

Luontoreitillä voi olla jokin teema (esim. linnut, niittykasvit jne.) tai sen avulla voi esitellä alueen historiaa, metsänhoitoa ja kulttuurikohteita. Reitin ideana voi myös olla vain luonnon kokeminen, elämysten tarjoaminen tai vuorovaikutuksen

synnyttäminen liikkujan ja luonnon välillä. (Borg 1987, 190; Karjalainen & Verhe 1995, 29; Laaksonen 2011, 12.)

2.3.4 Lähireitit

Lähireitit sijaitsevat taajamien lähellä tai niiden ulkoilualueilla, ja ne on tarkoitettu päivittäiseen ulkoiluun, kuntoiluun (esim. Jaamankankaan polut, Lykynlammen ulkoilualueen polut, Repokallion polku) sekä asiointi- ja työmatkaliikenteeseen. Lähireittien on oltava helposti saavutettavissa, ja ne ovat muodoltaan rengasreittejä tai verkostoja (esim. Liperin kinttupolut). Kulkuväylät ovat yleensä melko leveitä (kuva 2), ja rakennettu kestämään kulutusta. Pituudeltaan ne ovat tavallisesti 2–5 km tai 5–10 km. (Karjalainen & Verhe 1995, 29, 61, 91; Nurmi & Laaksonen 2005, 10.)

Kuva 2. Utran saarilla kulkuväylä on leveä, esteetön ja kulutusta kestävä.

Karjalaisen ja Verhen (1995) mukaan lähireitit on merkitty maastoon, ja ne voivat muodostua erilaisista osista: ulkoiluteistä, rakennetuista ja luonnonmukaisista poluista, kuntoradoista ja kevyen liikenteen väylistä. Pintamateriaalina käytetään yleensä tiivistettyä kivituhkaa. Reitin varrella voi olla levähdyspenkkejä ja pöytiä eväiden syömistä varten. (Karjalainen & Verhe 1995, 29, 91, 103.)

2.3.5 Reittien opastus

Tiedotuksen keinoilla voidaan kertoa käytettävissä olevista ulkoilureiteistä, -alueista ja reittiyhdistelmistä, ja houkutella liikkujia näille. Opastuksen avulla ohjataan käyttäjiä maastossa (kuva 3), autetaan heitä reittien ja reittiyhdistelmien löytämisessä ja vähennetään eksymisvaaraa. Opastus voi perustua näkö-, kuulo tai tuntoaistiin, jolloin apuna käytetään muun muassa erilaisia tauluja, karttoja, viittoja, kuvasymboleita ja nimikilpiä. Opasteet on suunniteltava aina polun luonteen mukaisesti. Varsinkin kokemattomille ja reittiä tuntemattomille selkeät merkinnät ja hyväkuntoiset polut ovat tärkeitä. Opasteissa voi olla eri värejä ja materiaaleja. (Karjalainen & Verhe 1995, 113.)

Kuva 3. Opaste Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitillä.

Karjalainen ja Verhe (1995) mainitsevat opasteiden kieleksi suomen ja mahdollisesti myös jonkin muun kielen. Tutkimuksissa on todettu liikkujien arvostavan erityisesti opastuskeskuksen (kuva 4) neuvontaa, merkittyjä polkuja, kohdeopasteita ja opasvihkoja. Liikkujan kokeneisuudella on merkitystä opasteiden tarpeellisuuteen ja arvostamiseen. (Karjalainen & Verhe 1995, 113.)

Kuva 4. Metsähallituksen ylläpitämä Suomun luontotupa Patvinsuolla.

Reitin alussa olevan opastustaulun avulla kerrotaan koko reitistä (kuva 5), sen luonteesta, pituudesta, kulkusuunnasta ja liikuntaesteisille sopivasta osuudesta. Polun varrella voidaan kohdeopasteita käyttäen antaa tietoja luonnosta ja esimerkiksi alueella tehdyistä metsänhoidollisista toimenpiteistä. (Borg 1987, 190; Karjalainen & Verhe 1995, 119–121.)

Kuva 5. Kalliojärven kierroksen opastustaulu reitin alussa.

Erilaisten viittojen avulla osoitetaan etäisyyksiä ja lähikohteita. On huomattava, että joillakin poluilla on suositeltava kulkusuunta. Reiteillä viitat voivat olla eri värisiä (kuva 6), ja yleensä ne ovat puusta valmistettuja. Opasteina saatetaan

käyttää myös paikanmerkkejä ja kilpiä. Tavallinen paikanmerkki on ympyrä kartalla, jossa lukee ”olet tässä”. Paikanmerkillä voidaan myös kertoa kohteen nimi. Reitin tunnuksena saattaa olla myös oma symboli (esim. Jaaman kierros Joensuun ja Kontiolahden alueilla). (Karjalainen & Verhe 1995, 119–121.)

Kuva 6. Värilliset viitat Särkiselän luontopolulla kertovat kulkusuunnista.

Karjalainen ja Verhe (1995) ja Laaksonen (2011) toteavat reittimerkkien avulla voitavan osoittaa reitin kulku maastossa. Yleisesti käytössä ovat puun runkoon maalattu nauha tai täplä, tolppamerkintä, puun rungon ympärille sidottu nauhamerkintä tai kiveen maalattu täplä (kuva 7). Hiihtoladuille ja moottorikelkkareiteille on omat merkkinsä. (Karjalainen & Verhe 1995, 124–125; Laaksonen 2011, 11.)

Kuva 7. Pahakalan reitillä maalimerkkejä on myös kivissä.

Lisäksi maastossa saattaa olla tilapäisiä merkkejä ja opasteita, jos kulkijat halutaan ohjata vaihtoehtoiselle reitille esimerkiksi väliaikaisen vaaran tai polun kulkukelvottomuuden (kuva 3) vuoksi. Reitin oheispalveluna voi olla opastuskatos (esim. Öykkösenvaaralla), -keskus tai -tupa (esim. Suomun luontotupa Patvinsuolla), jossa on alueeseen liittyvä näyttely tai lisätietoa saatavana.

2.4 Ihmisen luontosuhde

Ihmisen vanhin liikkumisympäristö on luonto. Vuolle (1987) määrittää ihmisen luontosuhteen[16] tarkoittamaan ”niitä yksilön tiedollisia ja elämyksellisiä

[16] Ihmisen luontosuhde määrittyy Hemmin (1995) mukaan kaupunkikulttuurista käsin, koska luontoa pidetään ”kaupunkielämän vastakohtana, voimavarana ja elämyksiä tarjoavana” sen uutuusarvon vuoksi. Luontosuhde on tunnesuhde, joka voi muodostua vain tekemisen kautta. Luonto- ja elämyshakuisuus sekä kohteen luonnonominaisuudet voivat olla syitä luonnossa liikkumiselle. (Hemmi 1995, 57, 59; 2005a, 319–320.)

käsityksiä ja kokemuksia luonnosta, jotka syntyvät harjoitettaessa liikuntaa luontoon eri tavalla yhteydessä olevissa liikuntaympäristöissä". Parhaat edellytykset luontosuhteen ja -tietoisuuden kehittymiselle luovat muun muassa retkeily, vaellus ja uinti luonnonolosuhteissa. Ulkoilureittejä kehitettäessä tärkein periaate on luonnon vetovoimaisuuden säilyttäminen (Karjalainen & Verhe 1995, 185; Vuolle 1987, 154, 158–159.)

Liikkuessaan koiran kanssa maastossa ihminenkin pyrkii saamaan elämyksiä. Lemmikin omistaja on kuitenkin se, joka päättää, koska ja minne koiran kanssa lähdetään, vai lähdetäänkö ollenkaan. Omistaja luo edellytykset retken onnistumiselle valitsemalla sopivan kohteen ja huolehtimalla omasta ja koiransa turvallisuudesta.

Frohm ja Rosén (1963) suosittelevat jonkinlaista retkeä tehtäväksi "ainakin joka toinen viikko", mieluiten joka viikko. He (emt.) pitävät retkeilyä entistä kiinnostavampana, jos siihen voi yhdistää muita toimintoja, kuten luonnon tarkkailua, marjastusta, sienestystä, valokuvausta yms. (Frohm & Rosén 1963, 19–20.) Myös Hemmi (2005b, 302) ja Hentman (2018, 17) kannustavat yhdistämään retkeilyyn erilaisia aktiviteetteja.

Koli (2020) korostaa säännöllisen luontoyhteyden merkitystä ja suosittaa elämysretkeä tehtäväksi kerran kuussa. Kun retkeily suuntautuu lähiluontoon, elämykset ovat yleensä pieniä ja satunnaisia, mutta ne ovat kuitenkin henkilökohtaisia. Elämysten kokeminen edellyttää aikaa, päämäärättömyyttä ja pysähtymistä ilman syytä. Eri vuodenaikoina voi tehdä erilaisia elämysretkiä, ja myös Koli (emt.) suosittelee erilaisten aktiviteettien yhdistämistä retkeilyyn. (Koli 2020, 153–159.)

Ahvenjärvi, Erkkilä ja Litola (2014) liittävät ympäristön kokemisen ajan kokemiseen. Hitaasti muuttuvat luontokohteet vaikuttavat ajattomilta hitaan muutoksen vuoksi, mutta muutoksen kohteena olevasta paikasta ei voi muodostaa käsitystä. Havaintoja tehdään aina jostakin paikasta käsin, jolloin mukana ovat muistot (mennyt aika) ja odotukset (tuleva aika). Paikan kokeminen voi muuttua eri syistä, esimerkiksi ajan (vuodenajan, vuorokaudenajan), säätilan, lämpötilan,

kokijan asenteiden tai yhteiskunnallisten syiden vuoksi. Paikan voi kokea muuttuneen, vaikka mitään muutosta ympäristössä ei olisikaan tapahtunut. Tällöin kokija on muuttunut itse, ja entisestä paikasta kertovat muistot. (Ahvenjärvi, Erkkilä ja Litola 2014, 31.)

2.5 Retken ajankohta

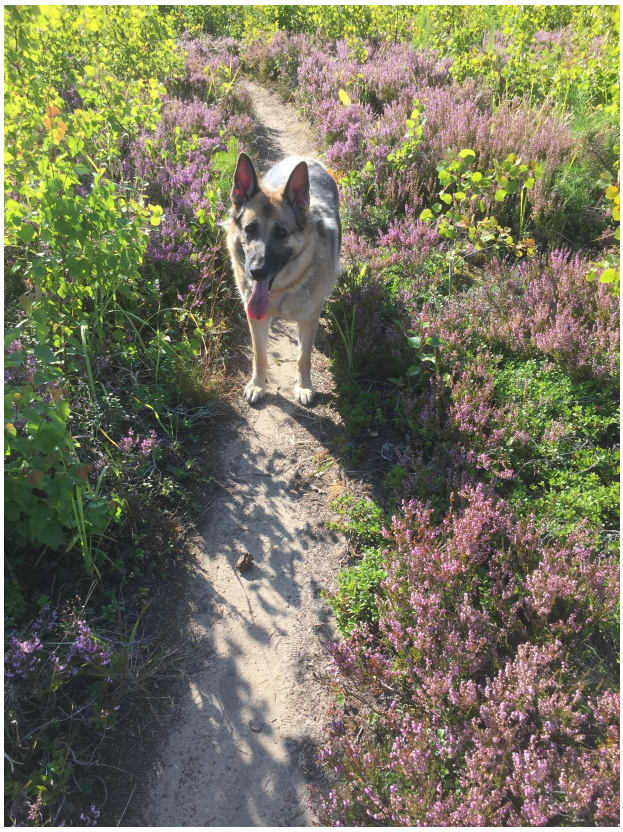
Oikein varustautuneena kaikki vuoden- ja vuorokaudenajat ovat sopivia retkeilyyn Joensuun seudulla. Termiset vuodenajat määritellään lämpötilojen perusteella, jolloin talvi on pisin vuodenaika ja kevät lyhyin. Koli (2020) ja Laaksonen (2008) toteavat kevään olevan sopivaa aikaa päivän kestäville retkille. Maa on sula Etelä-Suomessa suunnilleen huhtikuun alkupuolella, Lapissa toukokuun lopulla ja Joensuun seudulla johonkin aikaan näiden välillä. Kallioille ja kivisille paikoille kevät tulee aikaisin, koska aurinko lämmittää kivipintaa. Tällöin harjuilla kulkevat polut vapautuvat lumesta ensimmäisinä (esim. Särkiselän luontopolku). Kevätpäivän tasauksen aikaan (20.3. tai 21.3.) yö ja päivä ovat yhtä pitkät kaikkialla, mutta Suomessa päivä alkaa pidetä. Keväällä vuorokauden keskilämpötila on pysyvästi nollan yläpuolella. (Koli 2020, 10–11, 42; Laaksonen 2008, 22.)

Keväällä (kuva 8) ja kesällä on paljon valoa. Kesä voi alkaa Etelä-Suomessa jo toukokuussa, Lapissa juhannuksen tienoilla ja Joensuun seudulla kesäkuun alkupuolella. Keskilämpötila on yli kymmenen astetta, ja yöt ovat lämpimiä ja valoisia, jolloin on miellyttävää liikkua metsässä. Kiusana ovat kuitenkin hyttyset. Kesäpäivän seisaus on suunnilleen juhannuksen aikaan (21.6. tai 22.6.), jolloin päivä pohjoisella pallonpuoliskolla on pisimmillään. (Koli 2020, 11; Laaksonen 2008, 23.) Kevät ja kesä ovat Pohjois-Karjalassa erittäin sopivaa aikaa retkeillä.

Kuva 8. Kevään valoa Höytiäisen lintutornin pitkospuilla.

Syksyllä (kuva 9) on vielä riittävän valoisaa retkeillä sekä kerätä marja- ja sienisatoa. Keskilämpötila on pysyvästi alle kymmenen astetta, eikä ole liian kuumaa. Syksyllä voi ihailla ruskaa ja revontulia, mutta hirvikärpäset saattavat pilata retken kokonaan. Syyspäivän tasauksen aikaan (22.9. tai 23.9.) yö ja päivä ovat yhtä pitkät kaikkialla, mutta Suomessa yö alkaa pidentyä. Sää saattaa olla mitä tahansa auringonpaisteesta räntäsateeseen, ja retkeä suunniteltaessa on syytä huomioida vähenevä valoisa aika. (Koli 2020 11–12; Laaksonen 2008, 23–25; Turunen & Soininen 2017, 82.)

Kuva 9. Syksyn värejä Pahakalan reitillä.

Ajankohdan suunnittelussa on tärkeää miettiä vuorokaudenaika, josta riippuvat valon määrä, lämpötila ja kosteus. Jos halutaan tarkkailla luonnonvaraisia eläimiä, on otettava huomioon, että niiden aktiivisuuteen vaikuttaa myös muiden eläinten läsnäolo ja toiminta. (Koli 2020, 18.)

Lähdettäessä retkelle on tarkistettava sääennuste. Koiran kanssa liikuttaessa paras retkeilysää on pilvipouta. Suora auringonpaiste tekee olon tukalaksi, ja lämpötilan ollessa korkea koiralla on riski saada lämpöhalvaus. Sateella maasto voi muuttua vaarallisen liukkaaksi, mutta maassa voi olla jäätymisen aiheuttama liukkautta myös aikaisin keväällä ja myöhään syksyllä. Kovan tuulen vaikutuksesta puita saattaa kaatua reitille (kuva 10) ja niistä voi pudota oksia tai niiden osia. Kova tuuli, myrsky, ukkonen ja voimakas sumu ovat hyviä syitä olla lähtemättä maastoon. (Moilanen 2020, 11; Turunen & Soininen 2017, 29, 81.)

Kuva 10. Kaatunut puu reitillä on riski kaikille kulkijoille.

Koko päivän kestäviä retkiä varten on syytä miettiä varustus huolellisesti, koska varsinkin epävakainen sää voi muuttua nopeasti. Tällöin ohutturkkinen tai kooltaan pieni koira saattaa tarvita suojavarusteita: sateella sadetakki ja myöhään syksyllä lämmittävä vaate voivat olla tarpeen. Lisäksi hyttyset voivat pilata retken, vaikka eivät olekaan vaarallisia Suomessa. Karheilla pinnoilla pitkään liikuttaessa koiran on suositeltavaa käyttää tossuja anturoiden suojana, mutta niiden käyttöä on harjoiteltava jo ennen retkeä. Hämärän aikaan heijastava takki parantaa koiran näkyvyyttä. (Moilanen 2020, 8–11; Turunen & Soininen 2017, 29, 81.)

Tässä opinnäytetyössäni olen rajannut talviretkeilyn pois, koska lumi Pohjois-Karjalassa[17] vaikeuttaa liikkumista ja aiheuttaa turhia vaaratilanteita maastossa kuljettaessa. Kaikilla poluilla ei edes pysty kävelemään lumen ollessa maassa mutta lumisena aikana on myös hoidettuja talvipolkuja, joita sulan maan aikana ei ole olemassa (esim. Lykynlammella). Raportin kirjoitushetkellä talvella 2021–2022 oli erittäin paljon lunta ja kävely hoitamattomilla poluilla oli mahdotonta.

[17] Pohjois-Karjalan ilmastoon vaikuttaa Kolin (2020, 14) mukaan Venäjän kuiva, mantereinen ilmasto, joka on talvella kylmä ja kesällä kuuma. Koko Suomi on niin sanottua väli-ilmastoa, jolloin kesällä ei ole liian kuuma eikä talvella liian kylmä. Sää- ja lämpötila riippuvat ilmavirtausten suunnasta. (Koli 2020, 14–15.)

3 Koira retkellä

3.1 Koiraan liittyvä kirjallisuus

Koiraan liittyvää kirjallisuutta on paljon, ja uusia teoksia ilmestyy koko ajan. Esittelen tässä alaluvussa joitakin tavallisimpia aihepiirejä. Koirarotuja esittelevää kirjallisuutta on runsaasti (mm. Alexanderson 1971; Bengtson 1973; Donnelly 1988; Neville 1998; Palukka, Toukoluoto, Maaniemi, Verkkoniemi & Anteroinen 2006). Koirista on laadittu myös erilaisia yleisteoksia, joissa kuvataan muun muassa pennun hankintaa, kasvatusta, koiran terveyttä, jalostusta ja kilpailuja (mm. Spandafori 1999; 2002.) Eri aloilla toimineista koirista on kirjoitettu ”elämäkertoja” (mm. Skalstad 1964; Jermo & Ylönen 1976; Walker 1976; Viro 1980; Whittemore & Hebard 1995; Eskola 2019; Korkki 2019), ja koiran koulutus on ollut aiheena monilla asiantuntijoilla (mm. Hallgren 1974; Pulliainen 1980; 2000; Loiri-Seppä 2007; Hoffman 2008). Koiran käyttäytymistä on pyritty ymmärtämään syvällisesti (Morris 1987; Coren 1995; Fennell 2004), ja varsinkin Millan ja Peltier (2006; 2007; 2008) ovat perehtyneet aiheeseen. Koiralle on kirjoitettu omia keittokirjoja (Vehkaoja & Vehkaoja 1993; Pils 2010), laadittu ohjeet sen luonnonmukaiseen hoitoon (Kivimäki 1994; Fogle 2001; Ekblom 2007) ja homeopatiaan (Lindström 2001) sekä annettu lääkinnällisiä ohjeita (Hoffman 1998; Spandafori 1999; 2002).

Retkeilyyn liittyvässä kirjallisuudessa on tähän mennessä keskitytty lähinnä rekikoiratoimintaan. Pfirstinger (1997) kuvaa rekikoiraurheilua, johon liittyen Kainulainen (2003) ja Palukka (2007a; 2007b) esittelevät rekikoiriksi sopivia koirarotuja. Koira retkeily- ja patikointikumppanina on sen sijaan uusi ilmiö, josta ovat kirjoittaneet Palonen (2020) ja Moilanen (2020).

3.2 Koiralle asetettavat kriteerit

3.2.1 Koiran ikä

Palosen (2020) käsityksen mukaan koiran vanheneminen riippuu paljon sen rodusta. Suurikokoiset rodut, kuten irlanninsusikoira ja tanskandoggi vanhenevat jo viiden-kuuden vuoden ikäisinä, kun taas pienikokoiset rodut vanhenevat paljon myöhemmin. Keskikokoisten rotujen edustajat ovat parhaimmillaan noin viisivuotiaina. Tarkkoja vuosia on mahdotonta antaa, koska elinympäristöllä, liikunnalla, oikealla ravinnolla ja muulla huolenpidolla on huomattava vaikutus koiran elämään. Lyhyet retket piristävät kaiken ikäisiä koiria, mutta iäkkään koiran kanssa liikuttaessa on ehdottomasti huomioitava sen kunto. Jos koira on liian vanha tai nuori, se ei välttämättä nauti retkeilystä. (Palonen 2020 53, 56; ks. myös Spadafori 2002, 116.)

Palonen (2020) toteaa, ettei nuortakaan koiraa saa rasittaa liikaa, koska lihasten rakentuminen alkaa vasta noin viiden kuukauden iässä. Nuoren koiran onkin saatava liikkua oman halunsa mukaan. Suurten koirarotujen edustajat kehittyvät hitaammin kuin pienten rotujen, minkä vuoksi niiden fyysisessä rasittamisessa on oltava varovainen. Sekä nuori että vanha koira tarvitsevat lepotaukoja ja paljon unta. (Palonen 2020, 55.)

3.2.2 Ylipainoinen koira

Fogle (2001, 44) esittää koirien yleisimmäksi ravitsemusongelmaksi ylipainon[18], joka yleensä johtuu liian energiapitoisesta ruuasta ja vähäisestä liikunnasta. Tosin Fogle (2004, 96) huomauttaa myöhemmin, että taipumus ylipainoon on koirillakin perinnöllistä ja joissakin tapauksissa rotukohtaista. Myös Spadafori

[18] Kuten Hoffman (1998) mainitsee, koira voi ihmisen tavoin sairastua ylipainon seurauksena, esimerkiksi diabetekseen, verenpainetautiin tai nivelvaivoihin. Lihavuus on riskitekijä myös uniapnean sekä selkä- ja sydänvaivojen syntymisessä. (Hoffman 1998, 219, 275, 287; ks. myös Palonen 2020, 56–57.)

(2002) nostaa liikalihavuuden esille koiran suurimpana ruokaan liittyvänä terveysongelmana. Varsinkin vanhalle koiralle ylipaino on suuri riskitekijä rasittaessaan nivelten lisäksi myös sisäelimiä ja lyhentäessään näin elämää. On huomattava, ettei koira osaa säännöstellä syömänsä ruuan määrää, vaan tämä on aina ihmisen vastuulla. (Spadafori 2002, 162, 257, 377.)

Fogle (2001) korostaa, että koiraa liikutettaessa ylipaino on tärkeää ottaa huomioon eivätkä harjoitukset saa olla liian rankkoja. Liian rajusta liikunnasta voi seurauksena olla rasitusvamma, jolloin esimerkiksi polven takana oleva nivelside saattaa revetä. (Fogle 2001, 44.) Palonen (2020, 57) muistuttaa, että pitkille retkille koiran voi ottaa vasta sitten, kun se on normaalipainoinen.

Majuri ja Koljonen (2018) esittävät, että koira ei saisi olla ylipainoinen eikä liian laiha. Lihava koira ei jaksa liikkua ja kärsii helteistä, kun taas liian laihalla koiralla energia ei riitä työskentelyyn ja se palelee herkästi. Energiantarpeeseen vaikuttavat koiran ikä, rotu, koko, sukupuoli, aktiivisuus, vuodenaika, sääolosuhteet, kierrettävän lenkin pituus sekä liikkumisen määrä ja laatu. (Majuri & Koljonen 2018, 48.)

3.2.3 Sairas koira

Kroonisista sairauksista nivelrikko[19] on yleinen vaiva suurikokoisilla koirilla. Palonen (2020) toteaa koiran ylipainon olevan nivelrikolle altistava tekijä ja ontumisen ja ruokahaluttomuuden selviksi kivun merkeiksi. Nivelrikko on salakavala vaiva, joka pahenee ajan kuluessa. Nivelrikkoa sairastava koira ei voi tehdä pitkiä retkiä eikä useiden päivien vaelluksia. (Palonen 2020, 54.)

[19] Jos maasto on riittävän helppo ja retken ajallinen kesto lyhyt, pitää Palonen (2020) mahdollisena esimerkiksi nivelrikkoisen koiran ottamisen mukaan retkelle. Tällöin on huolehdittava riittävistä tauoista ja koiran lämpimänä pitämisestä. Tervettäkään koiraa ei saisi makuuttaa märässä ja kylmässä maassa. Sydänvikaiselle koiralle on järjestettävä kevyttä ja rauhallista liikuntaa, joka ei rasita liikaa. Jo pelkkä portaiden nousu voi olla liian raskas liikuntasuoritus. (Palonen 2020, 54–55.)

Palonen (2020) toteaa koirien pyrkivän peittämään kipua, minkä vuoksi omistajan olisi tunnettava oman koiransa ominaiset liikkeet. Ennen liikuntasuoritusta koiran lihaksia voi lämmittää, ja liikuntasuorituksen jälkeen suorittaa loppuvenyttelyn tai antaa koiralle hierontaa. Lihasten käsittelyn on kuitenkin oltava kevyttä, ellei ole perehtynyt siihen. Väärällä käsittelyllä voi saada vahinkoa aikaan, eikä koiraa saa hieroa ollenkaan, jos sillä on akuutti vamma, tulehdustila tai kuumetta. (Palonen 2020, 120–125.)

Karlen (2000, 23) mainitsee erilaisten loisten ja tautien kuuluvan jokapäiväiseen elämään. Tulevaisuuden uusia uhkia ovat esimerkiksi näivetystauti ja ekinokokit. Koska ekinokokkia on jo Virossa ja Venäjällä on ajan kysymys, koska tämä loinen saapuu Suomeen. (Henttonen 2018, 109, 114–115.)

Eläinsairauksien lisäksi lemmikkejä uhkaavat zoonoosit, joista Henttonen (2018) nostaa esille muun muassa borrelioosin, puutiaisaivokuumeen, myyräkuumeen, jänisruton ja rabieksen. Uusia tauteja syntyy jatkuvasti, ja ajan kuluessa ne muuttavat muotoaan (esim. covid-19). Lääketieteen tavoin myös eläinlääketiede kuitenkin kehittyy koko ajan, ja selviytymismahdollisuuksia löydetään tulevaisuuden ongelmiin.

Omistaja vastaa aina koiransa hyvinvoinnista, ja sairautta epäiltäessä on erittäin tärkeää, että tuntee lemmikkinsä tavat. Koiran sairastuttua sen on annettava parantua rauhassa, ennen kuin fyysinen rasitus voidaan taas aloittaa.

3.2.4 Koiran stressi

Fogle (2001) esittää koiran voivan ihmisen tavoin saada paniikki- ja ahdistuskohtauksia, joista voi seurata pakkokäyttäytymistä[20]. Tällöin koira on äärimmäisen ahdistunut eikä pysty rentoutumaan. Stressioireita voidaan hoitaa lääkkeillä, feromonivalmisteilla ja käyttäytymisterapian avulla. (Fogle 2001, 153.)

[20] Koira voi esimerkiksi kävellä edestakaisin, jahdata häntäänsä tai nuolla itseään (Fogle 2001, 153).

Mikäli koira on herkästi stressaantuva[21], neuvoo Palonen (2020) opettelemaan erilaisia rauhoittamiskeinoja. Retkeiltäessä tauoilla ja koirankeksihetkillä on rauhoittava vaikutus, jolloin on tärkeää yrittää saada koiran huomio pois ympäristön tarjoamista haasteista. Stressiä voi ilmetä myös vaelluksen jälkeen, jolloin koira tarvitsee lepoa ja hiljaisuutta rauhoittuakseen. (Palonen 2020, 128–129.)

3.2.5 Vihainen koira

Spadafori (2002) toteaa koiran aggressiivisuuden olevan ongelma ja uhka ihmisten terveydelle. Pelko, kipu, saalistusvietti ja yritys dominoida ovat ne tekijät, jotka saavat koiran puremaan. On kuitenkin huomattava, ettei koira koskaan pure ilman varoitusta. Ihmisen ongelma on, ettei koiran varoittavia signaaleja huomata, niistä ei välitetä tai ne tulkitaan väärin. Koirien ärsytyskynnysten tasoissa on suuria eroja, ja aggressiivisuus johtuu geneettisistä ja opituista tekijöistä. Joillakin koiraroduilla ja -yksilöillä on voimakas taipumus aggressiivisuuteen, joka voi purkautua yllättävässä tilanteessa. Koirasudet ovat aina koiraa arvaamattomampia. (Pulliainen 2000, 150; Spadafori 2002, 194, 272.)

Palonen (2020) ei suosittele aggressiivisen koiran ottamista retkelle mukaan, koska vihaisuudesta voi aiheutua ongelmia omistajan lisäksi myös muille ihmisille ja eläimille. Jos koira on aggressiivinen kotona, se todennäköisesti käyttäytyy samoin myös vieraassa paikassa omistajaansa ja vastaantulijoita kohtaan. (Palonen 2020, 57.)

---

[21] Koiran stressinsietokyky riippuu Palosen (2020) mukaan sen hermorakenteesta, johon vaikuttavat perintötekijät ja aikaisemmat kokemukset. Myös yksilöiden ja rotujen välillä on eroja. Metsässä on paljon hajuja haisteltavaksi ja uusia kohteita katsottavaksi. Pitkällä retkellä koira voi ahdistua runsaasta virikemäärästä, mikä voi ilmetä yliaktiivisuutena tai välinpitämättömyytenä. Reviirin vartioiminen taukojen aikana lisää henkistä rasitusta, mutta koira voi stressaantua pelkästään jo retkelle lähdöstä. Jos koira on hyvin herkkä ja tarvitsee lääkitystä ahdistukseen, on harkittava, onko järkevää ottaa sitä mukaan ollenkaan. (Palonen 2020, 127–129; ks. Pulliainen 2000, 152.)

3.3 Koiran hyvinvointi

Majuri (2018, 26) määrittelee eläimen hyvinvoinnin sen omaksi kokemukseksi psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta. Eläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnat esittävät (EHK, S.a.), että

> hyvinvointi on eläimen kokemus sen omasta psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta. Käsitteellä eläimen hyvinvointi kuvataan eläimen hyvinvointia, joka voi vaihdella hyvästä huonoon. Eläimen hyvinvointiin vaikuttavat sen mahdollisuudet sopeutua ympäristön tapahtumiin ja olosuhteisiin. Jos sopeutuminen ei onnistu, tai aiheuttaa eläimelle jatkuvaa tai voimakasta stressiä, rasitusta, käyttäytymishäiriöitä tai terveyshaittoja, eläimen hyvinvointi heikkenee. Eläinten hyvinvointiin voidaan vaikuttaa pito-olosuhteilla, hoidolla, käsittelyllä ja eläinjalostuksella.

Koska pitkospuille lähtevällä pikinokalla on tuntevana olentona oikeuksia, sen kanssa patikoivalla ihmisellä on velvollisuuksia huolehtia näiden toteutumisesta. Oikeudet tarkoittavat tässä koiran hyvinvoinnista[22] huolehtimista, siis sen oikeutta saada sellaista kohtelua, joka tukee sen hyvinvointia. Nämä oikeudet voi jakaa kolmeen osaan (EHK, S.a.):

1. Oikeus hyvään kohteluun sekä positiivisiin tuntemuksiin ja kokemuksiin.
2. Oikeus lajinmukaiseen käyttäytymiseen ja elinympäristöön.
3. Oikeus hyvään terveyteen ja toimintakykyyn.

Pientenkin muutosten havaitsemiseksi koiran hyvinvointi ja terveydentila olisi arvioitava joka päivä, ja perusteellinen tarkastus tulisi tehdä viikoittain (taulukko 2). Ensimmäiset terveyteen liittyvät vaivat ilmenevät ruuan ja nesteen kulutuksessa, ulosteen ja virtsan laadussa ja määrässä sekä käyttäytymiseen liittyvissä

[22] Koiran hyvinvointiin liittyy lajityypillinen käyttäytyminen, joka on hormonien säätelemää ja synnynnäistä. Käyttäytymiseen liittyvät ylläpitotoiminnot ja sosiaaliset käyttäytymistarpeet. Tärkeitä tarpeita ovat sosiaalisuus, uni- ja leporytmit, ravinnonhankinta, liikkuminen, kehonhuolto, lämmönsäätely, lisääntymistoiminnot, vanhemman ja jälkeläisen hoivantarve sekä mahdollisuus leikkimiseen ja tutkimiseen. Lajityypillisen käyttäytymisen toteuttamisen tarve on koiralla hyvin voimakas, ja eläimen hyvinvointi heikentyy, jos se ei pysty toteuttamaan tätä tarvettaan. Vapaalla liikkumisella, sosiaalisilla suhteilla ja hajuaistin käytöllä on tärkeä osa. Lajityypillisen käyttäytymisen estyminen ilmenee yleensä erilaisina käytöshäiriöinä. (Majuri 2018, 26–27.)

muutoksissa. Patikointiretken jälkeen koira pitäisi aina tunnustella ja taivutella sen niveliä mahdollisten vammojen toteamiseksi. (Majuri & Koljonen 2018, 31.)

Taulukko 2. Koiran hyvinvoinnin varmistaminen (soveltaen Majuri & Koljonen 2018, 32).

Tarkkaile	**Miten**	**Terve koira**	**Koira ei voi hyvin**
Liikkuminen	Silmämääräinen havainnointi	Liikkuu symmetrisesti	Ontuu (kipua), pää vinossa (korvatulehdus, hammasvaiva, pään alueen vamma)
Keho	Tunnustelu	Lihaksisto symmetrinen, nivelet taipuisat, ei arista kosketusta	Poikkeamat, etenkin narttujen nisäkudoksissa
Aktiivisuus	Käyttäytymisen havainnointi	Kiinnostunut	Riippuu monista tekijöistä
Syöminen	Havainnointi	Hyvä ruokahalu	Ruokahaluton, vaikeuksia syömisessä
Ravitsemustila	Havainnointi	Sopusuhtainen	Liian lihava tai laiha
Turkki	Silmämääräinen havainnointi	Puhdas ja kiiltävä	Kulunut
Kynnet	Tarkastelu	Sopivan pituiset	Lohkeilevat, katkenneet, liian pitkät
Anturat ja varvasvälit	Tarkastelu ja tunnustelu	Terve väri, ehjä iho	Haavaumat ja merkit liiasta nuolemisesta
Imusolmukkeet	Tunnustelu: kainalot, kurkku, polvitaipeet, nivuset	Eivät tunnusteltavissa	Turvotus voi olla merkki sairaudesta
Iho	Tarkastelu	Elastinen, niskanahkaan nostettu poimu häviää 1–2 sekunnissa	Akuutti ihottuma, hotspot, haavat, arvet, punoitus, ulkoloiset
Silmät, sieraimet, korvat	Tarkastelu	Kirkkaat silmät, puhtaat korvat, kostea kirsu	Vuoto, eritteet, haavaumat, kutina
Suu	Tarkastelu	Terveet limakalvot	Haju, kuolaaminen, hammasvaivat
Hengitys	Mittaus, tunnustelu	10–30 krt/min, vatsa ja kylkiluut liikkuvat	Korostunut vatsa- tai kylkihengitys, yskä, vinkuminen. Nopeutunut hengitys voi johtua nestehukasta.
Sukuelimet, virtsaamiselimet, peräaukko	Tarkastelu	Virtsaa ja ulostaa ongelmitta	Liiallinen nuoleminen, vuoto, turvotus, merkit ripulista tai virtsaamisongelmista

Majuri (2018) toteaa lajityypillisen käyttäytymisen luovan koiralle hyvänolon tunteen, koska se tuottaa endorfiineja. Tämän mahdollistamiseksi omistajan on tunnettava lemmikkinsä tyypillinen käyttäytyminen, joka on huomioitava pidettäessä koiraa ihmisen järjestämissä olosuhteissa. Ihmisen hoidossa ollessaan

koiran ei tarvitse hankkia ravintoaan, jolloin aikaa jää esimerkiksi leikkimiseen ja virikkeellistämiseen. Aina koiran lajityypillinen käyttäytyminen ei kuitenkaan ole mahdollista eikä toivottavaa. Ei-toivottua käytöstä on esimerkiksi yksilöiden aggressiivinen välienselvittely. (Majuri 2018, 27.)

3.4 Koiran turvallisuus

Jokaiselle koiralle on opetettava arkitottelevaisuus eli tavat ihmisten kanssa toimimiseen. Koiran on ymmärrettävä peruskäskyjä ja siedettävä erilaisia hoitotoimenpiteitä. On huomattava, että yhteistyö koiran kanssa edellyttää omistajan ja koiran välistä luottamusta. Luottamuksen syntyminen on välttämätöntä koiran itsensä ja ympäristön turvallisuuden vuoksi, koska esimerkiksi monet palveluskoira- ja laumanvartijarodut ovat fyysisesti niin voimakkaita, ettei omistaja pysty hallitsemaan niitä vain omin fyysisin voimin. (Ks. Yrjölä 2003, 174.)

Lähdettäessä retkelle on koiralle syytä varustaa sopiva talutin ja valjaat tai panta. Oikein valitut varusteet lisäävät koiran mukavuutta ja turvallisuutta esimerkiksi korkeilla paikoilla ja epätasaisessa maastossa liikuttaessa. Valjaat ovat pantaa turvallisempi vaihtoehto. Polkukohtaisesti voi olla koiraa koskevia erillismääräyksiä, mutta tavallisesti muistutetaan ainakin koiran kytkettynä pitämisestä.

Palonen (2020) toteaa, että kaikesta suunnittelusta ja varotoimenpiteistä huolimatta koira saattaa karata, jolloin sitä on alettava etsiä heti. Varsinkin metsästyskoirat ovat innokkaita lähtemään erilaisten hajujen perään metsässä liikuttaessa. Varmistustoimenpiteenä valjaisiin tai kaulapantaan merkitty omistajan puhelinnumero voi olla koiran ainoa pelastus vieraassa ympäristössä. (Palonen 2020, 139–141.)

Vaikka koiran on retkeiltäessä oltava kytkettynä, se kannattaa lisäksi varustaa räikeänvärisellä kaulahuivilla, liivillä tai valjailla koiraksi tunnistamisen helpottamiseksi. Erityisesti tämä koskee susimaisen ulkomuodon omaavia rotuja (kuva 11), kuten tšekkoslovakiansusikoira (Ceskoslovensky vlcak) ja

saarloosinsusikoira (Saarlooswolfhond). Myös saksanpaimenkoirista ja huskyista voi löytyä susimaisia piirteitä omaavia yksilöitä. Varotoimista huolimatta koiria ammutaan vahingossa[23].

Kuva 11. Tšekkoslovakiansusikoiralla on susimainen ulkomuoto (Top-mainokset 2021).

Kun koiran kanssa liikutaan maastossa, on ajoittain ylitettävä erilaisia esteitä, esimerkiksi kaatuneita puunrunkoja ja eri kokoisia kiviä. Esteistä selvitäkseen koiran on oltava riittävän kookas, mutta jos koira on pieni, on varauduttava kantamaan sitä. Toisaalta hyvin kookkaan ja raskasrakenteisen eläimen on myös raskasta liikkua maastossa. Lähdettäessä patikoimaan omistajan on varauduttava lemmikkinsä tapaturmaan siten, että tarvittaessa koira on mahdollista kuljettaa hoitoon. Vähimmäisvaruste on koiran oma ensiapulaukku, ja mahdollisen tapaturman sattuessa koiran on annettava hoitaa itseään.

Kaikkein kohtalokkaimmaksi koiralle saattavat kuitenkin koitua erilaisia syöttejä vahingoittamistarkoituksessa maastoon levittävät, koiria vihaavat tai henkisesti sairaat ihmiset. Näissä syöteissä voi olla myrkkyä, ongenkoukku tms. Syöttien levittäminen on täysin vastuutonta ja moraalitonta, koska ne eivät valikoi

[23] Loppuvuonna 2020 lenkillä olleen perheen kytkettynä ollut mäyräkoira ammuttiin supikoirana (Naakka 2020), ja vuoden 2019 loppupuolella puolestaan ammuttiin kauriina vain 10-kuukauden ikäinen saksanpaimenkoira, jolla oli neonkeltainen huomioliivi ja valjaat yllään (Pikkarainen 2019).

uhriaan. Mikäli koiran omistaja havaitsee tällaista tai oma koira joutuu myrkytyksen tai sen yrityksen kohteeksi, kannattaa tehdä rikosilmoitus poliisille. Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani levitettiin Joensuun Hukanhaudalla sijaitsevan Repokallion polun ympäristöön marraskuussa 2021 myrkkyä sisältäviä lihapullia (ks. Natunen 2021). Repokallion polku kuuluu opinnäytetyöni aineistoon.

3.5 Koiraan liittyvät jokamiehenoikeudet

Jokamiehenoikeudet mielletään yleensä oikeuksiksi liikkua, oleskella, majoittua tilapäisesti ja hyödyntää luonnon antimia toisen maalla ilman maanomistajan lupaa. Laajassa merkityksessä jokamiehenoikeudet liittyvät toisen alueella toimimiseen, johon ei vaadita viranomaisen myöntämää lupaa, maanomistajan suostumusta[24] tai jota ei ole erikseen kielletty. (Tuunanen, Tarasti & Rautiainen 2012, 9.)

Koiran kanssa retkeiltäessä on muistettava, että omaan käyttöön vuokrattua koirametsää lukuun ottamatta koiraa saa ulkoiluttaa toisen omistamalla tai hallitsemalla alueella vain taluttimessa. Taajamassa koira on pidettävä kytkettynä (Järjestyslaki 2003, 14§), ja taajaman ulkopuolella koira on pidettävä kytkettynä tai siten, että se on mahdollista kytkeä välittömästi[25]. (Metsästyslaki 1993, 51§.) Tämä ei kuitenkaan koske viittä kuukautta nuorempaa pentua. Toisen omistamalla alueella irti pitäminen vaatii maanomistajan tai metsästysoikeuden haltijan luvan (Metsästyslaki 1993, 53§). Koira ei saa olla irti kuntopolulla tai muulla vastaavalla reitillä eikä sitä saa päästää ollenkaan yleiselle uimarannalle, lasten leikkipaikalle, torille toriaikana, yleiseen käyttöön kunnostetulle ladulle tai urheilukentälle, ellei se ole erikseen sallittua. (Järjestyslaki 2003, 14§). Koira on pidettävä kytkettynä myös kansallispuistoissa ja suojelualueilla. Jos lähistöllä

[24] Arkikielessä suostumuksesta käytetään usein termiä lupa. Lupa tarkoittaa kuitenkin vain viranomaislupaa tai muuta laissa määriteltyä lupaa. Maanomistajan hyväksyntä perustuu hänen omistusoikeuteensa ja hallintaansa. Omistajan suostumus tarvitaan esimerkiksi sammaleen keräämiseen hänen maaltaan. (Tuunanen, Tarasti & Rautiainen 2012, 9.)

[25] Metsästyslaki (1993, 51§) velvoittaa pitämään koiran kytkettynä taajaman ulkopuolella 1.3–19.8 välisen ajan.

liikkuu muita ihmisiä, on kaikille turvallisempaa ja vähemmän stressaavaa jos lemmikki on taluttimessa. Irti oleva koira on myös altis erilaisille tapaturmille ja turhalle energiankulutukselle. (Palonen 2020, 132; Turunen & Soininen 2017, 27–28.)

Poronhoitoalueilla, puolustusvoimien alueilla ja rajavyöhykkeellä on lisäksi omia säädöksiään. Koska yksikään tarkastelemistani poluista ei sijaitse näillä alueilla, en käsittele asiaa edellä esitettyä tarkemmin.

4 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset perustuvat kirjallisuuteen ja koiran kanssa liikkuessa saamastani arkitiedosta muodostettuun ajatuspohjaan, joita vasten tarkastelen opinnäytetyöni aineistoa (ks. Eskola & Suoranta 2022, 80–81). Jäsennän opinnäytetyötäni seuraavien kysymysten avulla:

1. Mitkä Joensuun seudun patikointipoluista ovat soveltuvia koiran kanssa käveltäväksi?
2. Kuinka soveltuvia nämä polut ovat koiran kanssa liikkumiseen?
3. Mitä vaaratekijöitä tarkastelun kohteeksi valituilla poluilla on koiran kannalta?
4. Kuinka perusterve kotikoira selviytyy mainituilla patikointipoluilla?

Tärkein käytännön tavoitteeni on etsiä koiralle sopivia Joensuun seudulla sijaitsevia patikointipolkuja. Määrittelen sopivuuden opinnäytetyöni tulosten perusteella. Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen (2013, 218) toteavat tutkimuksen oikeutukseksi sen hyödyllisyyden ja siitä saatavan uuden tiedon. Koska opinnäytetyöni on tarkoitettu luettavaksi ja kommentoitavaksi, sen anti kohdistuu tuloksia hyödyntäviin tahoihin (ks. Väliverronen 1999, 143).

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Tutkimuskohteen rajaaminen

Opinnäytetyöni tarkastelun kohteena ovat koiralle soveltuvat Joensuun seudun patikointireitit. Lähestyn kohdetta tutkimusasetelman kautta, jossa kohdejoukkoon kuuluvat kaikki mainitun alueen polut. Koska Joensuun seudulla on runsaasti erilaisia polkuja, ei varsinaisen empiirisen tutkimuksen yksityiskohtainen kohdentaminen kaikkiin näihin ole mahdollista eikä perusteltua. Tämän vuoksi tutkimuskohteen rajaus on välttämätöntä, että saan selville, mihin kohdistan tutkimustyöni. Muodostaakseni opinnäytetyöni aineiston rajaan tutkimuskohteeni seuraavan kriteeristön avulla:

1. Tarkasteltavan polun on sijaittava Pohjois-Karjalassa Joensuun seudulla.
2. Tarkasteltavia polkuja on oltava Joensuun seudun järvialueelta ja vaaramaisema-alueelta.
3. Polun on oltava käveltävissä koiran kanssa turvallisesti.
4. Polun on oltava rengaspolku.
5. Polun käveleminen ei saa edellyttää yöpymistä maastossa.

Ensimmäinen kriteeri toteutuu määrittelemällä Joensuun seutu Tolosen (2005, 2, 5) ja Business Joensuun (2021) esitysten mukaan (ks. luku 2.1). Toisen kriteerin osalta voi todeta, että taajamien tuntumassa olevat polut sijoittuvat maakunnan järvialueelle kaupunkien sijainnin vuoksi ja vaaramaisema-alueen polut kauas Joensuun ruutukaava-alueelta. Kolmas kriteeri edellyttää, että opinnäytetyöni aineiston ulkopuolelle jäävät koiran turvallisuuden kannalta vaarallisiksi määrittelemäni kohteet. Polkujen soveltuvuuden toteaminen tarkoittaa lisäksi testikoiran käyttöä ja sen terveyden varmistamista ennen jokaista aineistonhankintakertaa. Opinnäytetyön aineistoa hankittaessa neljännessä kriteerissä mainitut rengaspolut säästävät logistisilta ongelmilta polun lähtö- ja päätepisteen ollessa sama. Viidennen kriteerin mukaan vain päiväretkeilyyn tarkoitetut polut voivat kuulua opinnäytetyöni aineistoon. Tosin on huomattava, että luontoon lähdettäessä kannattaa aina varata reilusti aikaa turvallisuuden ja viihtymisen

vuoksi. Kun polkuretkeen yhdistyy luonnon ihailu, valokuvien ottaminen, evästely ja tulistelu, esimerkiksi puolen päivän retki pitenee helposti koko päivän mittaiseksi.

Tutkimuskohteen rajaamisen seurauksena opinnäytetyöni aineiston ulkopuolelle jäävät ne polut, joille koiraa ei saa viedä (esim. Höytiäisen lintutorni), ja sellaiset polut, jotka ovat liian vaarallisia koiralle (esim. Kolvananuuron polku). Rodriguez (2021) kuvaa Kolvananuuron polkua:

> Vaikeakulkuisuuden vuoksi reitille ei välttämättä kannata ottaa koiraa mukaan. Nelijalkaiset kyllä varmasti pärjäisivät kivikossa itsekseen, mutta koska koira on pidettävä kytkettynä, voi turhia haasteita tulla hihnan molempiin päihin.

Aineiston ulkopuolelle jäävät myös maastopyöräilyreitit (esim. Jaama Trial), vaikka pienehkön koiran voi kuljettaa esimerkiksi polkupyörän etukorissa. Opinnäytetyöni lähtökohtana on, että koira pystyy kiertämään tarkasteltavan reitin kävelemällä sen itse. Reitin kunnosta, retken ajankohdasta ja koiran kunnosta riippuen omistajan on kuitenkin varauduttava tarvittaessa auttamaan koiraa.

5.2 Opinnäytetyön aineiston hankinta

5.2.1 Aineiston hankinnan lähtökohdat

Aineiston hankinnan lähtökohtana oli oma kokemukseni: oma arkitietoni koirista ja liikkumisesta metsässä teki mahdolliseksi toimintani tarkoituksenmukaisella tavalla. Minulla oli jo etukäteen käsitys tutkimuskohteestani, koska tunsin osan poluista aiemmilta patikointikerroiltani. Kokemukseni perusteella tunsin myös patikointiretken toteuttamisen suunnittelusta muisteluun[26]. Muisteluksi opinnäytetyöhöni liittyen voidaan katsoa ottamieni valokuvien tutkiminen ja mieleen

[26] Laaksosen (2008, 21) mukaan retken vaiheet ovat suunnittelu, itse retki, kotiinpaluu ja muistelu. Wiseman (2009) jakaa retken kolmeen osaan: menomatkaan, määränpäähän ja paluumatkaan. Onnistumisen tunteen saavuttamiseksi olisi määriteltävä, mitä onnistuminen näissä osavaiheissa tarkoittaa. (Wiseman 2009, 13.)

palautus jokaisesta kiertämästäni polusta ja niistä laatimani kirjalliset kuvaukset (ks. liite 1).

Koska opinnäytetyöni aihe on ainakin osittain elämyksellinen, omat tunteeni ovat olleet tutkimusprosessissa vahvasti mukana. Aineistoa hankkiessani roolini oli vahvasti kaksijakoinen: toisaalta halusin saada itse kokemuksia ja elämyksiä luonnosta koiran kanssa, mutta toisaalta olin myös tutkija ja etsijä, jonka oli säilytettävä objektiivisuutensa jokaisen aineistonhankintakerran aikana. Opinnäytetyön tekijän roolin ylläpitäminen oli ajoittain haasteellista, ja jouduin olemaan tarkkana omien tunteideni, ajatusteni ja oletusteni tunnistamisessa.

5.2.2 Retken suunnittelu ja valmistelu

Onnistumisen varmistamiseksi retki kannattaa aina suunnitella ja valmistella. Hyvin suunnitellulla retkellä todennäköisesti viihtyy, kun taas huono suunnittelu tuo mukanaan vastoinkäymisiä, ja onnettomuuksien mahdollisuus lisääntyy. Toisaalta liiallinen suunnittelu voi kahlita liikaa, koska hetkellisille sattumuksille ei välttämättä jää tilaa. Toteutunut retki poikkeaa lähes aina tehdystä suunnitelmasta, sillä luonto ja osallistujien päähänpistot tuovat siihen omat yllätyksensä. Suunnittelun aluksi kannattaa miettiä retken teema ja syy sille. (Karvinen, Hinkkanen, Nykänen, Kinnunen & Karhu 2001, 52–54.)

Myös Wiseman (2009) toteaa retken onnistumisen kannalta ratkaisevaa olevan sen oikea valmistelu. Ensiksi kohteesta kannattaa hankkia riittävästi tietoja etukäteen kirjallisuutta, topografisia karttoja ja kohteen verkkosivuja tutkimalla. Toiseksi on tärkeää hankkia sopivat varusteet ja koekäyttää niitä lyhyillä testilenkeillä. Parhaat varusteet löytyvät vain kokeilemalla, vaikka kirjallisuudesta ja muilta alan harrastajilta saakin hyviä vihjeitä. Varusteiden olisi joka tapauksessa oltava tarpeeksi laadukkaita, monipuolisia ja vahvoja. Kaikkein tärkeintä on tunnistaa mahdolliset vaaratekijät ja tietää selviämiskeinot, minkä vuoksi on hyvä laatia erilaisia varasuunnitelmia. (Wiseman 2009, 13–15.)

Kokosin opinnäytetyöni aineiston kahdessa vaiheessa. Aluksi tutustuin kohteeseen lähdeaineiston avulla, suunnittelin retken ja valmistauduin siihen. Toisessa vaiheessa kävelin valitsemani polut yhdessä testikoiran kanssa. Osalla poluista oli mukana myös toinen aikuinen, mutta kohteen valinnan, suunnittelun ja valmistautumisen hoidin aina yksin. Keräsin opinnäytetyöni aineiston vuosina 2020 ja 2021 sulan maan aikana.

Retken lisäksi valmistelin testikoiran aina ennen jokaista patikointia. Erityisesti varmistin, että ruokinnan ja aktiviteetin välillä oli riittävän pitkä aika vatsalaukun kiertymän estämiseksi (ks. Hagman 2020). Tarkastin koiran jalkojen ja kynsien kunnon ennen retkeä ja retken jälkeen, sillä kynnen katkeamisella maastossa voi olla kohtalokkaat seuraukset. Varusteina koiralla olivat valjaat ja talutin sekä oma ensiapupakkaus, joka oli käyttövalmis jokaisen retken kaikissa vaiheissa. Metsässä tapahtuvaan nesteytykseen oli varattu kolme juomapulloa (yht. 1,5 litraa), joihin kuhunkin oli integroitu juomakuppi. Lisäksi autossa oli 1,5 litran vesipullo paluuhetken lisänesteytykseen. Lyhyillä retkillä mukana oli vain makupaloja (kuva 12), mutta pitemmillä kierroksilla ja olettaessani maaston vaihtelevaksi ja energiaa vieväksi varasin energiageeliä mukaan makupalojen lisäksi. Koiran rokotukset olivat voimassa, ja estolääkitys puutiaisia vastaan annettu.

Kuva 12. Vekaruskoskella testikoiralla oli makupaloina kuivatettua maksaa.

Wiseman (2009) nostaa esille myös fyysisen kunnon merkityksen. Retkistä saa enemmän irti, jos on fyysisesti riittävän hyvässä kunnossa. Toisaalta retkeily lähimaastossa kohottaa kuntoa, mutta hyväkuntoisenkaan ei kuitenkaan kannata suunnitella aikataulua liian tiukaksi, koska kiireestä seuraa stressiä, väsymystä ja turhia riskejä. Tällöin vaaratilanteet lisääntyvät. Miellyttävän kokemuksen saavuttamiseksi varsinkin kävellen liikuttaessa on syytä varata riittävästi aikaa. (Wiseman 2009, 14.)

5.2.3 Testikoira

Käytin opinnäytetyöni testikoirana omistamaani perustervettä sekalinjaista, Mocca's-kennelin kasvattamaa saksanpaimenkoiranarttua[27], joka oli 9-vuotias aineiston hankinnan alkaessa keväällä 2020. Koko opinnäytetyöprosessin aikana sillä ei missään vaiheessa ilmennyt rakenteellisia heikkouksia, toiminnallisia vaivoja, eikä ongelmia kehon hallinnassa. Koira on luonnetestattu 4-vuotiaana Suomen Kennelliiton kriteerien mukaisesti. Se on luonteeltaan iloinen, kohtalaisen avoin ja riittävän rohkea, jolloin sen kanssa oli helppoa kiertää tässä opinnäytetyössä tarkastellut polut, joitakin kivikkoisia osuuksia lukuun ottamatta. Retkillä testikoira halusi tehdä muutakin kävelyn lisäksi. Jos sen mielestä aktiviteetteja ei ollut tarpeeksi, se keksi tekemistä itse (kuva 13).

Kuva 13. Testikoiran leikkiä Kuhasalossa.

Koska koiralla on tärkeä osa tässä opinnäytetyössä, asetin sille kriteerit opinnäytetyön toteutuksen onnistumiseksi. Kaikkein tärkeimmäksi ehdoksi määrittelin, että koira oli tarkasteltuja polkuja kierrettäessä terve ja riittävän

[27] Monipuoliseen harrastustoimintaan sopiva saksanpaimenkoira on kestävyytensä vuoksi hyvä kumppani myös pitkille vaelluksille, koska se tarvitsee paljon liikuntaa ja tilaa liikkua. Kun nesteytys on kunnossa, koira jaksaa kävellä pitkiäkin lenkkejä haastavassa maastossa. Suuresta koosta ja rohkeasta luonteesta on hyötyä vaativassa maastossa liikuttaessa. (Moilanen 2020, 35.)

hyväkuntoinen kyetäkseen kävelemään ja viettämään aikaa maastossa useita tunteja kerrallaan. Terve koira on aina halukas liikkumaan, ja riittävän rohkea koira uskaltaa tutustua uusiin asioihin. Koska luonnossa liikuttaessa kohdataan yleensä myös muita kulkijoita, mukana olevan koiran on pystyttävä kohtaamaan vieraita ihmisiä ja muita koiria ilman aggressioita.

5.3 Opinnäytetyön aineisto

Käytin opinnäytetyöni aineiston muodostamisessa harkinnanvaraisen näytteen[28] poimintaa. Suunnitellessani aineiston keruuta käytin aluksi kiintiöotantaa ja jaoin tarkasteltavan joukon luokkiin. Aluksi päätin valita jokaiseen luokkaan kaksi tarkasteltavaa polkua, mutta aineistonhankinnan edetessä halusin kuitenkin tutkia Joensuuhun liitettyjen kuntien (Eno, Pyhäselkä, Tuupovaara) alueella sijaitsevia polkuja. Tämän seurauksena Joensuun polkujen yhteismäärä kasvoi. Lisäksi päädyin Outokummun ja Polvijärven osalta tarkastelemaan vain yhtä polkua, koska toista mielekästä polkua tutkittavaksi ei löytynyt. Näin suunnittelemani kiintiöotanta muuttui harkinnanvaraiseksi otannaksi, ja tutkimuskohteeksi vakiintui harkinnanvarainen näyte[29] Joensuun seudun poluista. Kuten taulukosta 3

---

[28] Nummenmaa, Holopainen ja Pulkkinen (2018) jakavat otantamenetelmät kahteen ryhmään sen mukaan, saadaanko tulokseksi otos vai näyte. Nummenmaa ym. (2018) ja Karjalainen (2018) perustavat otoksen satunnaistamiseen ja näytteen harkintaan. Näytteen poiminnassa käytettävät menetelmät ovat harkinnanvarainen otanta ja kiintiöotanta. Metsämuuronen (2006) toteaa näille olevan tyypillistä se, että tutkimuskohde on valittu tutkijan mielenkiinnon mukaan saatavuuden (helposti saatava tutkimuskohde) tai harkinnan (halu tutkia tiettyjä kohteita) mukaan. Menetelmien etuna ovat nopeus, joustavuus ja edullisuus, mutta saadut tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä. Harkinnanvaraista otantaa käytetään usein muun muassa näkemyksen saamiseen. (Karjalainen 2018, 30–31, 35; Metsämuuronen 2006, 45; Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2018, 27, 33.)

[29] Vilkka (2021, 150–151) toteaa, ettei laadullisessa tutkimuksessa kerätä otoksia, vaan kootaan harkinnanvarainen näyte. Eskola ja Suoranta (2022, 18) määrittelevät harkinnanvaraisessa otannassa olevan ”kysymys tutkijan kyvystä rakentaa tutkimukseensa vahvat teoreettiset perustukset, jotka osaltaan ohjaavat aineiston hankintaa”. Myös he (emt.) mainitsevat harkinnanvaraisen näytteen erotukseksi tilastollisista otantamenetelmistä, koska laadullisessa tutkimuksessa on yleensä kyseessä näyte eikä otos. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 88) puolestaan toteavat, että ”loppujen lopuksi tutkija itse päättää, mikä on tarkoitukseen sopivaa ja mitä hänen tutkimuksessaan harkinnanvaraisuus ja sopivuus tarkoittavat.”

ilmenee, Joensuun seudun kunnat Pohjois-Karjalan alueella muodostavat näytteen luokat.

Taulukko 3. Opinnäytetyön aineisto[30].

Paikkakunta	**Polku**
Joensuu	Kuhasalon luontopolku
	Repokallion polku
(Pyhäselkä)	Elovaaran polut
	Kalliojärven kierros
(Tuupovaara)	Vekaruksen ulkoilualue
Liperi	Pahakala Trail
	PärnäTrail
Outokumpu	Särkiselän luontopolku
Polvijärvi	Solan luonto- ja kulttuuripolku
Kontiolahti	Lykynlammen ulkoilualue
	Salpalinja Trail
Ilomantsi	Kuikan kierros (Petkeljärvi)
	Mäntypolku (Patvinsuo)
Ilomantsi (Eno)[31]	Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti
Yht.	14

Näytteen valinnassa mahdollisesti syntyvät vääristymät ja jonkin tärkeän kohteen jääminen tarkastelun ulkopuolelle eivät suoraan vähennä opinnäytetyöni luotettavuutta (ks. Karjalainen 2018, 34; Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2018, 34–35). Nummenmaa ym. (2018, 34) toteavat, että käytettäessä kiintiöotantaa on myös perusjoukko tunnettava. Tätä ohjetta soveltaen olen tutkinut myös muodostamani näytteen ulkopuolelle jääviä Joensuun seudun patikointipolkuja, jolloin voin tarvittaessa käyttää niistä saamiani tuloksia. Näiden polkujen on kuitenkin oltava opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta relevantteja ja tuettava saamiani tutkimustuloksia.

[30] Suluissa olevat entiset kunnat (Pyhäselkä, Eno ja Tuupovaara) ovat nykyisin osa Joensuun kaupunkia.
[31] Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti sijaitsee kahden kunnan alueella, Joensuun Enossa ja Ilomantsissa (Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas 2004).

5.4 Opinnäytetyön aineiston käsittely

Tässä opinnäytetyössä kukin tarkasteltu polku muodostaa oman ala-aineistonsa, jonka perusteella voi tehdä päätelmiä Joensuun seudun patikointireiteistä. Tällöin aineistoon kuuluvat laatimani muistiinpanot ja ottamani valokuvat. Aloitin jokaisen ala-aineiston käsittelyn kirjoittamalla kustakin polusta laatimani kenttämuistiinpanot tutkimusraporttiin. Tämän jälkeen siirsin polulta ottamani valokuvat puhelimesta tai kamerasta tietokoneelle. Jos kuvien värisävyt eivät olleet tyydyttäviä, käsittelin niitä. Muokkasin myös opaskirjan (ks. liite 1) tekstiä useaan kertaan etsien tehokkainta mahdollista ilmaisutapaa tarkastelluista poluista.

Kylmä ja Juvakka (2007) toteavat aineiston hankinnan, käsittelyn ja analyysin kietoutuvan yhteen siten, että niiden tarkka erottaminen toisistaan voi olla mahdotonta. Jo aineiston hankinnan aikana sitä käsitellään, tallennetaan ja analysoidaan, mikä antaa tutkijalle mahdollisuuden tarkentaa toimintaansa tutkimuksen jatkuessa. Aineiston käsittelyyn voi kuulua yhtenä osana puhtaaksikirjoittamista, joka tarkoittaa hankitun materiaalin muuttamista tekstiksi. Grönfors (1982) mainitsee vain kenttämuistiinpanojen laatijan pystyvän kirjoittamaan muistiinpanot luettavaksi tekstiksi. Puhtaaksikirjoitusvaiheessa kenttäkokemukset palautetaan mieleen ja tehdään alustavaa analyysiä saadusta materiaalista. Kylmä ja Juvakka (2007) pitävät tätä erittäin tärkeänä tutkimusvaiheena. Haasteena on tilanteiden ja niiden moniulotteisuuden saaminen kirjoitettuun asuun, koska tavoitteena on todellisuuden mahdollisimman tarkka säilyttäminen. (Grönfors 1982, 156; Kylmä & Juvakka 2007, 110.)

5.5 Opinnäytetyön aineiston analyysi

Savolainen (1991) esittää laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysin alkavan usein jo aineiston keruuvaiheessa ja päättyvän mahdollisesti vasta tutkimusraporttia kirjoitettaessa. Analyysin perusta muodostuu pelkistämisestä, luokittelusta ja vertailusta. (Savolainen 1991, 453.) Metsämuurosen (2003, 196) sekä Kylmän ja Juvakan (2007, 110) mukaan aineiston keruu ja analyysi

tapahtuvat laadullisessa tutkimuksessa ainakin osittain yhtä aikaa, eikä niiden välillä välttämättä ole selvää eroa.

Kuten olen luvussa 5.3 todennut, opinnäytetyöni aineiston muodostavat taulukossa 3 esitellyt Joensuun seudun polut Pohjois-Karjalan alueella. Kerättyäni työni aineiston vuosina 2020–2021, sen hankinta, analysointi ja raportointi lomittuvat väkisinkin. Halusin käsitellä ja analysoida kokoamaani materiaalia jokaisen aineistonhankintakerran jälkeen, koska tällä menettelyllä sain mahdollisuuden tarkastella ja korjata omaa toimintaani ja varmistaa opinnäytetyön onnistumisen (ks. Kylmä & Juvakka 2007, 110).

Häkkinen (1996), Järvinen ja Karttunen (1997) ja Anttila (2005) esittävät luokittelun lopputuloksena syntyvän kategorioiden muodostamisen olevan tärkeä vaihe analyysissä. Tällöin yksittäisiä tietoja ryhmitellään yksiköiksi, jolloin on otettava huomioon näiden tietojen alkuperäinen konteksti ja se merkitysyksikkö, johon yksityiskohtaa ollaan sijoittamassa. Tämän jälkeen tarkennetaan merkitysyksikköjen ominaispiirteitä vertailemalla niiden yhteisiä piirteitä ja eroja. Syntyville kategorioille luodaan omat kriteerinsä, ja rajatapaukset tutkitaan tarkasti. Näin saadaan luotua toisistaan erottuvat kategoriat. Luotettavuuden vuoksi on tärkeää testata muodostetut kategoriat alkuperäisellä aineistolla. Tutkijan ratkaistavaksi jää, kuinka hyvin hän saa muodostettua mielekkään, ymmärrettävän ja aineistoa mahdollisimman hyvin vastaavan kuvauksen. Hänen näkökulmansa muodostaa lopulta tutkimuksen tuloksen. (Häkkinen 1996, 41; Järvinen & Karttunen 1997, 168; Anttila 2005, 336.)

Opinnäytetyöni aineistoa analysoidessani tutkin aluksi jokaisesta kävelemästäni polusta muodostamaani ala-aineistoa. Vertasin omaa aineistoani kohteesta saatavana olevaan taustamateriaaliin (kirjallisuus, kartat, verkkosivut). Seuraavaksi etsin tutkimuskysymysten kannalta tärkeitä seikkoja. Luokittelin polut tutkimuskysymysten edellyttämällä tavalla ja laadin niistä kuvaukset (ks. liite 1). Luokitellessani polkuja käytin koko aineistoa ja muodostin poluista neljä horisontaalista kategoriaa Ahosen (2014) mallin mukaan kuvaamaan niiden tasoja. Kaikki kategoriat ovat yhtä tärkeitä, eikä niistä voi jättää mitään pois kuvattaessa koiralle sopivia patikointipolkuja Joensuun seudulla. On kuitenkin

huomattava, että matkailuun liittyvä terminologia ei ole kaikilta osin vakiintunutta eikä yksiselitteistä, jolloin samat käsitteet voivat eri yhteyksissä tarkoittaa eri asiaa.

Eskola ja Suoranta (2022, 116) ovat todenneet aineiston analysoinnin olevan kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleensä työläämpää kuin aineiston kerääminen. Saman havainnon on tehnyt myös Jyrinki (1977, 96). Ajankäytön kannalta tarkasteltuna opinnäytetyöni aineiston hankinta olikin kohtalaisen vaivatonta, mutta aineiston käsittelyyn ja analysointiin kului paljon enemmän aikaa.

6 Tulokset ja tulosten tarkastelu

6.1 Polkujen soveltuvuus koiralle

Valittaessa sopivia patikointipolkuja on retken suunnittelu tärkeää varsinkin, jos aiottu reitti on entuudestaan tuntematon. Vuorjoki ja Virtamo (2004, 53) korostavat suunnittelun merkitystä: järkevä vaatetus, mukaan otettavat retkeilyvälineet ja nesteytys[32] on mietittävä etukäteen sekä omistajalle että koiralle. On viisasta valita omalle kuntotasolleen sopiva polku, ja tässä ihmisille laadittu kuvaus polusta antaa suuntaa sen vaativuudesta myös koiralle. Koiran hyvinvointi ja turvallisuus ovat kuitenkin aina ihmisen vastuulla. Ahonen (2014, 58) on luokitellut polut helppoihin, kohtalaisiin, haastaviin ja vaativiin, jota luokittelua käytän tässä työssäni.

Helpot polut ovat Ahosen (2014) mukaan pituudeltaan yleensä alle 10 kilometriä. Ne ovat hyväkuntoisia ja selvästi merkityt nousujen ja laskujen ollessa

[32] Liikuttaessa on muistettava juoda riittävästi jo ennen janon tunnetta. Jano on merkki nestehukasta, joka on elimistön kuivumistila. Nestehukka heikentää toimintakykyä ja voi aiheuttaa huonovointisuutta. Viileällä säällä ihmisen kannattaa nauttia lämmintä nestettä, koska kylmä juoma kuluttaa energiaa ja viilentää elimistöä. (Turunen & Soininen 2017, 47–48.) Koira hikoilee vain anturoiden kautta ja läähättämällä, minkä vuoksi sen nesteytyksestä on huolehdittava.

kohtuullisia. (Ahonen 2014, 58.) Näiden kriteereiden mukaan opinnäytetyöni aineistosta helppoja polkuja koiralle sen koosta riippumatta ovat Kuhasalon luontopolku, Repokallion polku, Salpalinja Trail ja Mäntypolku Patvinsuolla. Poluilla ei ole eroosiota, kulkuväylät ovat pääosin tasaisia ja maan pintarakenteen osalta kuivaa ja helppoa kävellä, jolloin vaara- tai riskitekijöitä ei ole odotettavissa maaston osalta. Omistajalle riittävät lenkkikengät (ks. Vuorjoki & Virtamo 2004, 53).

Kohtalaisen patikointireitin pituudeksi Ahonen (2014) mainitsee 10–20 kilometriä. Polku on selkeästi merkitty, ja sen kunto on hyvä. Maasto voi olla kevyesti kumpuilevaa, ja reitin varrella saattaa olla lyhyitä suo-, rakka- ja pajukkoalueita. Joet pystyy ylittämään siltoja käyttäen. (Ahonen 2014, 58.) Pituutta lukuun ottamatta opinnäytetyöni aineistosta tällaisia polkuja ovat Elovaaran polut, Lykynlammen ulkoilualue, Kuikan kierros Petkeljärvellä, Pärnä Trail ja Pahakala Trail. Vaikka näillä reiteillä on nousuja ja laskuja, koiran on helppoa liikkua, eikä erityisiä vaaratekijöitä ole, mutta Elovaaran luontopolulla on pitkospuuosuus. Koska eroosiota ja märkiä osuuksia esiintyy ajoittain, vaelluskengistä on hyötyä. Vaativimmilla maasto-osuuksilla koiraa on syytä tarkkailla.

Haastavat reitit Ahonen (2014) mitoittaa pääsääntöisesti yli 20 kilometrin pituisiksi ja vaikeakulkuisiksi. Polut ovat yleensä hyväkuntoisia ja merkittyjä, mutta pinnaltaan ajoittain kivikkoisia. Maasto on erittäin kumpuilevaa sisältäen jyrkkiä tai pitkiä nousuja ja laskuja. Väylän merkinnät voivat olla kuluneita ja polku monin paikoin ruohottunut. (Ahonen 2014, 59.) Vaikka kaikki opinnäytetyöni aineiston polut ovat alle 20 kilometrin pituisia, määrittelen haastaviksi reiteiksi Vekaruskosken ulkoilualueen, Kalliojärven kierroksen, Solan luonto- ja kulttuuripolun sekä Särkiselän luontopolun. Vekaruskoskella omistaja pärjää lenkkikengillä, mutta Kalliojärven, Särkiselän ja Solan poluilla vaelluskengät ovat suositeltavat.

Ahonen (2014) määrittelee vaativat polut yli 20 kilometrin mittaisiksi. Niiden kunto voi olla lähes mitä tahansa hyvästä huonoon, ja reittimerkintöjä voi olla vaikea havaita niiden kuluneisuuden vuoksi. Poluilla voi olla jyrkkiä nousuja ja laskuja ja ne voivat olla täysin ruohottuneita tai kulkea suurelta osin kivikossa. (Ahonen 2014, 59.) Tähän kategoriaan tarkastelemistani poluista sijoittuu vain

Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti. Polku on enimmäkseen kivikkoinen ja ajoittain koiralle vaarallinenkin. Käsitykseni mukaan koiraa joutuu koosta riippumatta rohkaisemaan ja auttamaan reittiä kierrettäessä. En pidä polkua koiralle sopivana vaikeasta maastosta joutuvien riskien vuoksi. On myös syytä kysyä, kuinka moni koiran omistaja nauttii patikoinnista silloin, kun katse on enemmän maan pinnassa kuin ympäröivässä luonnossa ja voimat on keskitettävä polulla olevista esteistä selviytymiseen. Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreittiä kierrettäessä vaelluskengät ovat välttämättömät (ks. Vuorjoki & Virtamo 2004, 53).

6.2 Polkujen vaaratekijät

6.2.1 Eksyminen

Opinnäytetyöni aineistoon kuuluvat polut olivat eri tavoin opastetut. Useilla reiteillä oli erilaisia opastetauluja joko aivan alussa (esim. Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti) tai matkan varrella (esim. Mäntypolku, Repokallion polku) antamassa lisätietoja ylläpitäjän tärkeiksi katsomista asioista. On selvää, ettei polkujen varustelu ole täysin vertailtavissa, koska esimerkiksi opinnäytetyöni aineistoon kuuluvista molemmista kansallispuistoista vastaa Metsähallitus, mutta Solan luonto- ja kulttuuripolku on yhden ihmisen hoidettavana. Merkityillä reiteillä eksymisen vaara on hyvin pieni, mutta polulta poiketessa kokenutkin kulkija voi metsässä kadottaa suunnan helposti.

Yhtä kohdetta lukuun ottamatta, kaikilla poluilla oli vähintään yksi yleisopaste lähellä aloituspistettä. Maastossa opasteina käytettiin viittoja, maalimerkkejä, olet tässä -karttoja ja kahdella polulla myös kilometritolppia. Lähes kaikilla reiteillä oli lisäksi oma opastusvärinsä (taulukko 4), jonka avulla alueella risteilevät kulkuväylät voi erottaa toisistaan.

Taulukko 4. Opinnäytetyön aineistoon kuuluvien polkujen opasteet.

Kohde	**Alkuopaste**	**Opasteet maastossa**	**Opastusväri**
Kuhasalon luontopolku	Kyllä	Viitat	Ruskea
Elovaaran polut (2)	Kyllä (2)	Viitat	Harjupolku: pun., Luontopolku: kelt.
Salpalinja Trail	Kyllä	Viitat, maalimerkit tolpissa ja puissa, olet tässä -kartat	Vihreä
Vekaruksen luontopolku	Kyllä	Viitat, maalimerkit puissa	Oranssi
Lykynlammen ulkoilualue 8,5 km	Kyllä	Viitat, kilometritolpat	- - -
Kalliojärven kierros	Kyllä	Maalimerkit puissa	Sininen
Kuikan kierros	Kyllä	Petkeljärven luontotupa, maalimerkit puissa, olet tässä -kartat	Oranssi
Solan luonto- ja kulttuuripolku	Ei	Käsin piirrettyjä opasteita	- - -
Pärnä Trail	Kyllä	Viitat, maalimerkit tolpissa ja puissa	Musta
Pahakala Trail	Kyllä	Viitat, maalimerkit tolpissa, puissa ja kivissä	Punainen
Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti	Kyllä, useita	Viitat, maalimerkit puissa	Sininen
Repokallion polku	Kyllä, useita	Kilometritolpat	- - -
Särkiselän luontopolku	Kyllä	Kaunisniemen kahvila kesä-elokuussa, viitat, joitakin maalimerkkejä puissa, olet tässä -kartat	Vihreä
Mäntypolku	Kyllä	Suomun luontotupa, maalimerkit puissa, useat olet tässä -kartat repeytyneitä	Sininen

Solan luonto- ja kulttuuripolkua lukuun ottamatta kaikki polut olivat selkeästi opastetut (taulukko 4), eikä eksymisvaaraa ollut. Särkiselän luontopolun opastusväri oli vihreä, mutta joukossa oli myös sinisellä värillä merkittyjä nuolia (kuva 14), mikä saattaa sekoittaa reitillä ensimmäistä kertaa liikkuvaa. Kuhasalon

viitoitus uusittiin täysin alkukesällä 2022, mikä helpottaa alueella liikkumista huomattavasti.

Kuva 14. Särkiselän luontopolku on ajoittain merkitty sinisellä värillä.

Hyvästä suunnittelusta ja huolellisuudesta huolimatta koirakko saattaa eksyä. Laaksosen (2008) mukaan pieniä eksymisiä sattuu kaikille joskus. Usein ne ovat vain mukavia retken lisäpiristeitä, ellei sää ole huono. On tärkeintä, että eksyessään koiran omistaja säilyttää malttinsa, sillä hermostuessaan hän siirtää hätänsä myös lemmikkiinsä, jolloin tilanne huononee entisestään. Eteenpäin hosuminen hädissään ei kannata. (Laaksonen 2008, 105.)

6.2.2 Vaaralliset eläimet

Metsässä liikuttaessa on mahdollista kohdata petoeläimiä, esimerkiksi karhut ja sudet vaeltavat laajoilla alueilla. Pedot väistävät ihmistä, jos se on mahdollista, minkä vuoksi niiden pakotietä ei saa tukkia. Tilanne vaikeutuu, jos lähellä on pesä tai pentuja. Peto voi lähteä jahtaamaan havaitsemaansa koiraa, joka hakeutuu omistajansa turvaan, mistä syntyy vaaratilanne. (Palonen 2020, 141–142; Turunen & Soininen 2017, 83.) Petoeläimiä on luultavimmin mahdollista kohdata vaaramaisema-alueen poluilla, mutta yllätyksiä esiintyy silloin tällöin: esimerkiksi Joensuun Karhunmäen kaupunginosassa liikkui susi tammikuussa

2021. Vaikka en aineiston hankinnan aikana kohdannut yhtään petoeläintä, se ei tarkoita, etteikö niitä olisi, varsinkin vaaramaisema-alueella.

Suomen ainoa myrkkykäärme on kyy. Wiseman (2009) pitää ihmisen parhaana suojana tukevia kenkiä, joiden läpi käärmeet eivät pääse puremaan. Petoeläinten tavoin myös käärmeet väistävät ihmistä, jos se on mahdollista. On ongelmallista, että ne maastoutuvat erinomaisesti, jolloin niiden huomaaminen voi olla vaikeaa, vaikka niitä olisi runsaasti. Koiraa ei pysty suojaamaan käärmeiltä millään varusteilla ja yleisiä puremakohtia ovat raajat ja pää. Käärmeen purema on otettava vakavasti, ja koira vietävä eläinlääkäriin. On huomattava, että käärme ei aina pistä kaikkea myrkkyä kerrallaan ja joskus ei ollenkaan. Pienikokoisella koiralla riski on suurin, sillä suurikokoiseen kohteeseen käärme ei pysty pistämään kuolettavaa määrää myrkkyä yhdellä kertaa. (Wiseman 2009, 329, 331.) Tarkastelluista poluista kyykäärmeitä on varmasti vain Lykynlammen 8,5 kilometrin reitillä useissa eri paikoissa. Opinnäytetyön aineiston hankinnan aikana en kuitenkaan nähnyt käärmeitä yhdelläkään aineistoon kuuluvalla polulla.

Turunen ja Soininen (2017, 83–85) mainitsevat puutiaisen suomalaisen luonnon vaarallisimmaksi eläimeksi. Ihminen voi osittain suojautua puutiaista vastaan rokotuksella (TBE-rokotus), vaatetuksella ja kemiallisilla karkotteilla. Koiralle on saatavana punkkipantoja ja erilaisia valeluliuoksia, jotka on annettava hyvissä ajoin ennen retkeilykauden alkua. Varotoimista huolimatta retken jälkeen kannattaa tehdä puutiaistarkastus. Testikoiraan tarttui puutiaisia varsinkin alkukeväällä, kun valeluliuos ei vielä ollut ehtinyt vaikuttaa riittävästi.

6.2.3 Reittien turvallisuus

Patikointiretkeä suunniteltaessa on syytä pohtia reitin kiinnostavien kohteiden lisäksi myös riskialttiita paikkoja. Laaksonen (2008, 138) määrittelee varovaisuutta vaativaksi muun muassa jyrkät rinteet, vesistöjen ylitykset, märän kivikon, upottavan suon ja pitkospuut. Kaikkia näitä on opinnäytetyöni aineiston muodostavilla poluilla.

Helpoiksi luokittelemillani poluilla vaaratekijöitä ei ole. Kuhasalon luontopolku ja Repokallion polku ovat taajamaan rakennettuja lähireittejä, joilla ulkoillaan, kuntoillaan ja virkistäydytään. Kuhasalon luontopolku on esteetön, jolloin se soveltuu kaiken tasoisille liikkujille. Poikkeaminen Kalmonkatiskalle ja liikkuminen Kalmonniemen rantakallioilla tuovat omat haasteensa, jos järven aallot ovat suuria ja rantakalliot kosteita. Repokallion polku on esteetön kuntoilupolku, jonka ongelma on pintamaan suuri raekoko. Testikoira aristeli ajoittain kulku-uralla liikkumista ja käveli mieluummin polun vieressä heinikossa.

Salpalinja Trail ja Patvinsuon Mäntypolku ovat edellä mainituista selvästi poikkeavia. Polut ovat pehmeitä, eikä niillä ole erityisiä riskitekijöitä. Salpalinja Trail soveltuu kuntoiluun ja virkistymiseen, kun taas Mäntypolun varrella on luonnosta ja perinteistä kertovia opasteita. Mäntypolulla on mahdollista saada luontokokemuksia, nauttia maisemista ja tarkkailla metsän eläimiä. Verkkosivujen ohjeista (Metsähallitus 2022) poiketen polku kannattaa kiertää myötäpäivään, jolloin parhaat osuudet ovat reitin loppupuolen hiekkarannoilla. Tämän kulkusuunnan ohjeisti myös Suomun luontotuvan työntekijä testikierroksella. Turvallisuuden kannalta kiertosuunnalla ei kuitenkaan ole merkitystä.

Vekaruskosken ulkoilualueella (kuva 15), Kalliojärven kierroksella ja Särkiselän poluilla on erilaisia turvallisuusriskejä. Näillä poluilla on huomattavat korkeuserot sekä juurakoita ja kiviä eroosion vaikutuksesta, jolloin polkujen kiertäminen vaatii peruskuntoa. Vekaruskoskella yksi koskista ylitetään riippusiltaa käyttäen, missä on omat riskinsä. Sillan länsipuolella on suuren askelmavälin portaat, joita ei näe sillalle. Koska portaat tulevat yllättäen näkyviin, ne ovat riski koiralle. Lisäksi riippusillan kaiteissa on niin suuret raot, että kooltaan pieni koira mahtuu putoamaan niistä koskeen. Riippusillan itäpuolella puolestaan on jyrkästi koskeen viettävä kallio, joka voi olla kostealla säällä liukas. On myös huomattava, että koskesta nousee kosteutta kallioille.

Kuva 15. Kalliokosken laavu Vekaruskoskella on riskialtis sijainniltaan.

Kalliojärven kierroksella on pitkospuuosuus. Solan luontopolulla korkeuseroja ei ole, mutta polku on vajavaisesti merkitty (kuva 16) ja häviää ajoittain täysin maastoon osan reitistä kulkiessa maantiellä. Nämä polut soveltuvat terveelle ja hyväkuntoiselle koiralle, mutta omistajan on varmistettava koiran turvallisuus koko patikoinnin ajan. Vekaruskoskella omistaja pärjää lenkkikengillä, mutta Kalliojärven, Särkiselän ja Solan poluilla kannattaa käyttää vaelluskenkiä.

Kuva 16. Solan luonto- ja kulttuuripolulla oli tarkasteluhetkellä ajoittain opastepuutteita.

Kahdesta vierekkäisestä lankusta kootut pitkospuut ovat riskitekijä kaikille kulkijoille lankkujen väliin jäävän tyhjän tilan vuoksi (kuva 17). Liikuttaessa koiran käpälä saattaa juuttua pitkospuun rakoon, jolloin jalkaan voi tulla haava tai se saattaa jopa murtua. Riskit kasvavat liikkumisvauhdin ja pitkospuiden lahoamisen myötä.

Kuva 17. Koiralle vaarallinen kolo pitkospuilla.

Yhdestä puusta rakennetut pitkospuut ovat kaikille kulkijoille paras vaihtoehto (kuva 18), mutta niitä oli tarkastelluilla reitillä edellä mainittuja selvästi vähemmän. Nämä pitkospuut soveltuvat myös maastopyöräilyyn.

Kuva 18. Pitkospuita Petkeljärven Kuikan kierroksella.

Kun reittien kestävyyttä parannetaan, on joillakin reiteillä siirrytty käyttämään metalliritilöitä pitkospuina. Tämän materiaalin etuna on pitkä käyttöikä, mutta koirat poikkeuksetta vierastavat ritilän ikävää tuntumaa anturoissa. Saari (2021) tarjoaa ratkaisuksi erillistä väylää koiralle ritilän viereen, mutta voi kysyä, ollaanko reiteille valmiita kustantamaan erillistä koiran polkua ongelmakohtiin. Opinnäytetyöni aineiston yhdelläkään polulla ei ollut tarkasteluhetkellä käytetty metalliritilöitä pitkospuina.

6.3 Testikoiran selviytyminen poluilla

Testikoira oli aineiston hankinnan aikana 9- ja 10-vuotias terve koira, jolla oli kuitenkin hieman ylipainoa. Se ei ole aggressiivinen muita liikkujia kohtaan eikä stressaannu mainittavasti uusista asioista. Tämän vuoksi sen kanssa on helppoa matkustaa ja liikkua. Kävelin koiran kanssa aineiston hankinnan ohessa koko ajan muutaman kilometrin pituisia lenkkejä, joten se oli ainakin kohtalaisessa fyysisessä kunnossa. En patikoinut sen kanssa helteellä lainkaan, koska kesä on paksuturkkiselle koiralle tukalaa aikaa. Yritin ajoittaa aineistonhankintakerrat pilvipoutaisiin päiviin, ja koira pyrki itse saamaan viilennystä kahlaamalla ja uimalla silloin kun se oli mahdollista. Mukana oleva juomavesi auttoi patikoinnin kuumimpina hetkinä.

Harjuilla ja rinteillä kulkevilla poluilla on aina eroosiota, joka näkyy kivinä ja juurakoina ja vaikeuttaa liikkumista. Säästä ja kulkijoiden määrästä riippuen polut kuluvat eri tavoin, ja joidenkin polkujen pinta oli tarkasteluhetkellä muuttunut mutaiseksi ja liukkaaksi. Lisäksi kulkukelvottomat kohdat aiheuttivat polun levenemistä tai muita muutoksia kulku-urassa (kuva 19). Koira pyrki kiertämään hankalimmat kohdat, mutta ajoittain sitä oli ohjattava käyttämään turvallisempaa vaihtoehtoa.

Kuva 19. Kalliojärven kierroksella polku oli levinnyt useissa kohdissa.

Testikoiralle metsässä liikkuminen oli virkistävä kokemus uusien äänien ja hajujen ollessa kiinnostavia. Patikointi vaati koiralta rohkeutta, koska tarkastelluilla poluilla oli ajoittain suuria korkeuseroja (esim. Kalliojärven kierros), kapeita ja epävakaita siltoja ja pitkospuita, portaita, yksi riippusilta, polulle kaatuneita puita ja puista pudonneita oksia. Koira selviytyi kaikista kohtaamistaan esteistä, mutta Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitillä se väsyi ja sitä oli rohkaistava ja turvallisuuden vuoksi autettava hankalimmissa paikoissa (kuva 20).

Kuva 20. Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitillä on useita rohkeutta vaativia paikkoja.

Leppänen ja Pajunen (2017, 39) toteavat metsäpolkujen olevan jaettua reviiriä, sillä polkuja käyttävät satunnaisten kulkijoiden lisäksi myös metsän eläimet. Näiden lisäksi kaikilla tarkastelluilla poluilla oli muitakin kulkijoita, ihmisiä ja

erirotuisia koiria. Testikoiran turvallisuutta lisäsi sen pitäminen kytkettynä, jolloin sain myös estettyä ei-toivotut kohtaamiset muiden metsässä liikkuvien kanssa. Tosin pitkää talutinta käytettäessä joudutaan ajoittain väistämättä tilanteeseen, jossa koira ja taluttaja yrittävät ohittaa puun sen eri puolilta.

Osa tarkastelluista kohteista oli minulle entuudestaan tuttuja (esim. Lykynlammen ulkoilualue, Elovaaran polut, Kalliojärven kierros), jolloin tiesin, minkälaiseen maastoon olin menossa testikoiran kanssa, ja pystyin ennakoimaan koiran selviytymistä. Ennestään tuntemattomia olivat vaaramaisema-alueella sijaitsevat polut. Ne ovat niin kaukana Joensuusta, ettei niillä voi välimatkan vuoksi liikkua usein, varsinkaan, jos lähtökohtana on matkailun kestävyys.

7 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyöni yleisenä tavoitteena oli tuottaa teoreettista ja empiiristä tietoa koiralle soveltuvista patikointipoluista Joensuun seudulla Pohjois-Karjalassa. Keskeisenä käytännön tavoitteena oli laatia opaskirjanen (ks. liite 1) muita koiran kanssa liikkuvia varten yhdessä testikoiran kanssa kävelemistäni poluista. Työni pohjana oli aihepiirin taustamateriaali, oma hiljainen tietoni ja koiran kanssa patikointiretkiltä keräämäni aineisto.

Ensimmäinen tehtäväni oli tarkastella, mitkä Pohjois-Karjalan Joensuun seudun patikointipoluista ovat soveltuvia koiran kanssa kierrettäväksi. Päädyin 14 polun näytteeseen (taulukko 5), jonka valitsin harkinnanvaraisesti eri puolilta kohdealuetta. Selvittääkseni polkujen tason kävelin testikoiran kanssa kaikki taulukossa 5 mainitut polut sulan maan aikana vuosina 2020 ja 2021. Poluista 13 oli mahdollista kiertää turvallisesti koiran kanssa riskitekijät huomioiden. Osasta reittejä minulla oli ennakkokäsitys, koska olin kiertänyt niitä myös aiemmin omistamieni koirien kanssa.

Toinen tehtäväni oli selvittää, kuinka soveltuvia valitut patikointipolut ovat koiran kanssa liikkumiseen. Polkujen soveltuvuutta tarkastellessani jaoin aineiston

neljään Ahosen (2014) esittämään horisontaaliseen kategoriaan. Polkujen kävelyjärjestys, pituus ja kategoriat ilmenevät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 5. Testikoiran kanssa kävellyt polut kronologisessa järjestyksessä.

Päivä	**Kohde**	**Pituus**	**Vaativuustaso**
2.5.2020	Kuhasalon luonto-polku	1 km tai 2 km	Helppo
16.5.2020	Elovaaran polut	2,5 km + 1,5 km	Kohtalainen
17.5.2020	Salpalinja Trail	5 km + 1 km	Helppo
24.5.2020	Vekaruksen luonto-polku	2 km	Haastava
31.5.2020	Lykynlammen ulkoilualue	8,5 km	Kohtalainen
5.6.2020	Kalliojärven kierros	3,5 km	Haastava
8.8.2020	Kuikan kierros, Petkeljärvi	6,5 km	Kohtalainen
14.8.2021	Solan luonto- ja kulttuuripolku	5 km	Haastava
22.8.2021	Pärnä Trail	4 km	Kohtalainen
28.8.2021	Pahakala Trail	12 km	Kohtalainen
29.8.2021	Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti	7 km	Vaativa
4.9.2021	Repokallion polku	4 km	Helppo
5.9.2021	Särkiselän luonto-polku	7 km	Haastava
19.9.2021	Mäntypolku, Patvinsuo	4 km	Helppo
Yhteensä	14 polkua	74,5 km–77 km	- - -

Taulukosta voi havaita, että helppoja polkuja on neljä, kohtalaisia viisi, haastavia neljä ja vaativia yksi polku. Helpot, kohtalaiset ja haastavat polut ovat kaikki soveltuvia koiran kanssa kierrettäväksi. Kohtalaiset ja haastavat polut sisältävät erilaisia riskitekijöitä, ja niillä joutuu olemaan tarkkana turvallisuuden vuoksi.

Vaativaksi luokittelemallani Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitillä on korkeuseroja ja polku on suurimmaksi osaksi niin kivikkoinen, että en pidä sitä koiralle soveltuvana riskitekijöiden vuoksi.

Miellyttävän patikointikokemuksen saavuttamiseksi Leppäsen ja Pajusen (2017) mielestä on tärkeää, että polun vaativuus vastaa koiran ja omistajan senhetkistä kuntoa. Vaihteleva maasto vaatii kestävyyttä ollakseen antoisa kokemus, ja juurakot, kivet, muta, oksat ja polulle kaatuneet puut koetaan virkistävinä vain, jos niitä on rajoitetusti. Pitkospuut helpottavat koirankin kulkemista suolla ja ruovikossa liikuttaessa. Polkujen määrästä Leppänen ja Pajunen (emt.) huomauttavat, ettei niitä saa olla liikaa yhdellä alueella. Aroille eläimille on jäätävä piilopaikkoja, eikä satunnaisten kulkijoiden tarvitse päästä joka paikkaan metsässä. (Leppänen & Pajunen 2017, 39–40.)

Vaikka suunnittelin varsinkin minulle ennestään tuntemattomat patikointiretket etukäteen lähdemateriaalin avulla, reitistä sai todellisen kuvan vain kävelemällä sen itse. Kirjallisesti on täysin mahdotonta kuvata polkua riittävän tarkasti. Jos reitin tekstikuvauksessa on mainittu reitin kiertämiseen tarvittava aika, se kuitenkin antaa jonkinlaisen kuvan sen vaativuudesta. Esimerkiksi Petkeljärven 6,5 kilometrin pituisen Kuikan kierroksen kävelyajaksi on arvioitu kahdesta kolmeen tuntia, kun taas Ala-Koitajoen seitsemän kilometrin pituiselle kierrokselle suositellaan varattavaksi neljä tuntia (Vuorjoki & Virtamo 2004, 115, 126).

Kolmas tehtäväni oli selvittää, mitä vaaratekijöitä tarkastelun kohteeksi valituilla poluilla on koiran kannalta. En suunnitellut polkujen kävelemiselle mitään erityistä järjestystä, vaan ratkaisevat tekijät patikointiretkelle lähdettäessä olivat sää- ja lämpötila. Jos päivällä oli liian lämmintä, kävelin valitun polun vasta alkuillan aikana. Tällöin oli mahdollista havainnoida vain lyhyt polku valoisana aikana. Kesän 2021 alussa pitkä hellejakso teki koiran liikkumisesta raskasta, ja riskinä oli lämpöhalvaus, minkä vuoksi opinnäytetyöni aineiston hankinnasta piti luopua. Oman koiran terveyden tunteminen on tärkeää, koska koira pyrkii salaamaan vaivansa ja sairautensa mahdollisimman kauan.

Eräs riskitekijä patikoitaessa on reitiltä eksyminen. Oikealla reitillä pysyminen on aina koiran omistajan vastuulla, ja se toteutuu erilaisia opasteita seuraamalla. Opasteiden selkeys, oikeellisuus ja laatu vaikuttavat turvallisen ja miellyttävän patikointikokemuksen muodostumiseen. On huomattava, että opasteisiin kohdistuu usein jonkin verran ilkivaltaa, mikä haittaa varsinkin ensimmäistä kertaa reitillä liikkuvia. Kuhasalossa vanhojen opasteiden jättäminen uusien taakse on ainakin esteettinen haitta (kuva 21).

Kuva 21. Vanhat opasteet on jätetty uusien opasteiden taakse Kuhasalossa.

Opinnäytetyöni aineiston polkujen opasteina käytettiin viittoja ja maalimerkkejä puissa ja kivissä. Lykynlammen ulkoilualueen tarkastellulla reitillä ja Repokallion polulla on erilliset kilometritolpat kertomassa matkan etenemisestä. Kuhasalon luontopolulla ja Repokallion polulla reitti itsessään on niin hallitseva, että se ohjaa liikkumista. Molemmat ovat lisäksi esteettömiä kulkuväyliä, eikä eksymisen vaaraa ole. Tarkastelluista poluista heikoimmin opastettu oli Solan luonto- ja kulttuuripolku, jolloin eksyminen joissakin kohdissa oli mahdollista.

Pärnä Traililla mustia maalimerkkejä oli suorastaan tuhlailevan runsaasti (kuva 22), millä haluttiin mahdollisesti kompensoida reitin mustaa opastusväriä, joka hämärällä liikuttaessa voi olla vaikea havaita. Valon määrä vaikuttaa eksymisen mahdollisuuteen, koska hämärässä ympäristö näyttää erilaiselta valoisaan aikaan verrattuna. Pitkille reiteille onkin lähdettävä riittävän aikaisin. Kiersin opinnäytetyöni aineiston kaksi viimeistä polkua syyskuussa 2021, jolloin valoa oli jo

selvästi vähemmän kuin alkukesällä, mutta kuitenkin vielä riittävästi. Lisäksi kumpikin näistä poluista oli pituudeltaan lyhyt, jolloin liikkuminen valoisana aikana oli mahdollista.

Kuva 22. Pärnä Trail -reitillä maalimerkkejä on runsaasti puiden kummallakin puolella.

Pärnä Trail -patikointireitti kulkee ajoittain ampumaradan vieressä (kuva 23), ja radan sijainnista on muistutettu opasteilla. Ampumarata on riski kaikille kulkijoille, joten polun ja ampumaradan väliin on rakennettu suojavalli, jota ei pidä ylittää.

Kuva 23. Varoitus ampumaradasta Pärnä Trail -reitillä.

En kohdannut vaarallisia eläimiä opinnäytetyön aineiston poluilla puutiaisia lukuun ottamatta. Testikoiralle annettu estolääkitys piti puutiaiset loitolla kevään jälkeen, ja koska kiersimme polut alku- ja loppukesällä, hyttysistä ei ollut sanottavasti haittaa. Maa-ampiaisten pesiä ei vaikuttanut olevan tarkastelluilla poluilla, ja ainoat hirvikärpäset ilmaantuivat Solan luonto- ja kulttuuripolulla, mutta koira ei näyttänyt kärsivän niiden hyökkäyksestä. Kyykäärmeitä olen kohdannut Lykynlammen 8,5 kilometrin reitillä aineiston keruuta edeltävinä kesinä, mutta hankkiessani aineistoa vuosina 2020 ja 2021 niitä ei näyttänyt olevan.

Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreittiä lukuun ottamatta valitut polut olivat yleisesti ottaen suhteellisen riskittömiä, kun koiran liikkumista ja tekemistä valvoi. Joillakin reiteillä koira halusi ajoittain kulkea pitkospuiden vieressä ilmeisesti kiinnostavaa hajujälkeä seuraten. Yleensä liikuimme rauhallisesti, enkä päästänyt koiraa uimaan jyrkkärantaisiin ja mutapohjaisiin järviin (esim. Kuikan kierros). Osa uintihetkistä toteutettiin siten, että koira oli koko ajan kytkettynä.

Neljäs tehtäväni oli tarkastella testikoiran avulla, kuinka perusterve kotikoira selviytyy valituilla patikointipoluilla. Testikoira jaksoi kookkaana, vahvana ja kohtalaisen hyväkuntoisena kävellä helposti kaikki polut. Pidin jokaisella retkellä ainakin yhden tauon, jonka aikana söimme eväitä, leikimme ja usein myös uimme yhdessä. Näin jaoimme yhteisiä elämyksiä, ja molemmat saimme lisämotivaatiota metsässä liikkumiseen. Reittien vaikeilla osuuksilla koira yleensä löysi itselleen parhaimman etenemisvaihtoehdon, kun siihen luotti ja sen antoi tehdä valintansa.

Parhaimmillaan toimiminen yhdessä koiran kanssa vahvistaa omistajan ja lemmikin suhdetta, ja testikoira selvästi nautti yhteisistä retkistämme. Se pääsi uusiin paikkoihin ja sai fyysistä harjoitusta liikkuessaan vaihtelevassa maastossa. Suhteeni koiraan syveni yhdessä kulkiessamme: luotin siihen, ja se luotti minuun. Opinnäytetyöraporttia kirjoittaessani olen katsonut ottamiani valokuvia ja palauttanut niiden kautta mieleen retkien tapahtumia. Näin kirjoitusprosessi on ollut minulle koiran kanssa yhdessä tehtyjen ja koettujen retkien muistelua (ks. Laaksonen 2008, 21).

8 Opinnäytetyön arviointi

8.1 Metodologiset valinnat

Keräsin opinnäytetyöni aineiston tarkkailemalla omistamaani testikoiraa ja kävelemiämme polkuja ympäristöineen. Kylmä ja Juvakka (2007) määrittelevät tarkkailun olevan tutkimuksessa aineiston keräämistä havainnoimalla, joka menetelmänä soveltuu useisiin erilaisiin tutkimuksiin. Voi jopa esiintyä tilanteita, joissa toisenlainen aineistonkeruu olisi mahdotonta tai ainakin vaikeaa. (Kylmä & Juvakka 2007, 95.) Havainnointitutkimusta tehtäessä tarkkaillaan Koskisen, Alasuutarin ja Peltosen (2005) mukaan ”luonnollisia tilanteita erilaisissa ympäristöissä”. Luonnolliset tilanteet ovat sellaisia, joissa havainnoitavat toimivat ilman tutkijan vaikutusta. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 77.)

Tutkija ei voi laadullisessa tutkimuksessa sivuuttaa omaa asemaansa. Minun tapauksessani liikkuminen koirien kanssa luonnossa antoi alun perin sysäyksen opinnäytetyön aloittamiselle. Olin koko opinnäytetyöprosessini ajan tutkijana ja luonnosta nauttivana liikkujana, jolloin jouduin pitämään nämä roolit tiukasti erillään, mikä ei aina ollut helppoa. Katson edukseni sen, että minulla on aiempaa kokemusta molemmista rooleista ja opinnäytetöiden laatimisesta. Olen lisäksi reflektoinut omaa tutkijan asemaani opinnäytetyöprosessini eri vaiheissa luotettavuuden lisäämiseksi. Koska kokemusten keräämiseen ja reflektointiin liittyy kuitenkin paljon muuttuvia tekijöitä, on mahdotonta tietää, minkälainen kokemusten kerääminen ja reflektointi olisi kulloisessakin tilanteessa paras (Yrjönsuuri & Yrjönsuuri 1994, 79–80).

Havainnoijalla voi olla tarkkailutilanteissa erilaisia rooleja. Joskus hän saattaa osallistua toimijana luonnollisiin kenttätilanteisiin, joskus hän tekee ulkopuolisena tutkijana havaintoja. Toiminta voi olla myös jotain näiden väliltä. Raja osallistuvan havainnoinnin ja havainnoinnin ilman varsinaista osallistumista välillä ei ole selvä. Eskola ja Suoranta (2022) kysyvätkin, ”mikä tekee havainnoijan toiminnasta osallistuvaa”. Kuinka paljon, ja mihin kaikkeen tutkijan on

osallistuttava? Onko havainnoija vain tutkijan roolissa, vai onko hänellä muitakin rooleja? (Eskola & Suoranta 2022, 100–102.)

Opinnäytetyön aineistoa hankkiessani havainnoin osallistuvasti, mikä tarkoitti patikointia luonnossa, eväiden syömistä, leikkimistä ja uimista yhdessä testikoiran kanssa taukopaikoilla. Oma havainnointini ei ollut vain katsomista, vaan kokonaisvaltaisempaa eläytymistä ja kaikkien aistien avaamista, kuten japanilaisissa metsäkylvyissä tehdään (ks. Virkki 1999, 79). Perinteisen tiedekäsityksen (Virkki 1999, 80) mukaan katse on käsitetty neutraaliksi ja objektiiviseksi, koska se erottaa objektin ja subjektin toisistaan. Pelkkä katse kuitenkin pitää havainnoijan havainnoimansa maailman ulkopuolella, minkä vuoksi pidin yksin sitä mahdottomana havainnointitapana aineiston hankinnassa. Polkuja voi havainnoida vain kävelemällä ne itse.

Eskola ja Suoranta (2022, 101) toteavat, että tutkijan olisi vaikutettava mahdollisimman vähän tutkimaansa ilmiöön. Hankkiessani aineistoa olen kävellyt muodostamani näytteen polkuja yhdessä koiran kanssa ja vaikuttanut sen käyttäytymiseen, koska omistaja on vastuussa lemmikistään. On täysin mahdotonta, että en olisi vaikuttanut testikoiran toimintaan tarkkailuhetkillä, koska olen joutunut huolehtimaan sen turvallisuudesta ja esimerkiksi estämään pääsyn vaarallisiksi mieltämiini paikkoihin ja muiden kulkijoiden luo.

Havainnoitsijan toiminta voidaan Eskolan ja Suorannan (2022) mukaan jakaa tarkkailutilanteissa kahteen tyyppiin. Havainnoija voi mennä tilanteen mukana ja antaa tilanteen ohjata havaintojaan tai hän voi noudattaa etukäteen laadittua suunnitelmaa. Käytännössä nämä tavallisesti sekoittuvat. (Eskola & Suoranta 2022, 103.) Aineistoa hankkiessani käytin omassa havainnoinnissani ensin mainittua tapaa, eikä minulla näinollen ollut mitään etukäteissuunnitelmaa.

On kuitenkin selvää, että omat ennakkokäsitykseni ja aiemmat kokemukseni vaikuttivat havainnointiini joidenkin asioiden jäädessä kokonaan huomiotta. Eskola ja Suoranta (2022) toteavat osallistuvan havainnoinnin olevan subjektiivista toimintaa, jolloin havaintoja tehdään tutuista asioista. Tällöin tutkija vaikuttaa tutkimaansa kohteeseen. Hän havainnoi valikoivasti, ja tärkeitä seikkoja voi

jäädä huomaamatta, koska kaikkea ei ehdi huomata, eikä edes nähdä. (Eskola & Suoranta 2022, 103.)

Empiirisessä tutkimuksessa menetelmät ovat Hirsjärven (2009) mielestä tärkeitä, ja niiden tuntemus ja soveltaminen ovat oleellisia. Kun tarkastellaan kohteen toimintaa, on suositeltavaa käyttää metodina erilaisia havainnoinnin muotoja. (Hirsjärvi 2009, 184–185.) Lukijan arvioidessa opinnäytetyöni metodologisia valintoja Tuomi (2007, 30–31) kehottaa kysymään, onko aineiston hankinnassa käytetty osallistuva havainnointi perusteltu tai sopivin mahdollinen menetelmä.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus

8.2.1 Laadullisen tutkimuksen luotettavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 158) toteavat, ettei laadullinen tutkimus ole yksi yhtenäinen perinne, minkä vuoksi luotettavuudesta on erilaisia käsityksiä ja lähteet painottavat eri asioita. Nieminen (1997, 216) pitää tärkeänä luotettavuuden kriteerinä aineiston edustavuutta, jolloin aineisto on Anttilan (2005) mukaan koottava sieltä, missä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö esiintyy, ja sellaisena, kuin se näyttäytyy tutkijalle. Anttilan (emt.) mielestä laadullisen tutkimuksen luotettavuusarvioinnissa on tärkeää arvioida aineiston laatua ja tutkimuksen tuloksena syntynyttä kokonaiskuvaa tutkimuskohteesta. Yhtenä laadullisen tutkimuksen keskeisenä luotettavuustekijänä Anttila pitää aineiston rikkautta ja täyteläisyyttä. Tutkimuksen loppuraportista olisikin pystyttävä varmistamaan, että aineisto kattaa tutkittavan ilmiön ”niin hyvin kuin mahdollista”. (Anttila 2005, 186.)

Grönfors (1982) esittää luotettavuuden osoittamisen vaikeuden olevan laadullisen tutkimuksen keskeinen ongelma. Ainoa tapa osoittaa tutkimuksen luotettavuus on kuvata tutkimusraportissa yksityiskohtaisesti koko tutkimusprosessi ja kaikki arviointia helpottavat seikat. Tutkimusraportti syntyy kenttätyön tuloksena: mitä lähempänä raportti on tilannetta kentällä, sitä luotettavampana saatua tietoa pidetään. Tietoa pidetään luotettavana myös, jos tutkija on useissa tilanteissa mukana. (Grönfors 1982, 173, 177–178.)

Lukijan ratkaistavaksi jää, kuinka luotettavasti olen onnistunut kuvaamaan opinnäytetyöni tutkimusprosessia tässä raportissa. Tutkimuksen raportoinnissa jo pelkästään kirjoittaminen on valintojen tekemistä. Kirjailija Ilkka Remes on kuvannut prosessia: ”Kirjoissani on 80 000 sanaa eli yhtä monta tehtyä valintaa, ja kirjoittamisvaiheessa on jo siilautunut näkymättömiin valtava joukko muita valintoja” (Ranta & Kortetjärvi-Nurmi 2018, 60).

Kvalitatiivisen tutkimuksen arvioimiseksi ei ole yhtä selkeitä kriteereitä kuin kvantitatiivisen tutkimuksen. Yleisten luotettavuuskriteerien puuttumisesta huolimatta kvalitatiivisen tutkimuksen arviointi voi kohdistua tutkimusaineiston keräämiseen, analysointiin ja raportointiin (Nieminen 1997, 215). Arviointi voi kohdistua myös tutkimuksen validiteettiin ja reliabiliteettiin, jotka kvalitatiivisessa tutkimuksessa perustuvat ajatukseen, että tutkija voi päästä käsiksi objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen (Nieminen 1997, 251; Hirsjärvi & Hurme 2000, 185). Varto (2005, 169, 194–195) tarkoittaa tutkimuksen validiteetilla sen kohdentumista tarkoitettuun kohteeseen ja reliabiliteetilla sen vapautta satunnaisista ja epäolennaisista tekijöistä. Tästä poiketen Tuomi (2007, 150) suosittaa näiden käsitteiden hylkäämistä ja korvaamista muilla määritelmillä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 162–163) toteavat laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kuvaavien termien credibility, transferability, dependability ja confirmability suomentamisen olevan vaikeaa ja riippuvan tulkintojen painopisteistä. Lincoln ja Guba[33] (1985) esittävät luotettavuuskriteereiksi tutkimuksen uskottavuuden, siirrettävyyden, pysyvyyden ja vahvistettavuuden (ks. myös Kylmä & Juvakka 2007, 127; Tuomi 2007, 150), joita sovellan seuraavaksi pohtiessani opinnäytetyöni luotettavuutta.

8.2.2 Uskottavuus

Kylmä ja Juvakka (2007) yhdistävät tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuuden (credibility) tutkimuksessa näkyvään uskottavuuteen. Tutkimuksen

[33] Lincoln ja Guba (1985) tarkastelevat ns. naturalistisen tutkimuksen luotettavuutta, jolla he tarkoittavat sitä, että tutkimus tapahtuu ilman tutkijan toimenpiteitä. Asiat tapahtuvat luonnollisissa olosuhteissa omalla painollaan.

uskottavuutta lisää tutkijan riittävän pitkä yhteys tutkittavaan ilmiöön, koska sen ymmärtäminen vaatii aikaa. Uskottavuutta voi lisätä myös tutkimuspäiväkirjalla. (Kylmä & Juvakka 2007, 128.) Myös Grönfors (1982, 177) toteaa käytetyn ajan lisäävän tutkijan mahdollisuutta saada täsmällisiä tietoja ja parantavan tutkimuksen luotettavuutta. Tuomi (2007, 150) käyttää tässä yhteydessä termiä vastaavuus.

Opinnäytetyöni taustalla vaikuttaa elämäni aikana muodostunut hiljainen tieto metsässä liikkumisesta ja koirien kanssa toimimisesta. Keräsin opinnäytetyön aineistoa kahtena kesänä, jolloin olen ollut yhteydessä tutkimaani ilmiöön lähes kolmen vuoden ajan. Koen tämän ajan lisänneen ymmärrystäni tutkimuskohteesta. Kirjoitin aineistoa kerätessäni kenttämuistiinpanoja ja niiden tueksi kuvasin poluilla kohtaamiani ilmiöitä puhelimella tai kameralla.

Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen (2013) pitävät tulosten selkeää kuvausta ja tutkimuksen vahvuuksien ja rajoitusten esiintuomista tärkeinä tutkimuksen uskottavuutta tarkasteltaessa. Uskottavuuteen kuuluu myös tutkijan muodostamien luokitusten ja kategorioiden kattavuus suhteessa aineistoon. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198.)

Tutkimuksen uskottavuutta voidaan lisätä myös triangulaation avulla. Metodisen (metodologisen)[34] triangulaation ja tutkijatriangulaation avulla olisi ollut mahdollista lisätä tämänkin opinnäytetyön luotettavuutta, esimerkiksi observoinnin lisäksi haastattelemalla tarkastelluilla poluilla koiran kanssa liikkuvia, tai ottamalla toinen henkilö mukaan tutkimuksen tekijäksi (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 168). Toisaalta triangulaatio on aikaa vievää, ja sen käyttö olisi tuhonnut suunnittelemani aikataulun. Eskola ja Suoranta (2022, 69, 71) esittävät, ettei triangulaatiota kannata käyttää vain sen itsensä vuoksi.

[34] Tarkoitan tällä metodien välistä (between-method/across-method) triangulaatiota, jossa aineistoa kerätään eri metodein, esimerkiksi observoimalla, haastattelemalla tai kyselyn avulla (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 168).

Tässä opinnäytetyössä metodinen triangulaatio, esimerkiksi havainnoinnin lisäksi haastattelua käyttämällä, olisi todennäköisesti aiheuttanut harkinnanvaraisen näytteen muuttumisen. On epävarmaa, kuinka paljon haastateltavaksi suostuvia ihmisiä olisi liikkunut koiran kanssa maakunnan vaaramaisema-alueella ja esimerkiksi Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitillä. Mikäli opinnäytetyö olisi keskittynyt ainoastaan Joensuun keskustan tuntumassa sijaitseviin polkuihin, tilanne olisi luultavasti tältä osin ollut helpompi.

8.2.3 Siirrettävyys

Siirrettävyys (transferability) liittyy siihen, ovatko saadut tulokset siirrettävissä toiseen tutkimusympäristöön tai tilanteeseen. Siirrettävyyttä tarkasteltaessa tutkimuskonteksti ja tutkimuksen taustat on oltava selvästi luettavissa sekä aineiston keruu ja analyysi tarkasti kuvatut. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198; Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Kun nämä toimenpiteet on tehty, lukijan pitäisi pystyä päätymään samaan lopputulokseen kuin tutkija. Toisaalta Vilkka (2021) huomauttaa, että jokainen laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen laadittu tutkimus on ainutlaatuinen kokonaisuutta tarkasteltaessa. Tällöin sen toistaminen täysin samanlaisena on mahdotonta. (Vilkka 2021, 197–198.)

Grönfors (1982) ja Karjalainen ja Verhe (1995) toteavat eri ihmisten huomaavan ja tulkitsevan saman ympäristön asioita eri tavoilla. Empiirisessä tutkimuksessa tutkijan ja kohteen arvomaailmat yhdistyvät ja molemmat ovat osa kentällä vallitsevaa todellisuutta. Havaintojensa pohjalta jokainen antaa näkemälleen oman sisällön. Kokemiseen vaikuttavat kokijan taustat (arvot, asenteet, aiemmat kokemukset, tiedot, koulutus, kulttuuripiiri, tunnetilat) ja odotukset, toiveet, tarpeet, ympäristön tuttuus ja siihen liittyvät tunnesiteet ja muistot. Yleensä ihmiset kiinnittävät huomiota asioihin, joilla on heille merkitystä entuudestaan. (Grönfors 1982, 178; Karjalainen & Verhe 1995, 45.)

Luonnon ollessa tutkimuskohteena on aina syytä varautua yllätyksiin. Tämä unohtui minulta. Tarkoitukseni oli kerätä aineistoa vuosina 2020 ja 2021 sulan maan aikana mutta kesällä 2021 pääsin aloittamaan aineiston hankinnan vasta

loppukesällä alkukesän pitkän hellejakson vuoksi. Lämpötilat nousivat niin korkeiksi, ettei testikoiraa voinut missään tapauksessa viedä maastoon kävelemään. On itsestään selvää, etteivät sää- ja luonnonolosuhteet ole esimerkiksi peräkkäisinä vuosina tai edes viikkoina koskaan samanlaiset.

On myös huomattava, että retkeilyn yhteydessä käytettävä termistö ei ole täysin vakiintunutta eikä yksiselitteistä. Esimerkiksi polku-sanalla voidaan tarkoittaa mitä tahansa kävelyyn tarkoitettua reittiä, joka voi vaihdella muun muassa pintamaan osalta ja leveydeltään sekä olla hoidettu tai hoitamaton. Opinnäytetyöni aineistoon kuuluva Repokallion polku on todellisuudessa valaistu tie, jota voi tarvittaessa ajaa autolla, kun taas Solan kulttuuripolku Polvijärvellä on lähinnä luonnossa liikkumisen seurauksena syntynyt kulku-ura. Lisäksi lähdemateriaalissa polkujen luokitteleminen helpoksi tai vaativaksi ei ole yhdenmukaista. Lykynlammen 8,5 kilometrin polun vaativiksi luokitellut osuudet eivät ole verrattavissa Ala-Koitajoen reitin vaativuuteen (ks. Vuorjoki & Virtamo 2004, 115). Näin ollen opinnäytetyöni tulokset tältä osin ovat vaikeasti siirrettävissä toiseen tutkimusympäristöön.

8.2.4 Pysyvyys

Pysyvyys (dependability[35], auditability) liittyy Kylmän ja Juvakan (2007) mielestä koko tutkimusprosessiin ja edellyttää raportin kirjoittamista siten, että lukija voi seurata tutkimusprosessin etenemistä (ks. myös Grönfors 1982, 178). On tärkeää kuvata, kuinka tutkija on päätynyt tuloksiin ja tehnyt johtopäätöksensä. Pysyvyyttä ei ole helppoa arvioida, koska toinen tutkija saattaa päätyä eri lopputuloksiin samalla aineistolla. Erilaiset tulkinnat eivät välttämättä tarkoita ongelmia luotettavuudessa, koska ne lisäävät ymmärrystä tutkittavasta kohteesta. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.)

[35] Tuomi (2007, 150) käyttää termejä luotettavuus, varmuus ja riippuvuus.

Opinnäytetyössäni keskeinen pysyvyyden aspekti on keräämäni aineiston pysyvyys. On selvää, että aineisto todentaa kuljettujen polkujen tilannetta vain tietyllä hetkellä. Olosuhteet luonnossa muuttuvat koko ajan säätilojen ja vuodenaikojen mukaan. Jo muutaman päivän kestävä rankkasade muuttaa polun pintamaan rakennetta ja vaikuttaa siten sen kuljettavuuteen. Kun polkuun muodostuu vaikeasti kuljettavia kohtia (kuva 24), niiden viereen alkaa muodostua uusia, korvaavia osuuksia, ja polku muuttuu. Muutokset vaikuttavat aina myös polun ympäristön kasvillisuuteen ja seurausvaikutuksena luonnonvaraisten eläinten elinmahdollisuuksiin.

Kuva 24. Este reitillä aiheuttaa korvaavan kulku-uran muodostumisen, ja polku muuttuu.

Myös ylläpitäjät voivat tehdä reitteihin erilaisia muutoksia. Korjaus- ja rakentamistoimenpiteet vaikuttavat polun käytettävyyteen tai jokin osuus voi muuttua vaaralliseksi (kuva 3) eri syistä. Olosuhteiden muuttuessa jollekin osalle ei jostain syystä haluta kulkijoita ja reittiä joudutaan muuttamaan. Lisäksi ylläpitäjien laiminlyönnit kävelypalveluissa (kuva 25) vaikuttavat polun käyttöön ja saattavat vaikeuttaa liikkumista. Joissakin tapauksissa laiminlyönneistä voi seurata vaaratilanteita.

Kuva 25. Pitkospuut ovat lahonneet lähes näkymättömiin ylläpitäjän laiminlyönnin seurauksena.

Opinnäytetyöni aineiston hankinnan aikana kiersin Joensuun seudun polkuja yhdessä koiran ja joskus myös toisen aikuisen kanssa. Tapasin muitakin liikkujia ja keskustelin heidän kanssaan nähdystä ja koetusta. Näin osasta heidän huomioitaan ja kokemuksiaan tuli väistämättä myös minun huomioitani ja kokemuksiani, jolloin tulin vaikuttaneeksi opinnäytetyöni tuloksiin (ks. Jyrinki 1977, 13). Koska jaetut[36] huomiot ja kokemukset ovat ainutkertaisia, toinen tutkija ei voi tältä osin päätyä täysin samaan lopputulokseen samalla aineistolla.

8.2.5 Vahvistettavuus

Vahvistettavuus (confirmability[37]) voidaan rinnastaa objektiivisuuteen (Lincoln & Guba 1985, 300; Tynjälä 1991, 391). Lincoln ja Guba (1985) esittävät neutraaliuden ja objektiivisuuden vaatimuksen siirtämistä tutkijasta aineistoon (ks. myös Tynjälä 1991, 392). Aineiston näkyvyys tekee mahdolliseksi lukijan ja toisen tutkijan omat tulkinnat. (Lincoln & Guba 1985, 300, 313–314.)

---

[36] Jakamista eläytymisen kautta tapahtuu, kun tehdään jotain yhdessä. Vaikka elämyksiä jaetaan yleensä ihmisten kesken, on jakaminen mahdollista myös ihmisen ja eläinlajin edustajan välillä. Ihmisenkin ilo ja mieliala kohoavat, kun näkee esimerkiksi koiran vilpittömän ilon, ja pääsee jakamaan sen.

[37] Tuomi (2007, 150) käyttää termejä vakiintuneisuus ja vahvistuvuus.

Vaikka olen pyrkinyt kuvaamaan keräämääni aineistoa mahdollisimman tarkkaan opinnäytetyöraportissani, aineistosta saa parhaan käsityksen vain kävelemällä tarkastelun kohteena olleet polut itse. Tällöin muuttuvat tekijät on kuitenkin huomioitava. Tarkastelemistani poluista saa vain suuntaa antavan käsityksen opinnäytetyöni ja muun lähdeaineiston perusteella.

Vahvistettavuuteen liittyy myös oman roolini reflektio opinnäytetyön tekijänä (ks. luku 1.2). Kylmä ja Juvakka (2007) pitävät refleksiivisyyttä yhtenä laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerinä. Refleksiivisyys edellyttää tutkijan omien lähtökohtien tiedostamista, jolloin on arvioitava oman toiminnan vaikutusta aineistoon ja tutkimusprosessiin sekä kuvattava omat taustatekijät. (Kylmä & Juvakka 2007, 128–129.)

Grönfors (1982, 177) muistuttaa tutkijan olevan tärkein tutkimusväline laadullisessa tutkimuksessa, jolloin tutkimusaineistoa voi tarkastella vain subjektiivisista lähtökohdista. Olen kuvannut luvussa 1.2 asemaani tämän opinnäytetyön tekijänä ja pohtinut omaa vaikutustani opinnäytetyöhön tutkimusprosessin eri vaiheissa.

8.2.6 Muistikuvat ja valemuistikuvat

Koska opinnäytetyöni aineiston hankinta perustuu omiin havaintoihini ja kokemuksiini, aineisto on väkisinkin omaelämäkerrallista ja syntyneillä muistikuvilla on keskeinen osuus. Nopeasti etenevissä tilanteissa aivot yrittävät luoda kokonaiskuvan pienten havaintojen perusteella ja muodostuneeseen kokonaiskuvaan vaikuttavat myös aiemmat kokemukset ja tiedot. Omat muistikuvani tapahtumista ja kokemuksista voivat lisäksi värittyä ja muuttua vireys- ja mielentilan, kiinnostuksen kohteen, toiveiden, myöhempien havaintojen ja eläytymiseen perustuvien kuviteltujen ja korvaavien muistikuvien vaikutuksesta. (Kerkelä 2022.)

Kerkelä (2022) mainitsee, että voi olla vaikea itse havaita, onko muistikuva syntynyt kokemalla tilanne henkilökohtaisesti vai jollakin muulla tavalla. Leppänen (2022) toteaa stressin, jännityksen, vaarantunteen ja väsymyksen lisäävän

riskiä valemuistoihin (Ks. myös Lauerma, Kallio & Revonsuo 1998, 692–693; Kerkelä 2022). Revonsuon, Lauerman ja Kallion (1998, 560) mukaan valemuistikuvien syntyyn voi riittää ainoastaan tapahtuneen läpikäyminen mielessä.

Revonsuo ym. (1998) esittävät, etteivät muistikuvat ole aikamatkoja menneisyyden todellisiin tapahtumiin, vaan enemmänkin muistelutapahtumassa syntyviä tuotoksia. Myös Kuokkala (1992) toteaa mieleenpalautusprosessin olevan aiemmin koetun tiivistymiä ja siirtymiä. Osa tästä prosessista on täysin tietoista, osa vähän tai ei lainkaan tietoista. Oma vaikutuksensa on lisäksi sattumalla. (Kuokkala 1992, 22–23.)

Varsinkin elämysretkillä (ks. Koli 2020) on mahdollista kokea vahvoja tunteita, jolloin syntyneistä mielikuvista jää tarkkoja muistoja. Mitä vahvempi tunne on sitä paremmin se jää mieleen (Kerkelä 2022). Toisaalta, jos esimerkiksi opinnäytetyön tekijä on ollut vahvasti jossakin menneisyyden tapahtumassa mukana, hän ei Nuortevan (2006, 19) mielestä voi luoda tästä tapahtumasta yhtä objektiivista kuvaa kuin ulkopuolinen tutkija. Tällöin luotettavuutta voi vahvistaa aineisto- ja tutkijatriangulaation avulla.

Olen pyrkinyt eliminoimaan valemuistikuvien muodostumista valokuvaamalla aineiston hankinnan aikana ja kirjoittamalla kenttämuistiinpanoja[38], joita olen laatinut osittain jo maastossa tauoilla ja heti maastosta palattuani. Joudun opinnäytetyön tekijänä kuitenkin hyväksymään mahdolliset valemuistikuvat, koska minun on luotettava hankkimaani aineistoon. Joudun myös hyväksymään aikaviiveen kokemishetkellä syntyneen käsityksen ja sen mieleen palauttamisen ja reflektoinnin välillä. Koska kokemus tapahtuneesta on muodostunut aiemmin, voi se jälkikäteen kuvattuna aikaviiveen seurauksena vaikuttaa erilaiselta

[38] Lahtinen ja Larva (2020) määrittelevät kenttämuistiinpanojen laadinnan koetun muisteluksi, kielellistämiseksi ja tarinaksi kirjoittamiseksi. Kun muistiinpanot kirjoitetaan puhtaaksi, käynnistyy toinen muisteluvaihe. Tekstin tuottamisen apuna ja muistin tukena (muistivirheiden eliminoimiseksi) voi käyttää muun muassa valokuvia. (Lahtinen & Larva 2020, 243.)

todelliseen tapahtumahetkeen nähden (ks. Kerkelä 2022). Nieminen (1997, 217) pitää aikaviiveen vaikutuksen eliminointia kuitenkin mahdottomana.

Joudun opinnäytetyössäni hyväksymään myös jälkiymmärryksen vaikutuksen. Kun kirjoitan tapahtuneesta ja koetusta alkuperäisen käsityksen muodostumisen jälkeen, jälkiymmärrys vaikuttaa tulkintoihini väkisinkin. (Ks. Nuorteva 2006, 18–19.)

8.3 Eettiset kysymykset

Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen (2013) muistuttavat jo tutkimusaiheen valinnan olevan eettinen kysymys (ks. myös Tuomi & Sarajärvi 2018, 153). Erityisesti on pohdittava tutkimuksen vaikutusta siihen osallistuviin, ja osallistujien kokemat haitat ja epämukavuudet on minimoitava. Nämä voivat olla fyysisiä, emotionaalisia, sosiaalisia tai taloudellisia. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218; ks. Eskola & Suoranta 2022, 56.)

Vilkka (2021) toteaa tutkimusetiikan[39] liittyvän yhteiskunnan ja yhteiskuntamoraalin muutokseen. Tällöin tietoa ei tuoteta enää vain älyllisestä mielenkiinnosta, vaan käytännöllistä hyötyä tavoitellen. Tutkimuksen tieto voikin olla nykyisin aikaisempaa useammin alueellista ja paikallista. (Vilkka 2021, 51–52.)

Opinnäytetyöni yleisenä tavoitteena on saada käytännöllistä tietoa koiralle sopivista reiteistä Joensuun seudulla ja saattaa keräämäni aineisto muiden liikkujien tietoisuuteen. Kylmä ja Juvakka (2007, 155) mainitsevat tutkimuksen

---

[39] Opinnäytetyöprosessissa, kuten tieteessä yleensäkin, on tutkimuksen eettisyys kaiken toiminnan ydin. Tutkimusetiikka kehittyi alun perin lääketieteessä, mutta myöhemmin myös muut alat ovat joutuneet ottamaan siihen kantaa. Tutkimusetiikka liittyy sääntöihin, joita kaikessa tutkimuksessa on noudatettava. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 211.)
Koskinen, Alasuutari ja Peltonen (2005) varoittavat liioittelemasta tutkimusetiikkaa, ettei siitä tule tutkimuksen este. Liioiteltu etiikka heikentää uuden tiedon tuottamista, mikä on tutkimuksen keskeinen tehtävä. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 286.)

perusideaksi ”ihmisten hyvää palvelevan tiedon tuottamisen”. Tämä toteutuu opinnäytetyössäni, mutta etiikka liittyy myös omaan toimintaani työn suunnittelussa, aineiston hankinnassa, käsittelyssä ja analysoinnissa sekä tulosten raportoinnissa (ks. Tuomi 2007, 146).

Tässä opinnäytetyössäni aineiston hankinnan eettiset kysymykset liittyvät keskeisesti ympäristöön, luontoon ja testikoiran hyvinvointiin. Omilla valinnoillani olen aineiston hankinnan aikana vaikuttanut kielteisesti ympäristöön muun muassa siirtymällä autolla valitsemiini tutkimuskohteisiin. Ahola (2009) toteaakin, ettei ympäristön kuormittumista ajatteleva luonnonystävä aja omalla autollaan maakunnan toiselle puolelle pienen päiväretkikohteen vuoksi. Ahola (emt.) suosittelee kiertämään useita päiväretkikohteita saman matkan aikana tai yhdistämään lyhyen retkeilypolun kävelyn muuhun matkustamiseen. (Ahola 2009, 126.)

Myös Nurmi ja Laaksonen (2005) kehottavat suosimaan paikallisia kohteita, joihin pääsee omalla lihasvoimalla. Mikäli on pakko käyttää omaa autoa, on ajotyylillä ja auton kulutuksella vaikutusta myös ympäristöön. Kaahailu, turhat kiihdytykset, ohitukset ja jarrutukset sekä auton tyhjäkäynti lisäävät ympäristön kuormitusta. Lisäksi matkustajia pitäisi samassa autossa olla aina enemmän kuin yksi. (Kalmari & Kelola 2009, 64, 66; Nurmi & Laaksonen 2005, 19–20.)

Mikäli olisin noudattanut Aholan (2009) sekä Nurmen ja Laaksosen (2005) ohjeita, tämä opinnäytetyö ei olisi ollut mahdollinen. Koska Joensuu sijaitsee maakunnan järvialueella, tulee matkoista maakunnan itäisen osan vaaramaisemaalueille väkisinkin pitkiä. Tutkimusaineistossa olevan, Ilomantsin Patvinsuolla sijaitsevan Mäntypolun kiertäminen vaati autolla ajoa 197 kilometrin verran. Ympäristökuormituksen kompensoimiseksi ajoin taloudellisesti ja pyrin jättämään luontoon mahdollisimman vähän jälkiä liikkumisestani. Kävelin testikoiran kanssa vain merkittyjä reittejä, emmekä häirinneet luonnonvaraisia eläimiä tai vahingoittaneet metsän kasveja. Mikään retkillä tarvittu ei ollut kertakäyttöistä, enkä sytyttänyt tulta (keitin tai avotuli) yhtään kertaa. Toin jokaiselta retkeltä aina kaikki toiminnastani syntyneet roskat takaisin enkä jättänyt niitä kohteiden jäteastioihin. (Ks. Kalmari & Kelola 2009, 138, 152; Nurmi & Laaksonen 2005,

20, 22–24.) Koska kiersin testikoiran kanssa vain rengasreittejä, eivät logistiset ongelmat lisänneet ympäristökuormitusta. Kylmä ja Juvakka (2007, 155) mainitsevat ”jatkuvan tietoisuuden eettisten ratkaisujen kauaskantoisista seurauksista” olevan yksi tutkimuksen laadullisista tekijöistä.

Tärkein opinnäytetyöni aineiston hankintaan osallistuva oli testikoira. Kun liikutaan luonnossa koiran kanssa, on huolehdittava varsinkin sen nesteytyksestä. Sulan maan aikana lämpötilat kohoavat monesti niin korkeiksi, että koiran on lisäksi päästävä vilvoittelemaan uimalla ja kahlaamalla vedessä. Varmistin sään lämpötilan aina ennen retkelle lähtöä, huolehdin koiran oikea-aikaisesta ruokinnasta ja pakkasin mukaan sen oman ensiapupakkauksen. Polkuja kiertäessämme testikoira oli koko ajan kytkettynä Metsästyslain (615/1993) 51§:n edellyttämällä tavalla, mikä esti sitä häiritsemästä luonnonvaraisia eläimiä ja muita kulkijoita ja lisäsi myös sen omaa turvallisuutta epätasaisilla ja korkeilla paikoilla liikuttaessa (esim. Kalliojärven kierros).

8.4 Opinnäytetyön merkitys ja hyödynnettävyys

Opinnäytetyöni on ensimmäinen selvitys Joensuun seudun patikointipolkujen soveltuvuudesta koiran kanssa kuljettavaksi ja opinnäytetyöraporttia varten keräämäni tieto on teoreettista ja käytännöllistä. Työni loppuvaiheessa on syytä kysyä, kuinka pätevästi olen onnistunut kuvaamaan koiralle sopivia patikointipolkuja Joensuun seudulla.

Opinnäytetyöni tuloksia on mahdollista esittää esimerkiksi Facebookin eri vaellusryhmien sivuilla. Työni on mahdollista saattaa lukijoiden ulottuville myös Visit Karelian verkkosivujen kautta ja Joensuun kaupungin matkailusivuilla. Vaikka olen selvittänyt opinnäytetyössäni koiralle sopivia patikointipolkuja, työstäni voivat hyötyä myös ilman koiraa liikkuvat. Viisaasti toimiva patikoija ottaa etukäteen selvää reitin luonteesta. Tutkimalla ylläpitäjän kuvaukset ja lukemalla muutaman reittiin liittyvän blogin saa jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä on odotettavissa. Kun alueella risteilee useita polkuja (esim. Pärnävaara, Ala-Koitajoki,

Lykynlampi), on oltava tarkkana, että perehtyy juuri siihen polkuun, jonka aikoo kävellä.

Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen (2013) toteavat tutkimuksen oikeutukseksi sen hyödyllisyyden ja siitä saatavan uuden tiedon. Hyöty ei välttämättä kohdistu suoraan tutkimushenkilöön tai tutkimuksen tekijään, vaan vasta tulevaisuudessa tuloksia hyödyntäviin tahoihin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218.)

Opinnäytetyöstäni on kuitenkin eniten hyötyä itselleni sekä tutkijana että vapaa-ajan viettäjänä. Tutkijana olen reflektoinut kokemaani ja nauttinut samalla luonnossa liikkumisesta ja uusiin kohteisiin tutustumisesta. Patikointiretkien aikana pitämäni tauot olivat tarpeellisia testikoiran lisäksi myös minulle, koska pääsin hetkeksi tutkijan roolistani ja sain nauttia yhdessä koiran kanssa ympäröivästä luonnosta. Ymmärrykseni omistamaani koiraa kohtaan lisääntyi, ja yhteistyömme kehittyi. Koira hyötyi saadessaan fyysistä harjoitusta ja päästessään liikkumaan uusissa paikoissa. Vaikka opinnäytetyön aineiston hankinta oli ajoittain kestävyyttä vaativaa, se oli myös löytämisen ja oivaltamisen iloa ja ilon jakamista koiran kanssa.

8.5 Avauksia uusiin tutkimuksiin

Vilkka (2021, 50) muistuttaa tutkimuksen jatkuvuuden huomioon ottamisen jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Tämän opinnäytetyön jatkotutkimusmahdollisuudet ovat lähes rajattomat. Koska opinnäytetyöni on ensimmäinen selvitys koiralle sopivista poluista Joensuun seudulla, se toimii perustutkimuksena mahdollisille jatkotutkimuksille.

Koli (2020) suosittelee elämysretkeä tehtäväksi kerran kuussa. Pohjois-Karjalan alueelta hän (emt.) on valinnut elämyskohteiksi Pielisen maisemat Kolilta tammikuussa ja Patvinsuon heinäkuussa. Elämys on kuitenkin aina henkilökohtainen, eikä toinen henkilö voi määritellä sitä. Koiran kanssa luonnosta ja retkeilystä saatavat elämykset ovat tavallisesti pieniä, ja ne liittyvät tietämiseen ja harrastamiseen. Elämyksiä tarvitaan, mutta niitä ei saa olla liikaa. (Koli 2020,

153–156.) Koiran kanssa toteutettujen elämysretkien tarkastelu on jatkotutkimuskohde, johon opinnäytetyöni tuloksia voi käyttää pohjatietoina.

Koira pystyy toteuttamaan lajinomaista käytöstään parhaiten saadessaan olla vapaana metsässä. Varsinkin kaupunkilaiskoirilla tähän voi olla mahdollisuuksia harvoin, jos ollenkaan. Koira voi lisäksi olla arka, aggressiivinen, riistaviettinen tai karkailuun taipuvainen, jolloin liikkumista vapaana on vaikeaa toteuttaa. Ratkaisun ongelmakoiran ulkoilutukseen tarjoaa aidattu koirametsä[40], jota omistaja voi vuokrata vain omaan käyttöönsä. Aidatuilla alueilla sudet, karhut, ilvekset ja muut petoeläimet eivät muodosta uhkaa koiran ja omistajan turvallisuudelle. Koirametsät ovat yleistyneet Suomessa parin viimeisen vuoden aikana. (Jylhänlehto 2022.) Koirametsiin liittyvät tarkastelut tarjoavat jatkotutkimuskohteen, jota ei aiemmin ole ollut olemassa.

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni vain rengasreittejä niiden logistisen helppouden vuoksi. Jatkotutkimuksena tarkastelun voi kohdistaa nauhamaisiin reitteihin tai usean päivän polkuihin maastossa yöpymisineen. Tarkastelun painopisteen voi siirtää Pohjois-Karjalan vaaramaisemaseudun poluille, jotka ovat kuitenkin vaikeammin saavutettavissa kuin järviseudun polut Joensuun ruutukaava-alueelta katsottuna. On myös mahdollista tutkia Pielisen Karjalan ja Sydänkarjalan alueella sijaitsevia polkuja ja yhdistää saadut tiedot tämän opinnäytetyön tuloksiin laajan kokonaiskuvan saamiseksi koirille sopivista poluista Pohjois-Karjalan maakunnassa.

[40] Opinnäytetyöni kirjoitushetkellä Pohjois-Karjalan ainoa koirametsä on Enon Louhiojalla sijaitseva kahdeksan hehtaarin kokoinen Koiranpuro, johon kuuluu erityyppisiä alueita ja myös esteetön kulkuväylä. Koiranpuro on löytänyt käyttäjänsä, ja myynnissä on myös sarjakortteja jatkuvan käytön mahdollistamiseksi kertaveloitusta halvemmalla hinnalla. (Puumalainen 2021.)

Lähteet

Ahola, J. 2009. Lounais-Suomen retkeilyopas. Helsinki: Edita.

Ahonen, H. 2014. Pohjois-Skandinavian vaellusreitit. Helsinki: Tammi.

Ahvenjärvi, S., Erkkilä, E. & Litola, K. 2014. Rovaniemi arjen ja joulun paikkana – paikallisten kokemuksia matkailukaupungista. Teoksessa H. Ilola, M. Hakkarainen & J-C. Garcia-Rosell (toim.) Joulu ainainen? Näkökulmia Rovaniemen joulumatkailuun. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin julkaisuja. Rovaniemi: Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. 25–40.

Alexanderson, R. 1971. Schäfer. Västerås: ICA-förlaget.

Anttila, P. 2005. Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi.

Bengtson, B. 1973. Maailman koirat. Porvoo: Werner Söderström.

Borg, P. 1987. Ulkoilu ja luonnonharrastus – uusia mahdollisuuksia. Teoksessa T. Jantunen (toimituskunnan puheenjohtaja) Ulkoilu elämäntavaksi. Helsinki: Suomen Latu ry. 187–192.

Business Joensuu. 2021. Moderni kaupunki elää ja yrittää. https://www.businessjoensuu.fi/toimintaymparisto/joensuun-seutu/pahkinankuoressa/. 24.5.2021.

Coren, S. 1995. Koirien älykkyys. Mitä koira tajuaa ja taitaa. Porvoo: Werner Söderström.

Donnelly, K. 1988. Doberman Pinschers. Neptune City: T. F. H. Publications.

EHK, Eläinten hyvinvointikeskus. S.a. Eläinten hyvinvoinnin määritelmä. https://www.elaintieto.fi/elainten-hyvinvointi/elainten-hyvinvoinnin-maaritelma/. 25.1.2022.

Ekblom, M. 2007. Koiran luonnollinen ruokinta. Porvoo: Omakustanne.

Eskola, M. 2019. Presidenttien lemmikit. Jyväskylä: Docendo.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2022. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fennell, J. 2004. Kuuntelen koiraani. Hämeenlinna: Karisto.

Fogle, B. 2001. Luonnonmukainen koiranhoito. Jyväskylä: Gummerus.

Fogle, B. 2004. Koiran vaivat. Kotikoiran lääkärikirja. Helsinki: Perhemediat.

Frohm, G. & Rosén, B. (toim.). 1963. Valkoinen urheilukirja. Helsinki: Tammi.

Goman, J. & Perttula, J. 1999. Mitä on oppimaan oppiminen ja kuinka sitä voidaan kehittää? Kasvatus 30 (2), 109–119.

Grönfors. M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. Porvoo: WSOY.

Hagman, M. 2020. Koirien mahalaukun kiertymä eli torsio. Evidensia. https://evidensia.fi/hoitovinkit/koirien-mahalaukun-kiertyma-eli-torsio/. 25.5.2021.

Hallgren, A. 1974. Iloinen tottelevainen koira. Helsinki: Tammi.

Hemmi, J. 1995. Ympäristö- ja luontomatkailu. Virolahti: Omakustanne.

Hemmi, J. 2005a. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 1. Jyväskylä: Gummerus.

Hemmi, J. 2005b. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 2. Jyväskylä: Gummerus.

Hemmi, J & Vuoristo, K-V. 1993. Matkailu. Helsinki: WSOY.

Henriksson, S. 2021. Sinä julkaiset kirjan. Mikkeli: Penelope-Kustannus.

Hentman, R. 2018. Uusi pääkaupunkiseudun retkeilyopas. Helsinki: Minerva.

Henttonen, H. 2018. Tauteja luonnosta. Helsinki: Metsäkustannus.

Hirsjärvi, S. 2009/1997. Aineiston hankinnan suunnittelu, teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 177–190.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
Hoffman, M. (toim.). 1998. Kotihoidon ja lääkinnän ABC KOIRILLE JA KISSOILLE. Yli tuhat huipputason eläinlääkäreiden, kouluttajien, kasvattajien ja muiden alan asiantuntijoiden ratkaisua lemmikkisi ongelmiin. Helsinki: Otava.
Hoffman, M. & Saarimaa, M. (toim.). 2008. Koiran etikettiopas. Kaikissa tilanteissa hyvin käyttäytyvä koira. Königswinter: Tandem Verlag.
Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21. Jyväskylän yliopisto.
Jalkanen, M. 2021. Koirat pääsevät toriostoksille. Karjalainen 13.5.2021 n:o 133.
Jermo, A. & Ylönen, V. 1976. Poliisikoira Lex. Helsinki: Otava.
Joensuu. 2021. Joensuun seudun strategiat. https://www.joensuu.fi/joensuun-seudun-strategiat. 24.5.2021.
Jylhänlehto, S. 2022. Koirametsän ylläpito sopii maatilan arkeen. Maaseudun Tulevaisuus 21.9.2022 n:o 111.
Jyrinki, E. 1977. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus.
Järjestyslaki 612/2003.
Järviluoma, J. 2006. Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. Acta Universitatis Lappoensis 96. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
Järvinen, A. & Karttunen, P. 1997. Fenomenografia – käsitysten kirjon kuvaaja. Teoksessa M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY. 164–173.
Kainulainen, A. 2003. Siperianhusky – rekikoira. Helsinki: Suomalainen Siperianhuskyseura.
Kalmari, H. & Kelola, K. 2009. Vastuullisen matkailijan käsikirja. Helsinki: Image Kustannus.
Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro.
Karjalainen, L. 2018. Tilastotieteen perusteet. Ristiina: Pii-Kirjat.
Karjalainen, E. & Verhe, I. 1995. Ulkoilureitti. Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.
Karlen, A. 2000. Mikrobit ja ihminen. Helsinki: Terra Cognita.
Karvinen, P., Hinkkanen, J., Nykänen, R., Kinnunen, J. & Karhu, S. (toim. P. Karvinen & M-L. Mustonen). 2001. Luonnossa kotonaan. Luontoopastuksen käsikirja. Helsinki: Rakennusalan kustantajat RAK.
Kerkelä, L. 2022. Oikeuspsykologi Julia Korkman: Muisti voi huijata ihmistä. Helsingin Sanomat 13.10.2022 n:o 277 (44380).
Kivimäki, U. 1994. Koiran luonnonmukainen hoito. Espoo: RKS-Tietopalvelu.
Kleemola, A. 2004. Teemamatkailusanasto. Viestintätieteiden laitos. Vaasan yliopisto. http://lipas.uwasa.fi/termino/WasaTerm/teemamatkailu/Matkailunlajit.html. 15.3.2022.
Koivunen, H. 1997. Hiljainen tieto. Helsinki: Otava.
Koli, A. 2020. Retkeilijän vuodenajat. Kohteet ja vinkit lähiluontoon. Helsinki: Karttakeskus.
Korkki, J. 2019. Valtakunnan ykköskoira Lennu. Helsinki: Readme.fi.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.
Kotipuutarha, 2021. Menestymisvyöhykkeet. https://www.kotipuutarha.fi/pihasuunnittelu/menestymisvyohykkeet/. 24.5.2021.
Kuokkala, P. 1992. Ooppera Viimeiset kiusaukset Joonas Kokkosen säveltäjäkuvan heijastumana. Jyväskylä Studies in the Arts 39. Jyväskylän yliopisto.
Kylmä, J & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
Laaksonen, J. 2008. Vaeltajan opas. Helsinki: Edita.
Laaksonen, J. 2011. Retkeilijän kansallispuistot. Helsinki: Otava.
Lahtinen, S. & Larva, R. 2020. Matkapäiväkirjaa aistien – Maria Graham 1820-luvun Brasiliassa ja Marta Keravuori 1950-luvun Japanissa. Teoksessa M. Leskelä-Kärki, K. Sjö & L. Lalu (toim.) Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen. Tampere: Vastapaino. 237–253.
Lauerma, H., Kallio, S. & Revonsuo, A. 1998. Muistikuvat, valemuistot ja muistin manipulointi II. Suomen Lääkärilehti 53 (7), 691–695.
Leppänen, V-P. 2022. Historian väärin muistettua draamaa. Helsingin Sanomat 21.8.2022, n:o 224 (44327).
Leppänen, M. & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto. Helsinki: Gummerus.
Levola, K. 2014. Kohti kirjallista kenttää, teoksessa E. Karjula (toim.) Kirjoittamisen taide ja taito. Jyväskylä: Atena. 235–248.
Lincoln, Y. S. & Guba, E.G. 1985. Naturalistic Inquiry. Newbury Park: Sage.
Lindström, M. 2001. Homeopatiaa ja luonnonlääkintää eläimille. Pori: Kehitys.
Loiri-Seppä, L. 2007. Koirankorjauskirja. Pertti Vilanderin ohjeet ongelmakoiran koulutukseen. Jyväskylä: Gummerus.
Majuri, K. 2018. Eläinten hyvinvointi. Teoksessa J. Ojuva (toim.) Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa – Vinkkejä ja hyviä käytäntöjä lappilaisten matkailueläinten hyvinvointiin. Sarja D. Muut julkaisut 4/2018. Lapin ammattikorkeakoulu. 26–29. https://blogi.eoppimispalvelut.fi/elma/files/2018/11/ELMA_Opaskirja_Suomi_Kaikki_osiot_1-6.pdf. 7.12.2021.
Majuri, K. & Koljonen, S. 2018. Rekikoiran hyvinvointi. Teoksessa J. Ojuva (toim.) Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa – Vinkkejä ja hyviä käytäntöjä lappilaisten matkailueläinten hyvinvointiin. Sarja D. Muut julkaisut 4/2018. Lapin ammattikorkeakoulu. 30–64. https://blogi.eoppimispalvelut.fi/elma/files/2018/11/ELMA_Opaskirja_Suomi_Kaikki_osiot_1-6.pdf. 7.12.2021.
Makkonen, A. 1995. Valokeilassa lukija, teoksessa M. Kantokorpi (toim.) Kuin avointa kirjaa. Leikkivä teksti ja sen lukija. Oppimateriaaleja 48. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 177–217.
Mapnall. 2021. Kartta – Joensuu. http://www.mapnall.com/fi/Kartta-Joensuu_652587.html. 24.5.2021.
MEK, Matkailun edistämiskeskus. 2010. Kansainvälinen luontomatkailututkimus. MEK A: 169.
Metsähallitus. 2022. Luontoon.fi. Patvinsuon reitit. Mäntypolku. https://www.luontoon.fi/patvinsuo/reitit#manty. 15.3.2022.
Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.

Metsämuuronen, J. 2006. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 15–77. Helsinki: International Methelp.
Metsästyslaki 615/1993.
Millan, C. & Peltier, M. J. 2006. Koirakuiskaaja. Opi ymmärtämään koiraasi ja korjaamaan tavallisimmat käytösongelmat. Hämeenlinna: Karisto.
Millan, C. & Peltier, M. J. 2007. Laumanjohtaja. Hämeenlinna: Karisto.
Millan, C. & Peltier, M. J. 2008. Perheen koira. Hämeenlinna: Karisto.
Moilanen, P. 2020. Suomi Lemmikin Silmin. Helsinki: Musti ja Mirri.
Morris, D. 1987. Miksi koira hautaa luun ja monta muuta kysymystä koiran elämästä. Porvoo: Werner Söderström.
Mustonen, P. 2022a. Koirabuumi vain jatkuu. Karjalainen 14.3.2022 n:o 73.
Mustonen, P. 2022b. Koirakuumetta! Karjalainen 19.3.2022 n:o 78.
Naakka, A-M. 2020. Perhe oli metsälenkillä, kun puiden takaa lensi haulisuihku – hihnassa ollut mäyräkoira menehtyi vammoihinsa. Ilta-Sanomat 10.12.2020. https://www.is.fi/turun-seutu/art-2000007674813.html. 22.5.2021.
Natunen, S. 2021. Todellisia myrkytyksiä tapahtuu harvoin. Karjalainen 8.12.2021 n:o 342.
Neville, P. 1998. Saksanpaimenkoira. Omistajan opas. Jyväskylä: Gummerus.
Nieminen, H. 1997. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa M. Paunonen ja K. Vehviläinen-Julkunen (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Porvoo: WSOY. 215–221.
Niiniluoto, I. 1992a. Taito-kollokvion avaussanat. Teoksessa I. Halonen, T. Airaksinen, I, Niiniluoto (toim.) Taito. Suomen Filosofisen yhdistyksen Helsingissä 11. – 12.1.1990 järjestämän kollokvion esitelmät. Helsinki: Suomen Filosofinen Yhdistys. 5–9.
Niiniluoto, I. 1992b. Taitotieto. Teoksessa I. Halonen, T. Airaksinen, I, Niiniluoto (toim.) Taito. Suomen Filosofisen yhdistyksen Helsingissä 11. – 12.1.1990 järjestämän kollokvion esitelmät. Helsinki: Suomen Filosofinen Yhdistys. 51–58.
Nummenmaa, L., Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2018. Tilastollisten menetelmien perusteet. Helsinki: Sanoma Pro.
Nuorteva, J. 2006. Lähdekritiikki. Teoksessa P. Hiidenmaa, R. Jussila & A. Nissinen (toim.) Hyvä kirja. Helsinki: Suomen tietokirjailijat. 13–16.
Nurmi, J. & Laaksonen, J. (toim.). 2005. Suomen retkeilyopas. Helsinki: Edita.
Palonen, M. 2020. Tassua toisen eteen. Retkellä koiran kanssa. Vihti: Aurinko Kustannus.
Palukka, P. 2007a. Alaskanmalamuutti. Helsinki: Perhemediat.
Palukka, P. 2007b. Siperianhusky. Helsinki: Perhemediat.
Palukka, P., Toukoluoto, N., Maaniemi, R., Verkkoniemi, A. & Anteroinen, P. 2006. Belgianpaimenkoira. Suomen suosituimmat koirarodut. Helsinki: Perhemediat.
Pekkanen, R. (toim.). 2009. Matkalla maakunnissa. Tietoa maakunnista ja nähtävyyksistä. Helsinki: AtlasArt.
Pfirstinger, R. 1997. Huskyt ja vauhdin hurma: rekikoiraurheilun lumous. Tampere: Exogen.
Pielisen Karjalan matkailuopas 2019–2020. https://issuu.com/koli.fi/docs/pielisen_karjala_matkailijan_opas. 24.5.2021.

Pikkarainen, A. 2019. Poliisi tutkii: Metsästäjä ampui koiran kauriina Hankasalmella – omistaja murtui. Iltalehti 8.11.2019. https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/8870e7bb-7983-4e7d-85e8-418827d34770. 22.5.2021.
Pils, I. 2010. Kokkaa koiralle. Keittokirja koirien omistajille. Bath: Parragon Books.
Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas. 2004. Ala-Koitajoen erä- ja retkeilyreitti. http://www.vaellus.info/reitit/ala-koitajoen-era-ja-retkeilyreitti/. 1.2.2022.
Pro Koirat. 2015. Käyttö, hyödyt ja harrastukset. https://sites.google.com/site/prokoirat/kayttojahyodyt#TOC-Lenkki--ulkoilukaveri. 7.2.2022.
Pulliainen, E. 1980. Koiran luonne ja käyttäytyminen. Helsinki: Tammi.
Pulliainen, E. 2000. Koira kotona ja luonnossa – käyttäytymisen perusteet. Helsinki: Ajatus.
Puumalainen, S. 2021. Huoletonta hurvittelua koirametsässä. Karjalan Heili 28.8.2021.
Raivola, R. 1993. Onko opettaja säilyttävän tehtävänsä vanki? Teoksessa O. Luukkainen (toim.) Hyväksi opettajaksi – kasvu ja kasvattaminen. Porvoo: WSOY. 9–30.
Raninen-Siiskonen, T. 2002. Kulje Karjalaa. Pohjoiskarjalaisia kulttuurikohteita. Joensuu: Pohjois-Karjalan museon julkaisusarja.
Ranta, I. & Kortetjärvi-Nurmi, S. 2018. Näin teet oppikirjan. Tampere: Mediapinta.
Revonsuo, A., Lauerma, H. & Kallio, S. 1998. Muistikuvat, valemuistot ja muistin manipulointi I. Suomen Lääkärilehti 53 (6), 559–562.
Riikonen, A. & Tolvanen, M. 2003. Pihan ja puutarhan pikkujättiläinen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
Rodriguez, A. 2021. Haastetta haussa? Nyt löytyy! Karjalainen 22.5.2021 n:o 142.
Saari, J. 2021. Kestävöity reitti voi aluksi näyttää rujolta – syyt kestävöinnin taustalla ovat kuitenkin tärkeitä. Retkipaikka 24.3.2021. https://retkipaikka.fi/kestavoity-reitti-voi-aluksi-nayttaa-rujolta-syyt-kestavoinnin- taustalla-ovat-kuitenkin-tarkeita/. 27.4.2022.
Savolainen, P. 1991. Kvalitatiiviset tutkimustavat suomalaisessa kasvatustieteessä. Kasvatus 22 (5–6), 451–457.
Skalstad, K. 1964. Laviinikoira Heidi. Porvoo: Werner Söderström.
Spandafori, G. 1999. Koirat for Dummies. Koiranystävän käsikirja. Helsinki: Suomen Atk-kustannus.
Spandafori, G. 2002. Koirat keltanokille. Helsinki: Talentum.
Top-mainokset.net. 2021. https://top-mainokset.net/liste/tsekkoslovakian-susikoiran-pennut/tsekkoslovakian-susikoiran-pennut-130197. 22.5.2021.
Suomalainen, S. 2021. Keski-Karjalaa markkinoidaan nyt Sydänkarjalana. Karjalainen 19.5.2021, n:o 139.
Tahvanainen, J. 1984. Pohjois-Karjalan luonnon erikoispiirteitä. Teoksessa J. Reijonen (toim.) Karjalan vaaroilta. Pohjoiskarjalainen lukemisto. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisuja n:o 54. Helsinki: Otava. 19–30.
Tekniikan Sanastokeskus. 1998. Ympäristösanasto. Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit. TSK 27. Jyväskylä: Gummerus.

Tolonen, M. 2005. Pohjois-Karjala – iloa ja osaamista. Lappeenranta: Suomen Maakuntakirja.
Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.
Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
Turunen, M. & Soininen, K. 2017. Retkeily ja keräily. Jokamiehenoikeuksien käyttöopas. Helsinki: Aula.
Tuunanen, P., Tarasti, M. & Rautiainen, A. (toim.). 2012. Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. Helsinki: Suomen ympäristöministeriö 30/2012. https://helda.helsinki.fibitseream/handle/10138/38797/SY30_2012_Jokamiehenoikeudet.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 25.1.2022.
Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 22 (5–6), 387–398.
Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf. 4.3.2022.
Vehkaoja, H. & Vehkaoja, M. 1993. Koiran keittokirja. Terveellisen ruokinnan ABC. Helsinki: Kirjayhtymä.
Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
Virkki, T. 1999. Hauskanpitäjän gradu. Teoksessa M. Kinnunen & O. Löytty (toim.) ISO GEE. Gradua ei jätetä! Tampere: Vastapaino. 79–92.
Viro, V. 1980. Toni, veljeni. Kertomus koiran ja ihmisen ystävyydestä. Helsinki: Kirjapaja.
Vuolle, P. 1987. Ihmisen luontosuhteet erilaisissa liikuntaympäristöissä. Teoksessa T. Jantunen (toimituskunnan puheenjohtaja) Ulkoilu elämäntavaksi. Helsinki: Suomen Latu ry. 154–166.
Vuoristo, K-V. & Vesterinen, N. 2009. Lumen ja suven maa. Suomen matkailumaantiede. Helsinki: WSOYpro.
Vuorjoki, K. & Virtamo, P. 2004. Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas. Helsinki: Edita.
Väliverronen, E. 1999. Kirjoittajan valta. Teoksessa M. Kinnunen & O. Löytty (toim.) ISO GEE. Gradua ei jätetä! Tampere: Vastapaino. 141–149.
Walker, J. 1976. Paimenkoira Jack. Porvoo: Werner Söderström.
Waltari, M. 1994/1935. Aiotko kirjailijaksi? Tuttavallista keskustelua kaikesta siitä, mitä nuoren kirjailijan tulee tietää. Helsinki: Werner Söderström.
Whittemore H. & Hebard C. 1995. Jotta toiset saisivat elää. Caroline Hebard ja hänen pelastuskoiransa. Jyväskylä: Gummerus.
Wiseman, J. 2009. Selviytyjän opas. Erikoisjoukkojen ohjeet ääriolosuhteisiin. Helsinki: Nemo.
Yrjölä, J. A. U. 2003. Erilainen koirakirja. Tarinoita rottweilerien poluilta ja rottweilerien kanssa yhteisiltä taipaleilta syntyneitä mielipiteitäni. Valkeala: Valkealan Painokarelia.
Yrjönsuuri, R. & Yrjönsuuri, Y. 1994. Opiskelun merkitys. Helsinki: Yliopistopaino.

Raija Pesonen

Koiralle soveltuvat patikointipolut Joensuun seudulla

Sisältö

1. Lukijalle 3
2. Koira retkellä 4
2.1 Huomioon otettavat seikat 4
2.2 Koiran ruokinta ja ensiapu retkellä 5
3. Koiralle soveltuvat polut 7
3.1 Joensuun polut 7
3.1.2 Repokallion luontopolku 8
3.1.3 Elovaaran ulkoilualue 10
3.1.4 Kalliojärven kierros 11
3.1.5 Vekaruksen ulkoilualue 13
3.2 Liperin kinttupolut 15
3.2.1 Pahakala Trail 16
3.2.2 Pärnä Trail 17
3.3 Särkiselän luontopolku 18
3.4 Solan luonto- ja kulttuuripolku 19
3.5 Kontiolahden polut 21
3.5.1 Lykynlammen ulkoilualue 21
3.5.2 Salpalinja Trail 23
3.6 Ilomantsin polut 25
3.6.1 Kuikan kierros 25
3.6.2 Mäntypolku 26
4. Yhteenveto 28

Lähteet 29

1. Lukijalle

Tällä hetkellä retkeily eri muodoissaan on monen harrastus, ja varsinkin koronapandemian aikana sen suosio on kasvanut entisestään. Retkeily tarjoaa virkistystä ja rauhoittumista, mutta se on myös hyvää terveysliikuntaa. Suomessa onkin erinomaiset mahdollisuudet liikkua ja yöpyä metsässä turvallisesti. Luonto tarjoaa aina ihmeitä nähtäväksi ja koettavaksi, kun kulkijalla on vain viisautta ottaa nämä vastaan. Onnistuneesta retkestä jää myös mukavia muistoja.

Pohjois-Karjalaan on rakennettu monipuolista patikointi- ja vaellusreitistöä 1950-luvulta lähtien (Vuorjoki & Virtamo 2004, 5). Monet näistä poluista ovat olleet käytössä jo satoja vuosia, ja niitä on käytetty muun muassa kuljettaessa paimeneen, markkinoille, piikomaan ja riiaamaan. Suomessa polut liittyvät metsäkulttuuriin ja arjen historiaan, ja vielä 1900-luvun alussa ne olivat tärkeitä liikkumisväyliä. (Leppänen & Pajunen 2017, 38, 40–41.)

Patikoitaessa on tärkeää pysyä merkityillä poluilla, jolloin eksymisen mahdollisuus pienenee, eikä luonto häiriinny kulkijoista. Kun luonnonvaraiset eläimet oppivat tuntemaan polut, ne voivat oleskella rauhassa muualla metsässä. Poluilla pysyttely antaa myös kasveille kasvurauhan. (Kalmari & Kelola 2009, 152.)

Pitkien vaellusreittien lisäksi Pohjois-Karjalassa on lyhyitä, helposti kierrettäviä rengasreittejä, joille voi ottaa koiran mukaan. Kun retkeen yhdistää tulistelun, evästelyn, luonnon ihailun ja valokuvauksen metsässä kuluu helposti koko päivä. Esittelen tässä opaskirjasessa Joensuun seudulta valitsemiani polkuja, jotka ovat turvallisesti kierrettävissä koiran kanssa. Rajaan pois ne reitit, joille koiraa ei saa viedä tai jotka ovat koiralle liian vaarallisia.

2. Koira retkellä

2.1 Huomioon otettavat seikat

Koira on miellyttävä kumppani retkillä. Terve koira on kiinnostunut luonnon äänistä ja hajuista, ja siitä on seuraa ja turvaa eri tilanteissa. On muistettava, että koira ei saa olla irti, kun sitä ulkoilutetaan toisen omistamalla tai hallitsemalla alueella. Taajamassa koira on pidettävä kytkettynä (Järjestyslaki 14§), ja taajaman ulkopuolella koira on pidettävä kytkettynä tai siten, että se on mahdollista kytkeä välittömästi aikavälillä 1.3–19.8 (Metsästyslaki 51§). Tämä ei kuitenkaan koske viittä kuukautta nuorempaa koiraa. Toisen omistamalla alueella koiran irti pitäminen vaatii maanomistajan tai metsästysoikeuden haltijan luvan (Metsästyslaki 53§). Koira ei saa olla irti kuntopoluilla tai muulla vastaavalla reitillä, eikä sitä saa päästää ollenkaan yleiselle uimarannalle, lasten leikkipaikalle, torille toriaikana, yleiseen käyttöön kunnostetulle ladulle tai urheilukentälle, ellei se ole erikseen sallittua. (Järjestyslaki 14§). Koira on pidettävä kytkettynä myös kansallispuistoissa ja suojelualueilla. Jos lähistöllä liikkuu muita ihmisiä, on kaikille turvallisempaa ja vähemmän stressaavaa kun koira on taluttimessa. Irti oleva koira on myös altis erilaisille tapaturmille ja turhalle energiankulutukselle. (Palonen 2020, 132; Turunen & Soininen 2017, 27–28.)

Jokaiselle koiralle on opetettava arkitottelevaisuus, eli tavat ihmisten kanssa toimimiseen. Koiran on ymmärrettävä ainakin peruskäskyjä ja siedettävä erilaisia hoitotoimenpiteitä. Yhteistyö koiran kanssa edellyttää omistajan ja koiran välistä luottamusta. Sen syntyminen on välttämätöntä koiran itsensä ja ympäristön turvallisuuden vuoksi, koska esimerkiksi monet palveluskoira- ja laumanvartijarodut ovat fyysisesti niin voimakkaita, ettei omistaja pysty hallitsemaan niitä vain omin voimin. (Ks. Yrjölä 2003, 174.)

Joensuun seudulla voi polkukohtaisesti olla koiraa koskevia erillismääräyksiä, yleensä muistutetaan ainakin koiran kytkettynä pitämisestä. Tämän vuoksi koiralle on varustettava sopiva retkitalutin ja valjaat tai panta. Oikein valitut varusteet lisäävät koiran mukavuutta ja turvallisuutta esimerkiksi korkeilla paikoilla ja epätasaisessa maastossa liikuttaessa. Valjaat ovat pantaa turvallisempi vaihtoehto.

Maastossa liikuttaessa on ylitettävä erilaisia esteitä, kaatuneita puunrunkoja ja eri kokoisia kiviä. Tämän vuoksi koiran on oltava riittävän kookas, että se selviää näistä esteistä. Jos koira on pieni, on varauduttava kantamaan sitä. Toisaalta hyvin kookkaan ja raskasrakenteisen koiran on raskasta liikkua maastossa. Lähdettäessä patikoimaan omistajan on varustauduttava tapaturman osalta niin, että tarvittaessa koira on mahdollista kuljettaa maastosta pois hoitoa varten. Vähimmäisvaruste on koiran oma ensiapulaukku, ja mahdollisen tapaturman sattuessa koiran on annettava hoitaa itseään.

Kaikkein kohtalokkaimmaksi koiralle saattavat koitua erilaisia syöttejä vahingoittamistarkoituksessa maastoon levittävät koiria vihaavat tai henkisesti sairaat ihmiset. Näissä syöteissä voi olla myrkkyä, ongenkoukku tms. Syöttien levittäminen on täysin vastuutonta ja moraalitonta, koska ne eivät valikoi uhriaan. Mikäli koiran omistaja havaitsee tällaista, tai oma koira joutuu myrkytyksen tai sen yrityksen kohteeksi, kannattaa tehdä rikosilmoitus poliisille.

2.2 Koiran ruokinta- ja ensiapu retkellä

Jos koiran kanssa tehdään pitkä patikointiretki, tarvitaan mukaan energiatiheää ja helposti sulavaa ruokaa. Koiran ruokailu kannattaa rytmittää siten, että pitkin päivää annetaan pieniä annoksia ja vasta illalla edellisiä suurempi annos. Tällöin vatsa ehtii tyhjentyä ennen seuraavan päivän liikuntaa. Vatsan tyhjenemiseen menee kahdesta kuuteen tuntia. Jos vatsa on täynnä, voi liikkuva koira saada vatsalaukun kiertymän, johon voi kuolla ilman eläinlääkärin apua. (Kurola 2022.)

Lieviin vatsavaivoihin kannattaa varautua ennakolta. Ilman kertymiseen auttaa ruokaöljy tai apteekista saatava ihmisille tarkoitettu Cuplaton. Ripuliin hoidoksi sopii Promax Vet ja oksentelun jälkihoidoksi Nutri Plus -geeli. Nestetasapainon ylläpitoon voi käyttää elektrolyyttiliuosta. Jos koira on syönyt jotain mädäntynyttä tai kärsii myrkytysoireista lääkehiiltä voi antaa annostuksella gramma per kilo.

Pieneksi pilkottua tölkkitankoparsaa voi sekoittaa muun ruuan yhteyteen, mikäli koira on syönyt teräviä luita. Tankoparsa muodostaa selluloosaverkon luunsirun ympärille ja suojaa näin suolistoa. (Kurola 2022.)

Patikointiretkillä kovimmilla ovat koiran anturat, joita voi suojata erilaisilla tassuvoiteilla. Hiertymiin voi käyttää Basibact-pulveria, pihka- tai hunajavoidetta, ja peittää jalan sidoksella. Kynnen- ja varpaanmurtumat on suojattava, ja sidoksen alla voi käyttää kipsinalusvanua. Jos hyttyset, mäkäräiset tai polttiaiset purevat koiraa, voi ensiavuksi käyttää hydrokortisonia. (Kurola 2022.)

Ensiapulaukkuun pitkille vaelluksille Kurola (2022) suosittelee seuraavia tuotteita, joista lyhyille patikointiretkille voi poimia itselleen sopivimmat (Taulukko 1):

Taulukko 1. Koiran ensiapuvarustus pitkällä vaelluksella.

Haavat	**Vatsavaivat**	**Muu**
Pyöreäpäiset sakset	Tankoparsa	Hyttyshäätö (tark. eläimelle)
Koiran kynsisakset	Ruokaöljy	Punkkipinsetit
Pinsetit	Cuplaton	Silmähuuhde
Puhdistusainetta	Nutri plus -geeli	Kosteuttava silmägeeli
Hunajavoide	Lääkehiili	Kyytabletit
Pihkavoide	Elektrolyyttiliuos	Viilentävä liivi kesällä
Ruisku tai pipetti[41]		Takki kylmällä säällä
Haavataitoksia		Kylmäpakkaus
Rasvataitoksia		Kuumemittari
Micropore-teippi		
Petflex-joustoside		
Kipsinalusvanu		
Sideharso		
Suojatossut 4 kpl		

Lisäksi on syytä varata loukkaantumisen varalle jonkinlainen kantolaite, jolla koiran saa pois maastosta. Myytävänä on erilaisia tuotteita, mutta kantolaitteen voi valmistaa myös itse esimerkiksi riittävän suurikokoisesta kassista.

[41] Ruiskulla tai pipetillä voi ruiskuttaa puhdistusainetta syviin haavoihin tai puremahaavoihin.

3. Koiralle soveltuvat polut

3.1. Joensuun polut

3.1.1 Kuhasalon luontopolut

Kuhasalo, joka tunnetaan myös nimellä Kukkosensaari (Kuva 1), on Joensuun kaupungin omistama noin 50 hehtaarin suuruinen virkistysalue. Kukkosensaaren nimi johtuu saarella 1600-luvulla asuneesta Martti Kukkosesta. Kuhasalo on historiallisesti merkittävä paikka, sillä siellä oli 1500–1600 -luvuilla Valamon luostarin skiitta. Luostarin muistomerkki on saaren pohjoisosassa. Kalmonniemessä on kallioon hakattu kuvio, jonka ajankohtaa ja merkitystä ei tunneta. Kukkosensaaren eteläosassa on avolouhos, josta louhittiin 1950–1960 -luvuilla kiveä Pielisjoensuun uittolaitteisiin. Myöhemmin louhoksessa säilytettiin jäitä meijerituotteita varten. Kuhasalossa on kaksi luontopolkua (kuva 1). Pohjoisen luontopolun pituus on yksi kilometri ja eteläisen kaksi kilometriä. (Ojala 2004.)

Pituus: 1 km tai 2 km.

Lähtöpaikka: Kukkosensaari 5. ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatit N 6942324 E 640493.

Kiertosuunta: Opasteet ovat parhaiten luettavissa vastapäivään kierrettäessä.

Kengät: Lenkkikengät.

Polun vaativuustaso: Helppo ja esteetön.

Polun luonne: Kukkosensaaren maasto on tasaista. Kalmonniemen suunnalla maasto on vaihtelevaa ja kallioista.

Taukopaikat: Nuotiopaikkoja rannoilla. Kota.

Turvallisuus: Poluilla ei ole erityisiä riskitekijöitä, mutta aluetta on kunnostettu vielä vuonna 2022. Uitettaessa koiraa Kukkosensaaren rannassa on huomioitava rannan ja järven pohjan ajoittainen kivikkoisuus varsinkin, kun vettä on vähän.

Kuva 1. Kuhasalon kartta (Maanmittauslaitos 2021).

Parasta koiralle: Uintimahdollisuus. Lyhyt matka keskustasta.

Parasta ihmiselle: Uintimahdollisuus. Kalmonniemestä on hienot näkymät Pyhäselälle. Kesällä parkkipaikan lähellä on lampaita. Kalmonniemessä olevan Kalmonkatiskan kodan voi vuokrata veneineen.

3.1.2 Repokallion luontopolku

Repokallion metsäpolku on perustettu vuonna 1983 Metsäntutkimuslaitoksen aloitteesta ja se sijaitsee Hukanhaudan kaupunginosassa Joensuussa. Metsäntutkimuslaitoksen Itä-Suomen yksikkö, Metsäkeskus Pohjois-Karjala ja Joensuun kaupunki suunnittelivat ja toteuttivat polun (kuva 2). Repokallion ulkoilualueella on rauhoitettu vuonna 2017 kaksi luonnonmuistomerkkiä: Repokallion superkivi ja Repokallion siirtolohkare, jotka molemmat ovat lähellä polkua. (Joensuu 2021; Repokallion opastetaulu 2021).

Pituus: 4 km.

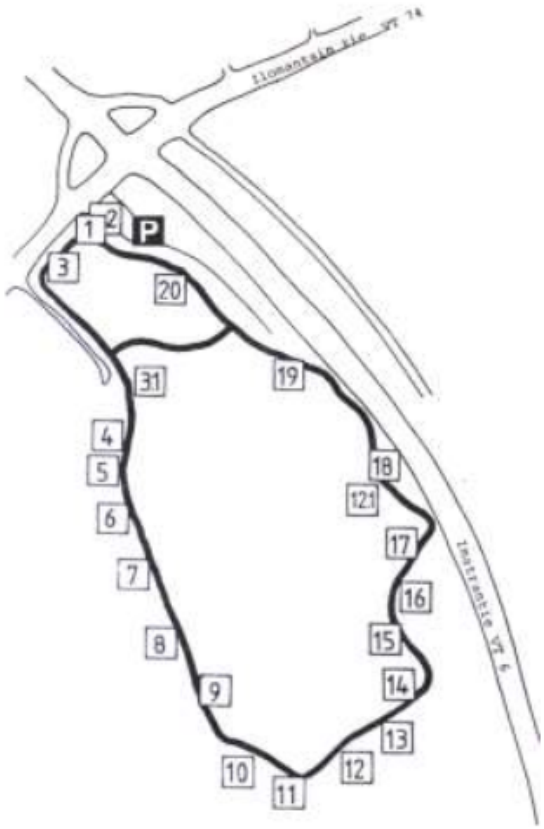
Lähtöpaikka: Repokalliontie, Joensuu.

Kiertosuunta: Polku on järkevintä kiertää siten, että lähtee parkkipaikalta oikealle mäkeä ylös (vastapäivään). Tällöin opastetaulut ja kilometritolpat ovat parhaiten luettavissa, ja reitillä on yksi jyrkähkö nousu.

Opasteet: Polun varrella on paljon opastetauluja, jotka kertovat metsätyypeistä, metsien käytöstä ja luonnon tuntemisesta. Polun varrella on myös kilometritolpat, joista näkee kierroksen etenemisen. Parkkipaikalla on opastetauluja, joissa kerrotaan

Pohjois-Karjalan metsävaroista, Joensuun kaupungin metsistä ja Repokallion metsäpolusta. Polun varrella olevat opastetaulut on päivitetty vuonna 2002 ja lähtöpaikan opastetaulu vuonna 2014 (Repokallion opastetaulu 2021).

Kengät: Lenkkikengät.

Kuva 2. Repokallion luontopolun kartta (Paunu & Söderlund 2016, 17).

Polun vaativuustaso: Polku on helppo sisältäen vain yhden nousun.

Polun luonne: Polku on tasainen hiekkatie, jonka vieressä kulkee pururata osan matkasta.

Taukopaikat: Polun varrella ei ole nuotio- eikä taukopaikkaa. Parkkipaikalla on huussi.

Turvallisuus: Polulla ei ole erityisiä riskitekijöitä. Hiekkatie on esteetön.

Parasta koiralle: Polulla tapaa yleensä muita koiria.

Parasta ihmiselle: Polku on lähellä keskustaa, ja se alkaa heti parkkipaikan vierestä.

3.1.3 Elovaaran ulkoilualue

Elovaaran ulkoilualue sijaitsee lähellä Hammaslahden keskustaa entisen Pyhäselän kunnan alueella. Se on osa Salpausselän toista harjua, joka on maakunnallisesti erikoinen rehevine suppineen ja harjuvyöhykkeineen. Alue on geologisesti ja maisemallisesti arvokas, ja siellä on monimuotoisia elinympäristöjä. Näistä voi mainita saniais- ja lehtokorvet, jyrkänteet ja niiden alusmetsät. Alueella on myös muita arvokkaita metsätyyppejä, kuten kuivakosteita lehtolaikkuja, ruohoisia soita ja soistumia. Nähtävänä on vielä metsäniittyjä ja vanhoja hakamaita 1950-luvulle jatkuneiden viljelysten jäljiltä. (Joensuun kaupunki 2021b.)

Elovaara on ympäristöstään poikkeava alue. Osasta luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaasta harjualueesta on otettu soraa, mutta myöhemmin alue on havaittu pohjavesialueen sekä maisema- ja virkistyskäytön kannalta tärkeäksi. Tämän vuoksi Elovaarasta ei ole enää otettu maa-aineksia, eikä siellä ole harjoitettu metsätaloustoimintaa. (Elovaaran opastetaulu 2021.) Elovaara on nykyisin luonnonsuojelualuetta[42].

Pituus: Harjupolku 2,5 km, Luontopolku 1,5 km.

Lähtöpaikka: Poluille voi lähteä kahdesta paikasta (kuva 3). Harjupolun lähtöpaikka on Rääkkyläntie 180, Hammaslahti ja Luontopolun lähtöpaikka Lehtoniementie 94, Hammaslahti.

Kiertosuunta: Poluilla on suositeltava kulkusuunta, mutta ne voi kiertää haluamallaan tavalla.

Opasteet: Kummankin polun lähtöpaikassa on opastetaulut. Harjupolku on merkitty maastoon punaisin ympyröin ja opastein ja luontopolku keltaisin ympyröin. Risteyskohdissa on lisäksi viitat. Matkan varrella on ympäröivästä luonnosta kertovia opastetauluja.

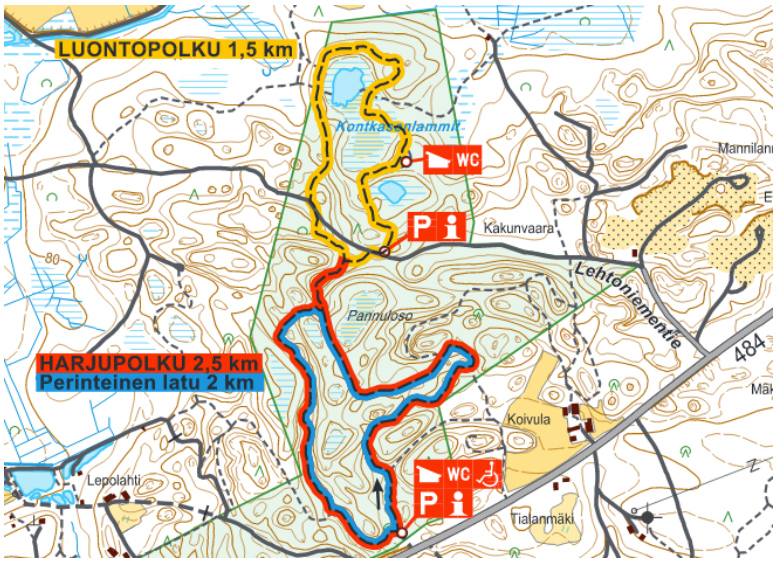
Kengät: Vaelluskengät (tukevat lenkkikengät).

Polkujen vaativuustaso: Polut kulkevat vaihtelevassa maastossa ja ajoittain reitillä on jyrkkiä nousuja ja laskuja. Maasto on tasaista lähinnä pitkospuilla. Polut eivät sovi huonokuntoisille.

---

[42] Luonnonsuojelualue on lain nojalla perustettu valtion omistamalle maalle. Luonnonsuojelualueita ovat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet. Elovaaran voi luokitella luonnonsuojelualueeseen kuuluvaksi maisemansuojelualueeksi, jossa tavoitteena on alueen maiseman säilyttäminen. (Tekniikan Sanastokeskus 1998, 92–93.)

Polkujen luonne: Harjupolku kulkee lähinnä harjujen laella. Luontopolku kiertää Kontkasenlammen, ja kosteimmissa kohdissa on pitkospuita. Ajoittain poluilla on eroosiota, puiden juuria ja kiviä. Poluilla on myös maatuvia lehtiä ja neulasia pehmentämässä kävelyä. Korkeuserot ovat suuret kummallakin polulla, ja opastetaulun mukaan korkeimmat kohdat sijaitsevat noin 120–125 metriä merenpinnan yläpuolella ja noin 50 metriä Pyhäselän vedenpintaa korkeammalla. Poluista voi kiertää vain jommankumman tai molemmat. Jyrkkä yhdyspolku liittää polut toisiinsa.

Kuva 3. Elovaaran ulkoilualue (Joensuun kaupunki 2021b).

Taukopaikat: Harjupolun lähtöpaikalla on laavu ja huussi, ja palvelut ovat esteettömät. Myös luontopolulla on reitin varrella laavu ja huussi. Kummankin polun varrella on muutama penkki, jolla voi levätä ja katsella maisemia.

Turvallisuus: Poluilla ei ole erityisiä riskitekijöitä. Pitkospuilla, kivikkoisissa ja jyrkissä kohdissa on tarkkailtava koiran liikkumista. Pientä koiraa on varauduttava kantamaan. Koiraa ei voi päästää uimaan suolampiin, koska rannat ovat upottavat, ja vedestä ylös pääseminen voi olla vaikeaa. Luontopolku ylittää maantien pari kertaa.

Parasta koiralle: Vaihteleva maasto harjoittaa kestävyyttä ja kehon hallintaa.

Parasta ihmiselle: Mahdollisuus kokea monta erilaista metsätyyppiä. Suo tarjoaa erilaisia elämyksiä.

3.1.4 Kalliojärven kierros

Kalliojärvi sijaitsee lähellä Joensuun keskustaa entisen Pyhäselän kunnan alueella ja siellä pääsee nauttimaan erämaajärven tunnelmasta (kuva 4). Kalliojärven laavu on suosittu evästely- ja tulistelupaikka, joten siellä on yleensä retkeilijöitä.

Pituus: 3,5 km.

Lähtöpaikka: Kalliojärventie 147, Niittylahti.

Kiertosuunta: Polku kannattaa kiertää siten, että laskeutuu ensin järven eteläpuolelle[43]. Tällöin laavu reitin huipennuksena jää kierroksen loppuosalle.

Opasteet: Pysäköintipaikalla polun lähtöpisteessä on opastetaulu. Polku on merkitty maastoon sinisin ympyröin.

Kengät: Vaelluskengät (tukevat lenkkikengät).

Polun vaativuustaso: Polku kulkee hyvin vaihtelevassa maastossa ja korkeuserot ovat suuret, ajoittain reitillä on jyrkkiä nousuja ja laskuja. Polku ei sovi huonokuntoisille.

Polun luonne: Yhdyspolulla pysäköintipaikalta järven kiertävälle osuudelle on eroosiota. Yhdyspolku laskeutuu alas järven rantaan, jossa osa polusta on metsässä ja osa suomaastossa pitkospuilla. Kun järven kaakkoispääty on ohitettu alkaa nousu laavulle ja siitä edelleen yhdyspolulle.

Kuva 4. Kalliojärven kierros (Joensuun kaupunki 2021a).

Taukopaikat: Järven pohjoispuolen kalliolla on laavu ja huussi.

Turvallisuus: Pitkospuilla on tarkkailtava koiran liikkumista. Korkeimmissa kohdissa on vaijerikaiteet, mutta koira on putoamisvaaran vuoksi ehdottomasti pidettävä kytkettynä. Kierroksella on yleensä muita kulkijoita, joten kannattaa varautua koiriin laavulla.

Parasta koiralle: Monipuolinen maasto harjoittaa lihaskuntoa, kestävyyttä ja kehon hallintaa. Järven eteläpuolella on uintimahdollisuus.

Parasta ihmiselle: Paljon mielenkiintoista nähtävää lyhyen kierroksen aikana. Laavu on maisemallisesti hienolla paikalla.

---

[43] Tätä kiertosuuntaa suosittelevat myös Vuorjoki ja Virtamo (2004, 82).

3.1.5 Vekaruksen ulkoilualue

Vekaruksen ulkoilualue sijaitsee Tuupovaarassa. Ulkoilualueella virtaa Kotajoki, jota kiertää luontopolku (kuva 5). Joessa on kolme koskea: Myllykoski, Kalliokoski ja Vekaruskoski. Myllykosken yli vie riippusilta, ja Vekaruskosken yli leveä ja esteetön puusilta. Näiden väliin jää Kalliokoski. Alue on rauhoitettu. Kosket kiertävä polku on osa pitkää Paimenpojan polkua (35 km). (Paimenpoika 2021.)

Pituus: 2 km.

Lähtöpaikka: Kärnäläntie 27, Öllölä.
Vekaruksen ulkoilualueelta Tuupovaaraan on noin 16 km.

Kiertosuunta: Koiran kanssa polku kannattaa turvallisuuden vuoksi kiertää myötäpäivään, ja edetä pysäköintipaikalta suoraan Ansasillan yli kodalle.

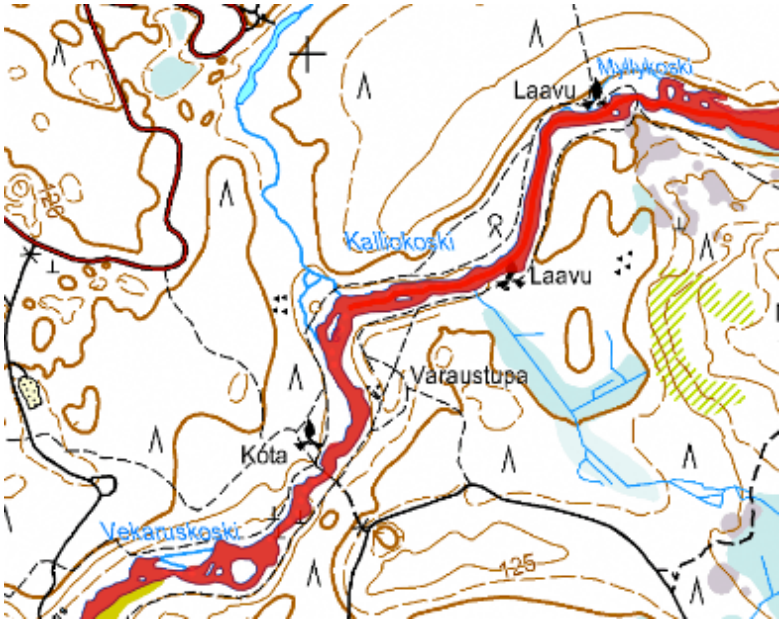
Opasteet: Pysäköintipaikan luona on opastetaulu, jossa kerrotaan alueesta. Toinen opastetaulu on kodan luona.

Kengät: Lenkkikengät.

Polun vaativuustaso: Pysäköintipaikalta Ansasillan yli kodalle reitti on esteetön. Polku edellyttää huolellisuutta turvallisuusriskien vuoksi.

Polun luonne: Luontopolku kiertää kolme koskea. Ansasillan kodalta polku jatkuu metsän läpi Myllykosken laavulle ja sieltä riippusillan kautta Kalliokosken laavulle. Polku etenee metsän läpi varaustuvalle, josta on opasteet jo hyvissä ajoin. Varaustuvan alueelle saa mennä vain siinä tapauksessa, ettei se ole käytössä. Tuvan pihalla on pöytä penkkeineen eväiden syömistä varten.

Alueella on ulkoilijoita ja kalastajia. Riippusillan luona voi joutua odottamaan omaa ylitysvuoroa, koska sillalla on henkilömäärärajoitus.

Kuva 5. Vekaruksen ulkoilualue, Kotajoki on merkitty punaisella (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2020).

Taukopaikat: Alueella on kota, kaksi laavua ja varaustupa. Kaikissa taukopaikoissa on nuotiopaikka. Kodan, Myllykosken laavun ja varaustuvan yhteydessä on huussi, joka puuttuu Kalliokosken laavulta.

Turvallisuus: Polku on riskialtis ja edellyttää huolellisuutta. Polulla on kallioisia osuuksia, ja eroosiota on hieman. Myllykosken laavun luona on erilaisia kapeita siltarakennelmia ylitettävänä. Myllykosken laavun jälkeen joki ylitetään riippusiltaa pitkin. Myötäpäivään kierrettäessä ennen riippusiltaa on korkeat portaat. Mikäli polun kiertää vastapäivään, on vaarana, että koira putoaa portaissa, koska askelmaväli on suuri. Portaat tulevat yllätyksenä, sillä ne eivät näy riippusillalle. Joen toisella puolella riippusillan jälkeen on kalliota, jolla liikuttaessa on oltava huolellinen.

Kaikenkokoiset koirat on turvallisuuden vuoksi pidettävä ehdottomasti kytkettyinä koko ajan alueella liikuttaessa. Pienet koirat on kannettava riippusiltaa ylitettäessä, koska riippusillan kaiteissa on niin isot raot, että koira mahtuu putoamaan koskeen. Villin tai aran koiran kanssa ei kannata edetä kotaa pitemmälle turvallisuuden vuoksi.

Parasta koiralle: Kahlailumahdollisuus koskien välisissä suvantokohdissa. Virtaavan veden läheisyys viilentää ilmaa.

Parasta ihmiselle: Luonnon ja varsinkin koskien ihailu. Näköalat taukopaikoilta ja riippusillalta ovat hienot. Koskien valokuvausmahdollisuus riippusillalta.

3.2. Liperin kinttupolut

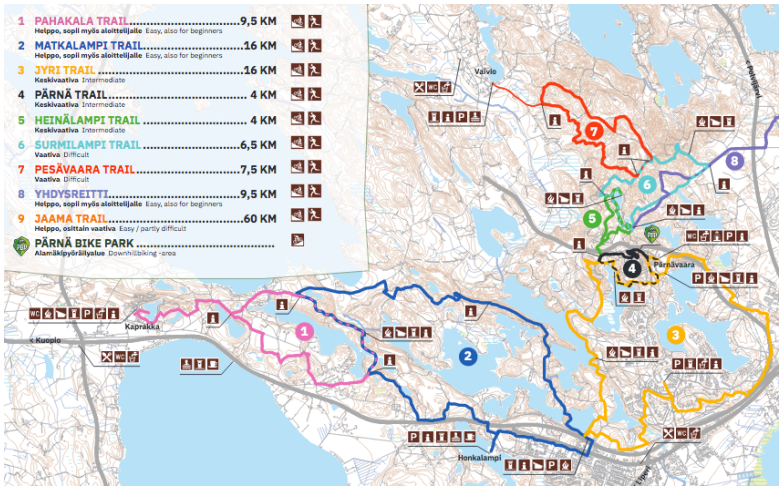
Uusi Liperin kinttupolut -reitistö valmistui kesän 2021 aikana. Aiemmin kinttupolkuihin kuului kolme reittiä: Pahakala (12,3 km), Matkalampi (13,3 km) ja Jyri (12,0 km). Nykyisin reitistöön kuuluu seitsemän rengasreittiä, joiden yhteispituus on 66 km (Taulukko 2.). Liperin kinttupolut on tarkoitettu kävelyyn, maastopyöräilyyn ja polkujuoksuun lumettomana ajankohtana. Koiran saa ottaa mukaan kaikille reiteille, mutta sen on oltava kytkettynä koko ajan. Reitistön taukopaikkoja on kunnostettu kesällä ja syksyllä 2021. (Kosonen 2021; Liperi 2021a.)

Taulukko 2. Liperin kinttupolkujen pituudet (Liperi 2021b).

Polku	Pituus km
Pahakala Trail	12[44]
Matkalampi Trail	16
Jyri Trail	16
Pärnä Trail	4
Heinälampi Trail	4
Surmilampi Trail	6,5
Pesävaara Trail	7,5
Yht.	66

Surmilammen polulta erkanee 9,5 kilometrin pituinen yhdysreitti, joka yhdistää kinttupolut 60 kilometrin pituiseen Jaaman kierrokseen. Myös kaikki seitsemän rengasreittiä liittyvät jokainen vähintään yhteen muuhun rengasreittiin. Näin kinttupoluista voi yhdistää itselleen sopivan reitin kierrettäväksi (kuva 6).

[44] Pahakala Trailin pituudeksi on ilmoitettu kartoissa 9 km, mutta reitin todellinen pituus on kuitenkin n. 12 km. Opastetaulussa olevat osakilometrit ovat 2,3 + 3,6 + 0,9 + 1,3 + 1,4 + 2,3 = 11,8 km, eli n. 12 km. Pituuden oikeellisuus on varmistettu vastuuhenkilöltä puhelimitse 27.4.2022.

Kuva 6. Liperin kinttupolut (Liperi 2021b).

Kuten kartasta edellä (kuva 6) ilmenee, kinttupoluilla on eri lähtöpaikkoja. Pärnävaaran maastossa risteilee autolla ajettavia teitä, jotka on tiedettävä, jos haluaa auton polun lähtöpisteeseen (esim. Heinälampi Trail). Pärnävaara on hieman sekava, koska eri polkujen lähtöpaikat eivät ole helposti löydettävissä, vaikka polut ovat muuten selkeästi opastetut.

3.2.1 Pahakala Trail

Lähtöpaikka: Kaprakan pysäköintipaikka, Silmutie 11, Käsämä.
Kaprakasta Joensuun keskustaan on noin 23 km.

Kiertosuunta: Ei merkitystä.

Pituus: n. 12 km.

Opasteet: Pysäköintipaikan läheisyydessä on opastetaulu, jossa kerrotaan alueesta. Opastetauluja on myös reitin varrella muutama, joista ilmenee kulloinenkin sijainti ja polun osakilometrimäärät. Tauluissa on kaikkien reittien qr-koodit, joista voi ladata haluamansa reitin kartan puhelimeen. Reitti on merkitty vaaleanpunaisilla maalimerkeillä maastoon. Joissakin risteyskohdissa on lisäksi nuolet ohjaamassa oikeaan kulkusuuntaan.

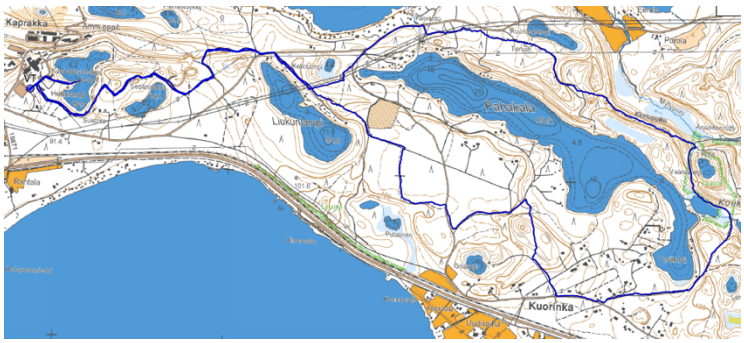
Kengät: Vaelluskengät tai tukevat lenkkikengät.

Polun vaativuustaso: Keskitaso.

Polun luonne: Polku kiertelee lähinnä metsässä ja metsäautoteillä sisältäen muutaman lyhyen maantieosuuden. Reitillä on korkeuseroja, nousuja ja laskuja, mutta maan pinnan eroosiota on vain vähän. Suolammen rannalla on leveitä pitkospuita ja siltoja

helpottamassa liikkumista. Reitin varrella on vakituisia asuntoja ja kesämökkejä, joiden pihapiirit on kierrettävä. Rengasosuuden kiertosuunnalla ei ole merkitystä (kuva 7).

Taukopaikat: Noin puolivälissä on pienen lammen rannalla kota ja huussi. Laituri on uusittu kesällä 2021 ja rannalla on uusi ruokailupöytä ja penkit.

Kuva 7. Pahakala Trail (Rastit.fi 2022).

Turvallisuus: Varsinkin Kaprakan läheisyydessä on paljon erilaisia opasteita, joiden seuraamisessa on oltava tarkkana. Myötäpäivään kierrettäessä laskeva aurinko vaikeuttaa opasteiden havaitsemista. Maantieosuuksilla on kuljettava tien reunassa autoliikenteen vuoksi.

Parasta koiralle: Helppo maasto liikkua.

Parasta ihmiselle: Loppukesällä on mahdollista kerätä metsän antimia, joita reitin varrella on runsaasti.

3.2.2 Pärnä Trail

Lähtöpaikka: Pärnävaara ulkoilualue Ylämyllyllä, Pärnävaarantie 32 (kuva 6).

Pärnävaaran ulkoilualueelta Joensuun keskustaan on noin 16 km. Pärnävaaralla on myös koiraurheilukeskus.

Kiertosuunta: Ei merkitystä.

Pituus: 4 km.

Opasteet: Pysäköintipaikan luona on opastetaulu, johon on merkitty kaikki Liperin kinttupolut. Opastetaulussa on kaikkien reittien qr-koodit, joista voi ladata haluamansa reitin kartan puhelimeen. Reitti on merkitty mustilla maalimerkeillä maastoon. Merkkejä on runsaasti, eikä eksymisen vaaraa ole.

Kengät: Vaelluskengät tai tukevat lenkkikengät.

Polun vaativuustaso: Keskitaso.

Polun luonne: Polku mutkittelee metsässä. Reitillä on suurehkoja korkeuseroja, eikä se tämän vuoksi sovellu huonokuntoiselle. Eroosiota on vain vähän, mutta joissakin rinteissä on paljon irtosoraa ja kiviä. Metsässä risteilee paljon erilaisia polkuja, jolloin opasteita on seurattava tarkkaan. Alueella on kesämökkejä, joiden pihapiiriin meno on kielletty.

Taukopaikat: Reitin varrella ei ole rakennettuja taukopaikkoja.

Turvallisuus: Mustien maalimerkkien havaitseminen voi olla haastavaa varsinkin hämärään aikaan. Polun tuntumassa liikkuu pyöräilijöitä, koska reitti sivuaa maastopyöräilyreittejä.

Parasta koiralle ja ihmiselle: Mahdollisuus uida yhdessä useassa paikassa lammen rannassa.

3.3 Särkiselän luontopolku

Outokummussa sijaitseva Erä- ja luontokeskus on koko perheelle soveltuva retkeily- ja luontokohde. Alueella on luontopolkuja (3 km, 4 km ja 7 km), 12 järven melontareitti sekä Mustan ja Valkeisen virkistyskalastusalueet. Tulistelua ja evästelyä varten on useita laavuja, kaksi kotaa, Salmen keittokatos ja esteetön Lasten kalapaikka. Särkiselän leirintäalueella on majoittumismahdollisuus (kuva 8). (Särkiselkä Camping 2022.)

Lähtöpaikka: Kaunisniemen kahvila (Särkiselän leirintäalueen vastaanotto) tai Mustantammen laavu.

Kiertosuunta: Reitti on ohjattu kiertämään vastapäivään opasteiden avulla.

Pituus: 7 km.

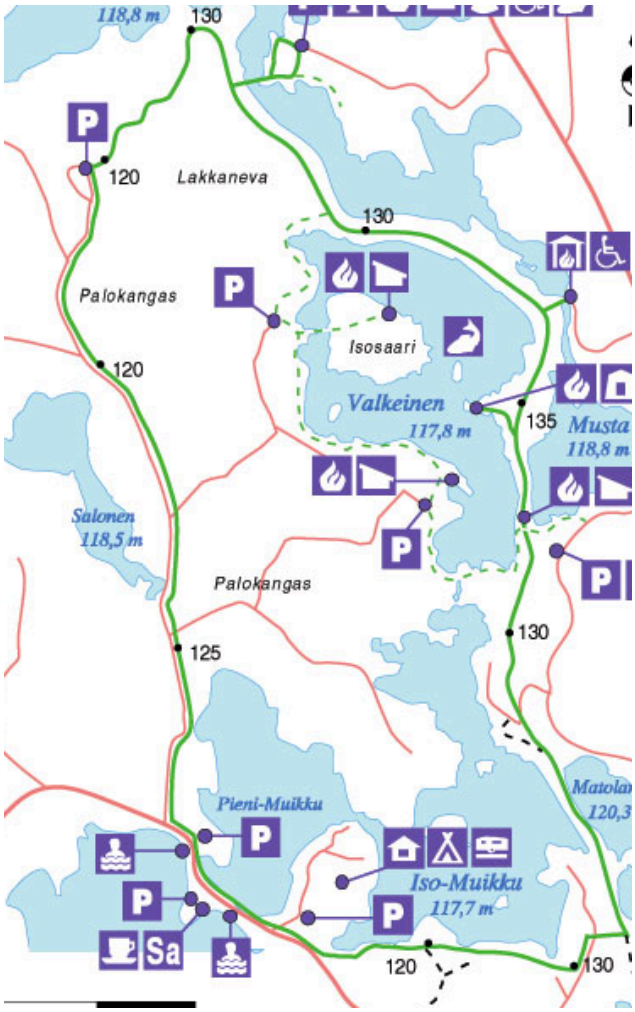
Opasteet: Puiset vihreät nuolet, harjulla on myös sinisiä nuolia. Reitin varrella on karttoja, joista voi seurata matkan etenemistä.

Kengät: Harjun kivikkoisilla osuuksilla vaelluskengistä on hyötyä. Reitin muilla osilla pärjää lenkkikengillä.

Taukopaikat: Polun varrella on useita rakennettuja taukopaikkoja, jotka ovat kuitenkin sivussa varsinaiselta polulta.

Polun vaativuustaso: Harjun kivikkoisilla osuuksilla keskitaso, muuten helpohko.

Polun luonne: Reitti koostuu metsäpoluista, metsäautotiestä, kevyen liikenteen väylästä ja kivisestä harjusta, jolla on eroosiota. Reitillä on nousuja ja laskuja. Harjuosuuden taukopaikat ovat harjun juurella, jonne pääsee portaita pitkin.

Kuva 8. Särkiselän luontopolun kartta (Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas 2004).

Turvallisuus: Kivikkoisella harjulla on liukastumisriski kostealla säällä liikuttaessa.

Parasta ihmiselle: Polun yhteydessä on koko perheelle soveltuvia kohteita, joissa liikuntaesteiset on otettu huomioon. Alueella on melottavissa 12 järven melontareitti. Kaunisniemen kahvilan luona on hiekkaranta ja uintimahdollisuus. Kahvilan palvelut ovat käytettävissä sen aukioloaikoina.

Parasta koiralle: Mahdollisuus liikkua vaihtelevassa maastossa. Mustantammen laavulla voi uida.

3.4 Solan luonto- ja kulttuuripolku

Solan luonto- ja kulttuuripolku sijaitsee Polvijärven Solassa Solantien varrella. Tie 502 johtaa Välikankaalta Polvijärvelle, josta Sotkuman jälkeen käännytään vasemmalle Solantielle. Solantielle käännyttäessä kannattaa käyttää pohjoisempaa liittymää, jolloin välttyy ajamasta pitkän soratieosuuden.

Lähtöpaikka: Solantie 17–19, Sola.

Kiertosuunta: Kiertosuunnalla ei ole merkitystä.

Pituus: 5 km (2,5 + 1,5 + 1 km).

Opasteet: Keltaiset ympyrät ja nauhat puissa. Muutama käsin kirjoitettu viitta. Opasteissa on puutteita.

Kengät: Vedenpitävät vaelluskengät.

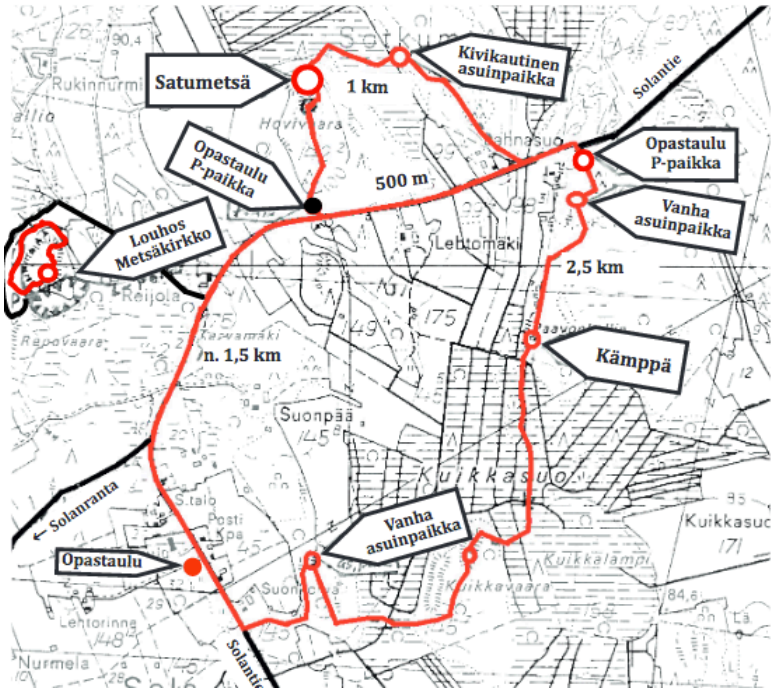
Taukopaikat: Polun varrella ei ole rakennettuja taukopaikkoja.

Polun vaativuustaso: Helppo.

Polun luonne: Polku koostuu kolmesta osasta: metsäpolku 2,5 km, maantieosuus n. 1,5 km ja lisälenkki metsäautotietä noin 1 km (kuva 9).

Metsäpolku mutkittelee keskellä metsää. Kuikkasuon osuus on upottavaa, eikä pitkospuita ole. Nousuja on vain yksi edettäessä Kuikkasuolta Kuikkavaaralle. Karttaan merkityt kiintopisteet on vaikea havaita kämppää ja vanhaa kaivoa lukuun ottamatta. Polun lähestyessä Solantietä opasteita ei ole, joten eksymisvaara on olemassa. Metsäpolun osuutta ei ole raivattu metsään, polku on muodostunut ihmisten kävelyn seurauksena. Kuikkasuon ja Kuikkavaaran välissä polku katoaa kokonaan.

Metsäpolun jatkona oleva kapeahko ja mutkainen Solantie on riskialtis käveltäväksi koiran kanssa autoliikenteen vuoksi, koska erillistä kevyen liikenteen väylää ei ole. Maantieosuudella ei kuitenkaan ole suuria korkeuseroja. Kilometrin pituisen lisälenkin alkuosa on autolla ajettavaa metsäautotietä, joka kapenee loppuosassa poluksi. Suuria korkeuseroja ei ole.

Kuva 9. Solan luonto- ja kulttuuripolun kartta (Polvijärvi 2021).

Turvallisuus: Polulla on useita ojien ylityksiä erilaisia siltaviritelmiä käyttäen. Jotkut näistä ovat kapeita, murtuneita tai lahoja. Kesällä 2021 polulle oli kaatunut useita ylitettäviä puita, joiden yli kaikki koirat eivät pääse omin voimin. Polun hävitessä välillä kokonaan, on tarkkailtava opasteita. Eteläisemmällä vanhalla asuinpaikalla sijaitseva noin 1,20 m syvä vanha, kuivunut kaivo on riski koiran turvallisuudelle, ja maantiellä käveltävä osuus on riskialtis autoliikenteen vuoksi. Metsäpolun opasteet on suunniteltu pohjoisesta etelään suuntautuvaa kiertosuuntaa varten.

Parasta ihmiselle ja koiralle: Liikkuminen yhdessä.

3.5 Kontiolahden polut

3.5.1 Lykynlammen ulkoilualue

Lykynlampi on Joensuun kaupungin ylläpitämä ulkoilu- ja virkistyspaikka, joka sijaitsee Kontiolahden kunnan alueella, noin 10 kilometrin päässä Joensuun keskustasta. Lykynlammella on luontopolku, kuntopolkuja ja -portaat, laavu, huussi, uimapaikka, hiihtomaja[45] ja kiintorastiverkosto. Joensuun Latu vastaa kahvilan toiminnasta talvikaudella. Kahvion toimintakaudella lämmitetään lenkkisauna joka lauantai. Lykynlampi on hyvin suosittu ulkoilupaikka.

Lähtöpaikka: Lykynlammen hiihtomaja, Onttolantie 94, Onttola.

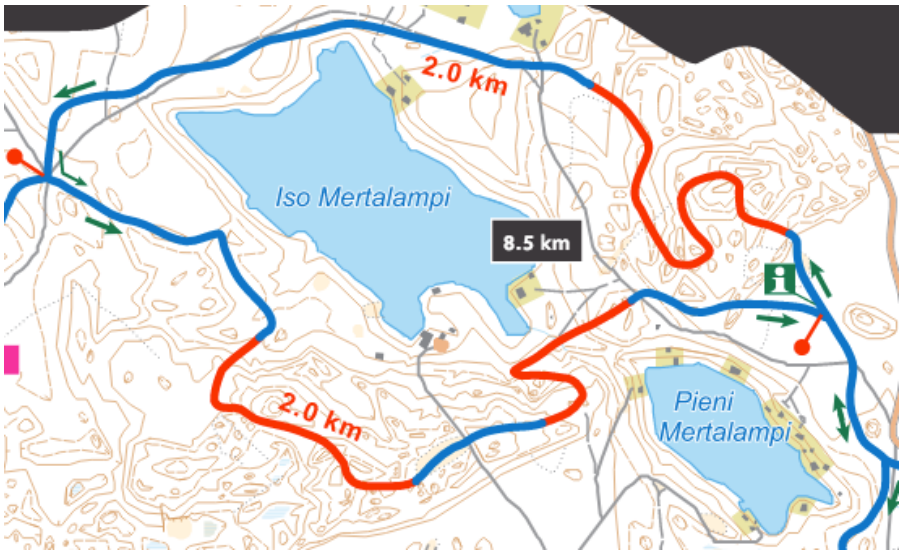
Lykynlammen ulkoilualueella on eripituisia polkuja käveltäväksi. Hiihtomajan edestä lähtee lammen ympäri kiertävä valaistu reitti, joka on pituudeltaan 2,7 kilometriä. Reitillä on suuret korkeuserot, joten se on luokiteltu keskivaativaksi. Hiihtomajan edestä laskeudutaan alas lammenrantaan, josta noustaan takaisin ylös kierroksen loppupuolella. Reitti on hiekkatietä, ja sille on suositeltu kiertosuunta. Hiihtomajan lähistöllä ovat myös yhden, kahden ja kolmen kilometrin pituiset helpot metsäpolut (kuva 10).

[45] Hiihtomajan vanhan osan on suunnitellut Väinö Vähäkallio, mutta useiden laajennusten vuoksi vanhaa osaa ei voi enää havaita (Aarnio, Kononen & Piiparinen 2018, 115).

Kuva 10. Lykynlammen lyhyet polut (Joensuu 2021a).

Hiihtomajalta luoteeseen lähtevät polut ovat pituudeltaan 4 ja 8,5 kilometriä. Näistä neljän kilometrin polku on pitemmän polun alku- ja loppuosa, ja se on vaativuustasoltaan helppo. Lykynlammen pisin polku (8,5 km) kiertää Ison Mertalammen. Polku on ajoittain keskivaativa sisältäen pari pitkähköä nousua (kuva 11).

Kuva 11. Lykynlammen pisin polku kiertää Ison Mertalammen (Joensuu 2021a).

Ison Mertalammen pohjoispuolella on hienohiekkainen ja äkkisyvä uimapaikka, jossa on hyvin voimakas eroosio. Molemmilla poluilla on suositeltava

kiertosuunta. Lykynlammen 8,5 kilometrin pituinen polku yhdistyy useisiin muihin reitteihin ja se kannattaa kiertää kilometritolppien luettavuuden vuoksi vastapäivään.

Opasteet: Pysäköintipaikan luona on opastetauluja, joista näkee eri polut. Pisimmän polun varrella on yksi opastetaulu ja puiset kilometritolpat kilometrin välein. Risteyskohdissa on viitat.

Kengät: Lenkkikengät.

Taukopaikat: Hiihtomajan kahvion lisäksi Lykynlammen rannalla on laavu ja nuotiopaikka. Pisimmän polun varrella ei ole taukopaikkaa.

Turvallisuus: Poluilla ei ole erityisiä riskitekijöitä maaston osalta. Ainakin pisimmän polun varrella on kyykäärmeitä useissa eri paikoissa.

Parasta koiralle: Uintimahdollisuus ja mahdollisuus kohdata muita koiria. Kaikki Lykynlammen polut sopivat koiran kanssa kierrettäviksi.

Parasta ihmiselle: Lykynlammen alueella on monta eripituista polkua valittavaksi.

3.5.2 Salpalinja Trail

Kontionpolut on Kontiolahden Jaamankankaalla sijaitseva ulkoilureitistö, joka muodostuu neljästä toisiinsa yhdistyvästä rengasreitistä. Jokainen polku soveltuu patikointiin, polkujuoksuun ja maastopyöräilyyn. Kontionpolut yhdistyvät Uurosta Kolille johtavaan Kolinpolkuun (n. 63 km), Jaama Trail -rengasreittiin (n. 60 km), ja edelleen Liperin kinttupolkuihin. (Kontiolahti 2021a.) Kontionpolut-reitistön polut on koottu seuraavaan taulukkoon:

Taulukko 3. Kontionpolut.

Polku	Pituus km
Kontioniemi Trail	9
Stadium Trail	8,5
Salpalinja Trail	5 + 1
Välilampi Trail	13,5
Yht.	36–37

Pituus: 5 km + 1 km.

Kiertosuunta: Ei merkitystä.

Lähtöpaikka: Taskisentie N 62°41,801’ ja E 20°49,013’.

Opasteet: Vihreät ympyrät puissa. Polkujen risteyksissä on opastetaulut, joihin on merkitty polun kartta ja kulkijan kulloinenkin sijainti. Kartasta ilmenevät myös polun osakilometrimäärät.

Kengät: Lenkkikengät (vaelluskengät).

Polun vaativuustaso: Polku on luokiteltu helpoksi maastopyöräilyreitiksi (Kontiolahti 2021b).

Polun luonne: Polku kulkee kuivassa kangasmaastossa ja metsäautoteitä seuraten. Polulla on ajoittain eroosiota, puiden juuria ja kiviä. Nimensä mukaisesti polun loppuosa kulkee Salpalinjan panssarivaunuesteiden ja juoksuhautojen tuntumassa (kuva 12).

Kuva 12. Salpa Trial -polun kartta (Kontiolahti 2021b).

Taukopaikat: Yhdyspolun kautta pääsee Hirvirannan yleiselle uimarannalle, jossa on nuotiopaikka ja huussi. Grillin lähistöllä on opastetaulu, joka kertoo alueen lentotoiminnasta sota-aikana. Koiraa voi uittaa venevalkaman vieressä. Ranta on hiekkapohjainen, mutta tuulen suunnan mukaan aallot voivat olla suuria. Poikkeaminen rantaan lisää reitin pituutta noin yhden kilometrin verran.

Turvallisuus: Polulla ei ole erityisiä riskitekijöitä. Jyrkin kohta on yhdyspolun laskeutuminen alas uimarannalle.

Parasta koiralle: Uintimahdollisuus.

Parasta ihmiselle: Uimarannan palvelut. Polun varrella on opastetauluja, joissa kerrotaan alueen sotahistoriasta. Lähellä Taskisentien lähtöpaikkaa sijaitsevassa opastetaulussa kerrotaan Salpalinjasta ja nähtävänä on sodanaikainen keskiraskas konekivääri-kupu.

3.6 Ilomantsin polut

3.6.1 Kuikan kierros

Kuikan kierros on käveltävissä Suomen itäisimmässä[46] kansallispuistossa[47] Petkeljärvellä, joka on perustettu vuonna 1956. Se on kooltaan Suomen pienin kansallispuisto, vain noin 6 km^2. Maastoltaan Petkeljärvi on vaihtelevaa harju- ja järviluontoa, eikä jylhiä vaaroja ole. Kansallispuistolle tyypillisiä ovat jyrkkärinteiset harjut ja kapeat järvikannakset. Alueella sijaitseva Kuikkalampi on kirkasvetinen. (Huttunen 1984, 49–51; Metsähallitus 2001.)

Petkeljärven merkityt rengasreitit ovat Kuikan kierros (6,5 km) ja Harjupolku (3,5 km). Kummaltakin on yhteyspolku (2 km) Korkeasärkälle, mutta takaisin täytyy palata samaa polkua. Kaikkia Suomen kansallispuistoja hallinnoi ja hoitaa Metsähallituksen luontopolut -organisaatio. (Metsähallitus 2021.) Tarkastelen tässä Kuikkalammen kiertävää Kuikan kierrosta (kuva 13).

Pituus: 6,5 km.

Kiertosuunta: Ei merkitystä.

Lähtöpaikka: Petkeljärven luontotupa ja retkeilykeskus.

Opasteet: Oranssit maalimerkit puissa. Polun varrella on viittoja ja opastetauluja.

Kengät: Lenkkikengät (vaelluskengät).

Polun vaativuustaso: Keskivaativa reitti (luontoon.fi).

Polun luonne: Polku kulkee kuivassa harjumaastossa. Polulla on ajoittain eroosiota, puiden juuria ja kiviä.

---

[46] Suomen itäisimmässä osassa on vaihtelevaa erämaaluontoa, komeita maisemia ja matkailijoita kiinnostavia yksityiskohtia. Alueen erikoisuus on historiallinen vaara-maisema-asutus. Myös Petkeljärven ja Patvinsuon kansallispuistot ovat suosittuja kohteita. (Vuoristo & Vesterinen 2009, 303.)

[47] Kansallispuisto on lain perusteella valtion omistamalle maalle perustettu luonnonsuojelualue, jossa on luvallista liikkua. Virkistyskäyttö ei saa kuitenkaan vaarantaa puiston ensisijaista suojelutavoitetta. Kansallispuiston tehtävänä on myös antaa luonnonsuojelukasvatusta. Alueen pinta-alan on oltava vähintään 1000 hehtaaria. Luonnonsuojelun tarkoitus on säilyttää luonnon monimuotoisuus ja toimintakyky ihmisen aiheuttamia ympäristöhaittoja vastaan. (Tekniikan Sanastokeskus 1998, 20, 92–93.)

Kuva 13. Kuikan kierroksen kartta (Metsähallitus 2021).

Taukopaikat: Reitin varrella ei ole nuotiopaikkoja. Joutenjärven rannalla on taukopaikka, jossa voi uida ja syödä eväitä. Taukopaikan kohdalla järvessä on mutapohja.

Turvallisuus: Polulla ei ole erityisiä riskitekijöitä. Polku kulkee pari kertaa maantien yli ja ajoittain jyrkässä harjumaastossa.

Parasta koiralle: Uintimahdollisuus lähes koko kierroksen ajan.

Parasta ihmiselle: Petkeljärven luontotuvan ja retkeilykeskuksen palvelut ja historiasta kiinnostuneelle lähistöllä olevat sodanaikaiset taisteluvarustukset. Petraniemen leirintäalueella on majoittumismahdollisuus.

3.6.2 Mäntypolku

Mäntypolku sijaitsee Pohjois-Karjalan vaaramaisema-alueella Patvinsuon kansallispuistossa, joka on osa Lieksan kaupunkia ja Ilomantsin kuntaa. Puisto on perustettu vuonna 1982 ja se on laajuudeltaan 105 km^2. Petkeljärven kansallispuiston tavoin myös Patvinsuon kansallispuistoa hallinnoi Metsähallituksen luontopalvelut. Patvinsuolla on merkittyjä polkuja noin 80 km, joista 20 km:n osuudella on pitkospuut. Suosituin reitti on Suomunjärven ympärillä kiertävä Suomunkierto (16 km). Koko perheen retkikohteeksi sopivia ovat Kuusi-, Lakka- ja Mäntypolku (kuva 14), joiden pituudet vaihtelevat välillä 3–4,5 km. (Metsähallitus 2022a.)

Patvinsuon kansallispuisto on erämaista luontoa, jossa voi törmätä karhuun, suteen, ilvekseen, ahmaan tai kanadanmajavaan. Alueen lintuja ovat laulujoutsen, metsähanhi ja kurki. Lisäksi kansallispuistossa on runsas kahlaajalajisto, peto- ja kanalinnusto. Suomunjärvellä on asuttu jo 1600-luvulla, ja Suomun luontotupa sijaitsee navetassa 1860-luvulla perustetulla metsänvartijatilalla. Maastossa ei ole järjestettyä jätteiden keräilyä, joten retkeilijän on tuotava jätteensä mukanaan. Kansallispuiston alueella lemmikkieläimet on pidettävä kytkettyinä. (Metsähallitus 2022a.)

Lähtöpaikka: Suomun luontotupa, pihakaivo.

Pituus: 4,5 km.

Kiertosuunta: Polku on ohjeistettu (ks. Metsähallitus 2022b) kiertämään vastapäivään, mutta Suomun luontotuvan työntekijä ohjeistaa kulkemaan sen myötäpäivään. Tällöin lähtöpaikka on pihakaivon luona.

Opasteet: Sininen ympyrä, opastetauluja.

Kengät: Lenkkikengät.

Polun vaativuustaso: Helppo.

Polun luonne: Kapea polku kiertelee metsässä ylittäen Suomunkierron reitin. Myötäpäivään kierrettäessä polun loppuosa on mahdollista kävellä kauniita hiekkarantoja pitkin.

Taukopaikat: Polun varrella ei ole rakennettuja taukopaikkoja, mutta esimerkiksi Kuikkaniemen hiekkarannoilla voi pitää taukoa.

Kuva 14. Mäntypolun kartta (Metsähallitus 2022a).

Turvallisuus: Suomunjärven pohjassa on oksaisia puunrunkoja, joita on varottava, jos heittelee koiralle noudettavia esineitä veteen.

Parasta ihmiselle: Suomun luontotuvan palvelut. Luontotuvalla on työntekijän lisäksi kaivo, ekopiste, kuivakäymälä, telttailualue ja vuokrattavia sisämajoitustiloja. Mäntypolulla on hienot opastetaulut. Kuikkaniemellä on kauniit hiekkarannat ja uintimahdollisuus. Kuikkaniemessä voi tutustua ulkopuolelta 1800-luvulta peräisin oleva kalastajien saunaan, joka on Patvinsuon vanhin rakennus (Metsähallitus 2022b).

Parasta koiralle: Uintimahdollisuus Kuikkaniemen hiekkarannoilla.

4. Yhteenveto

Korona-aika lisäsi suomalaisten liikkumista lähimetsissä. Luonnonvarakeskuksen (Luke) tutkimuksen mukaan 96 prosenttia aikuisista ilmoitti harrastavansa ulkoilua. Ulkoilu suuntautuu yleensä lähimetsiin, mutta myös koko päivän ja yli yön kestävät retket kiinnostavat liikkujia. Suosituin ulkoilumuoto on luonnossa kävely, mikä kuntien päättäjien olisi syytä ottaa huomioon liikuntapaikkoja kehitettäessä. (Kempas 2022.)

Luonnossa kävelyyn on hyvät mahdollisuudet Joensuun seudulla, ja jokaisessa kunnassa on tutkimisen arvoisia kohteita. Ulkoilu luonnossa kohottaa kuntoa ja palauttaa henkisistä rasituksista. Tärkeitä ovat myös luonnon rauha, maisemat ja viihtyminen perheen ja ystävien kanssa. (Kempas 2022.) Ystävä voi olla myös nelijalkainen. Kun miettii reitin sopivuutta koiralle, voi lähtökohtana pitää erilaisten oppaiden luokituksia (ks. esim. Vuorjoki & Virtamo 2004). Polun luokituksen ollessa haastava, vaativa tai vaikea on harkittava, onko mielekästä ottaa koiraa mukaan lainkaan.

Lähteet

Aarnio, S., Kononen, S. & Piiparinen, P. 2018. Pohjois-Karjalan arkkitehtuuriopas. Joensuu: Sanomalehti Karjalainen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2020. Kitee-Jänisjoen kalatalousalue. Päätösluonnos Dnro POSELY/29/5715-2020. 13.2.2020. Kalastuslain (379/20159 64§:n mukainen määritys Jänisjoen, Kotajoen, Kuuttijoen, Mäntyjoen ja Rekijoen koski- ja virta-alueiden rajoista, Joensuu ja Tohmajärvi (Pohjois-Karjala). https://www.tohmajarvi.fi/documents/1739083/0/J%C3%A4nisjoen+alueen+koskija+virtaalueet_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6sluonnos+2020.pdf/e81d5a59-491d-31b8-3519-4362c338e9de. 30.5.2021.

Elovaaran opastetaulu 2021.

Huttunen, P. 1984. Petkeljärven kansallispuisto – järviä ja harjuja. Teoksessa J. Reijonen (toim.) Karjalan vaaroilta. Pohjoiskarjalainen lukemisto. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisuja n:o 54. 49–51.

Joensuu. 2021a. Lykynlampi. https://www.joensuu.fi/documents/144181/2610654/JNS_latukartta_lykynlampi.pdf/13d97fea-43ba-ab11-8b7a-9e4bc9f4b09e. 28.5.2021.

Joensuu. 2021b. Repokallion luontopolku. https://www.joensuu.fi/luontopolut. 26.5.2021.

Joensuun kaupunki. 2021a. Kalliojärven kierros. https://www.joensuu.fi/documents/144181/2366590/Kallioj%C3%A4rvi.pdf/0103fd2a-e46b-111e-2d63-189ca2b12022. 27.5.2021.

Joensuun kaupunki. 2021b. Liikuntatoimi/kunnossapito. Elovaaran ulkoilualue. Elovaara Outdoor Recreation Area. https://www.joensuu.fi/documents/144181/2350292/Elovaaran+luontopolut.pdf/08dcec57-ac6c-cc2a-49f9-66dd634e6b1f. 26.5.2021.

Järjestyslaki 612/2003.

Kalmari, H. & Kelola, K. 2009. Vastuullisen matkailijan käsikirja. Helsinki: Image Kustannus.

Kempas, J. Suomalaiset ulkoilevat myös muualla kuin netissä ja somessa. Karjalainen 15.5.2022, n:o 135.

Kontiolahti. 2021a. Kontionpolut. https://www.kontiolahti.fi/kontionpolut#. 23.5.2021.

Kontiolahti. 2021b. Kontionpolkujen kartta. https://www.kontiolahti.fi/documents/364530/1626632/Kontionpolut+kartta.pdf/70bf65a7-73a3-04f4-121d-8b17333a2d8b. 23.5.2021.

Kosonen, Laura. 2021. Liperin Kinttupolut -verkosto on nyt valmis – 65 kilometriä polkuja juoksuun, kävelyyn ja maastopyöräilyyn. Yle Uutiset. Hyvinvointi. https://yle.fi/uutiset/3-11964623. 24.8.2021.

Kurola, A. 2022. Koiran kanssa erämaassa. Retki 3/2022.

Leppänen, M. & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto. Helsinki: Gummerus.

Liperi. 2021a. Kinttupolkujen luontoliikuntareitistö on valmistunut. Ajankohtaista. Uutiset.

https://www.liperi.fi/-/kinttupolkujen-luontoliikuntareitisto-on-valmistunut. 24.8.2021.
Liperi. 2021b. Kinttupolut. Kartta. https://www.liperi.fi/documents/90255/572857/Kinttupolut+A4+tulostettava+kartta.pdf/1c78f59f-0a21-b2af-0694-915c3f5dbf7a. 24.8.2021.
Luontoon.fi. 2021. Petkeljärven reitit. https://www.luontoon.fi/petkeljarvi/reitit. 24.5.2021.
Maanmittauslaitos. 2021. Kuhasalo eli Kukkosensaari. https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/?e=640493&layers=%5B%7B%22id%22:2,%22opacity%22:100%7D%5D&share=customMarker&zoom=10&lang=fi&title=&n=6942324&desc=. 26.5.2021.
Metsähallitus. 2021. Kansallispuisto Petkeljärvi. https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Esitteet/petkeljarvifin.pdf. 24.5.2021.
Metsähallitus. 2022a. Kansallispuisto Patvinsuo. https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Esitteet/patvinsuofin.pdf. 15.3.2022.
Metsähallitus. 2022b. Luontoon.fi. Patvinsuon reitit. Mäntypolku. https://www.luontoon.fi/patvinsuo/reitit#manty. 15.3.2022.
Metsästyslaki 615/1993.
Ojala, T. 2004. Tervetuloa Kukkosensaareen. Opastetaulu.
Paimenpoika. 2021. Vekaruksen ulkoilualue. http://poluilla.paimenpoika.fi/mod/resource/view.php?id=272. 29.5.2021.
Palonen, Minna. 2020. Tassua toisen eteen. Retkellä koiran kanssa. Vihti: Aurinko Kustannus.
Paunu, M. & Söderlund, M. 2016. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen Repokallion ulkoilualueelle. Metsätalouden koulutusohjelma. Karelia-ammattikorkeakoulu. https://www.joensuu.fi/documents/144181/2533938/Repokallion_hoito-ja_k%C3%A4ytt%C3%B6suunnitelma_2016.pdf/6da74382-c874-27fc-c2c4-a84fa72577af. 3.5.2022.
Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas. 2004. Särkiselän luontopolku. http://www.vaellus.info/reitit/sarkiselan-luontopolku/. 15.3.2022.
Polvijärvi. Retkeily ja ulkoilu. https://www.polvijarvi.fi/retkeily-ja-ulkoilu. 14.8.2021.
Repokallion opastetaulu 2021.
Rastit.fi. 2022. Pahakala Trail, Liperi. https://www.rastit.fi/12412/. 3.5.2022.
Särkiselkä Camping. 2022. Erämaa kämmenellä. https://www.sarkiselka.fi/era-ja-luontokeskus/. 6.5.2022.
Tekniikan Sanastokeskus. 1998. Ympäristösanasto. Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit. TSK 27. Jyväskylä: Gummerus.
Turunen, M. & Soininen, K. 2017. Retkeily ja keräily. Jokamiehenoikeuksien käyttöopas. Helsinki: Aula & Co.
Vuoristo, K-V. & Vesterinen, N. 2009. Lumen ja suven maa. Suomen matkailumaantiede. Helsinki: WSOYpro.
Vuorjoki, K. & Virtamo, P. 2004. Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas. Helsinki: Edita.
Yrjölä, J. A. U. 2003. Erilainen koirakirja. Tarinoita rottweilerien poluilta ja rottweilerien kanssa yhteisiltä taipaleilta syntyneitä mielipiteitäni. Valkeala: Valkealan Painokarelia.